

URZĄD STATYSTYCZNY W GDAŃSKU

Charakterystyka gospodarstw rolnych w 2013 r. w województwie pomorskim

INFORMACJE I OPRACOWANIA STATYSTYCZNE

GDAŃSK 2014

URZĄD STATYSTYCZNY W GDAŃSKU

**Charakterystyka
gospodarstw rolnych
w 2013 r.
w województwie
pomorskim**

GDAŃSK 2014

ZESPÓŁ REDAKCYJNY
EDITORIAL BOARD

PRZEWODNICZĄCY
PRESIDENT

Jerzy Auksztol

REDAKTOR GŁÓWNY
EDITOR-IN-CHIEF

Małgorzata Buńko

CZŁONKOWIE
MEMBERS

Beata Bojarska, Katarzyna Iljaszczuk, Urszula Kędzior,
Zofia Kopaczyńska, Elżbieta Metelska, Dorota Piotrowska,
Magdalena Poleszuk, Aleksandra Sarnowska, Alicja Smoleń

SKŁAD KOMPUTEROWY I GRAFIKA
*COMPUTER TYPESETTING
AND GRAPHICS*

Małgorzata Kloz

PROJEKT OKŁADKI
COVER DESIGN

Lidia Motrenko-Makuch

WYDAWCA
EDITOR

Urząd Statystyczny w Gdańsku
ul. Danusi 4, 80-434 Gdańsk
tel. 58 76 83 100, 58 76 83 130, fax 58 76 83 270,
e-mail: SekretariatUSGDK@stat.gov.pl

Publikacja dostępna w Internecie
Available on the Internet

<http://gdansk.stat.gov.pl>

Przy publikowaniu danych US prosimy o podanie źródła
When publishing SO data please indicate source

Przedmowa

Przekazuję Państwu publikację przedstawiającą wyniki badania struktury gospodarstw rolnych, które zostało przeprowadzone w dniach od 1 czerwca do 8 lipca 2013 r.

Zgodnie z Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1166/2008 wszystkie kraje członkowskie miały obowiązek przeprowadzenia badania struktury gospodarstw rolnych w 2013 r.

Publikacja składa się z uwag metodycznych, części analitycznej i części tabelarycznej.

W uwagach metodycznych omówiono podstawowe zasady, definicje i pojęcia obowiązujące w badaniu oraz schematy losowania prób. W części analitycznej przedstawiono charakterystykę gospodarstw rolnych użytkowników mających siedzibę na terenie województwa pomorskiego według wybranych kryteriów. Podstawowe dane pokazano w porównaniu z wynikami Powszechnego Spisu Rolnego przeprowadzonego w 2010 r. oraz na tle wyników ogólnopolskich. Część tabelaryczna zawiera szeroki zakres danych liczbowych dla województwa pomorskiego. Graficznym uzupełnieniem przedstawionego materiału są wykresy.

Oddając do Państwa rąk niniejszą publikację wyrażam nadzieję, że stanie się ona przydatnym źródłem wiedzy o rolnictwie w województwie pomorskim.

Jerzy Auksztol

Dyrektor

Urzędu Statystycznego w Gdańsku

Preface

I present a study Characteristics of Agricultural Farms in 2013 in Pomorskie Voivodship which shows the results of the Farm Structure Survey conducted from 1 June to 8 July 2013.

Pursuant to the Regulation of the European Parliament and Council (EC) No 1166/2008, all Member States were obliged to conduct the farm structure survey in 2013.

The publication consists of methodological notes, analytical and tabular parts. The methodological notes cover basic principles, definitions and concepts applicable to both the census and the survey on agricultural production methods, as well as the relevant sampling schemes. The analytical part describes the characteristics of farms whose users are based in Pomorskie Voivodship, presented according to selected criteria. Basic data are shown in comparison to the results of Agricultural Census conducted in 2010 and against the background of national results. The tabular part gives a wide range of numerical data for Pomorskie Voivodship. The presented material is complemented with graphic illustrations.

Presenting the publication, I would like to express my hope that it will be a useful source of information about agriculture in Pomorskie Voivodship.

Jerzy Auksztol

*Director
of Statistical Office in Gdańsk*

Gdańsk, November 2014

SPIS TREŚCI

CONTENTS

	<u>Str.</u> <u>Page</u>
Przedmowa	<i>Preface</i> 3
Uwagi metodyczne	<i>Methodological notes</i> 6
Objaśnienia znaków umownych. Skróty	<i>Symbols. Abbreviation</i> 27
Uwagi analityczne	<i>Analytical notes</i> 28
I. Ogólna charakterystyka gospodarstw rolnych – wybrane dane	<i>General characterization of agricultural farms – selected data</i> 28
II. Charakterystyka gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych	<i>Characterization of agricultural farms with area more than 1 ha</i> 30
Gospodarstwa rolne	<i>Agricultural farms</i> 30
Użytkowanie gruntów	<i>Land use</i> 35
Powierzchnia zasiewów	<i>Sown area</i> 39
Zwierzęta gospodarskie	<i>Livestock</i> 48
Ciągniki, maszyny i urządzenia rolnicze	<i>Tractors, agricultural machinery and equipment</i> 62
Nawozy i zabiegi środkami ochrony roślin	<i>Fertilisers and pesticides</i> 66
Dochody gospodarstw domowych z użyt- kownikiem gospodarstwa rolnego	<i>Income of households with the user of an agricultural farm</i> 69
Cele produkcji gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego	<i>Purposes of production of households with the user of an agricultural farm</i> 71
Pracujący i nakłady pracy w gospodarst- wach rolnych	<i>Labour force and labour input in agricultural farm</i> 73
Tablice szczegółowe zamieszczono w formacie .xls.	<i>Detailed tables are presented in .xls format.</i>

UWAGI METODYCZNE

Wprowadzenie

Niniejszą publikację opracowano na podstawie wyników badania struktury gospodarstw rolnych (formularz R-SGR), które przeprowadzono w dniach 1 czerwca – 8 lipca 2013 r.

Badanie przeprowadzone zostało zarówno na potrzeby krajowe, jak i Unii Europejskiej, a jego podstawę prawną stanowiły:

- rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1166/2008 z dnia 19 listopada 2008 r. w sprawie badań struktury gospodarstw rolnych i badania metod produkcji rolnej oraz uchylające rozporządzenie Rady (EWG) nr 571/88 (Dz. U. UE nr L 321 z dnia 1 grudnia 2008 r.),
- ustawa z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej (Dz. U. z 2012 r., poz. 591),
- załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z 9 listopada 2012 r. w sprawie programu badań statystycznych statystyki publicznej na rok 2013 (Dz. U. z 2012 r., poz. 1391).

Dniem referencyjnym badania był 1 czerwca 2013 r. Należy jednak zaznaczyć, że część danych (działalność inna niż rolnicza bezpośrednio związana z gospodarstwem rolnym i udział przychodów z tej działalności w ogólnej sprzedaży gospodarstwa rolnego, przeznaczenie końcowej produkcji rolniczej, struktura dochodów gospodarstwa domowego, stała aktywność ekonomiczna, zużycie nawozów) dotyczyła okresu 12 miesięcy kończącego się w dniu referencyjnym badania, czyli okresu od 2 czerwca 2012 r. do 1 czerwca 2013 r.

Badaniem objęto wszystkie gospodarstwa rolne osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej oraz wylosowaną próbę gospodarstw indywidualnych.

U w a g a. *W związku z wprowadzaniem od 2010 r. stopniowych zmian w metodologii badań rolniczych, mających na celu dostosowanie do standardów unijnych oraz uwzględnienie przemian dokonujących się w polskim rolnictwie, a także szersze wykorzystanie źródeł administracyjnych, definicja gospodarstwa rolnego uległa zmianie. Zgodnie z obowiązującą definicją w badaniu struktury gospodarstw rolnych 2013 nie ujęto posiadaczy użytków rolnych nieprowadzących działalności rolniczej oraz posiadaczy użytków rolnych o powierzchni poniżej 1 ha prowadzących działalność rolniczą o małej skali.*

W związku z powyższym, prezentowane w niniejszym opracowaniu dane dla 2013 r. dotyczące gospodarstw rolnych ogółem oraz gospodarstw rolnych o powierzchni do 1 ha użytków rolnych włącznie nie są porównywalne z informacjami dla lat 2002, 2005, 2007 i 2010 zawartymi w poprzednich edycjach publikacji. Dane z Powszechnego Spisu Rolnego 2010 dla ww. grup gospodarstw, na potrzeby analiz przedstawionych w publikacji, zostały przeliczone według nowej definicji gospodarstwa rolnego.

Dane dla gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych są porównywalne z danymi prezentowanymi w poprzednich edycjach publikacji (dla gospodarstw prowadzących działalność rolniczą).

Ważniejsze pojęcia, definicje i zasady spisywania

Gospodarstwo rolne – to jednostka wyodrębniona pod względem technicznym i ekonomicznym, posiadająca odrębne kierownictwo (użytkownik lub zarządzający) i prowadząca działalność rolniczą.

Gospodarstwo rolne osoby fizycznej (gospodarstwo indywidualne) – to gospodarstwo użytkowane przez osobę fizyczną o powierzchni 1 ha i więcej użytków rolnych (UR) lub gospodarstwo poniżej 1 ha UR (w tym nieposiadające użytków rolnych), jeżeli spełnia co najmniej jeden z poniższych progów:

- ✓ 0,5 ha dla: plantacji drzew owocowych, plantacji krzewów owocowych, warzyw gruntowych, truskawek gruntowych, chmielu,
- ✓ 0,3 ha szkótek sadowniczych i ozdobnych,
- ✓ 0,1 ha dla: warzyw pod osłonami, truskawek pod osłonami, kwiatów i roślin ozdobnych pod osłonami, tytoniu,
- ✓ 25 m² grzybów jadalnych,
- ✓ 10 szt. bydła ogółem,
- ✓ 5 szt. krów,
- ✓ 50 szt. świń ogółem,
- ✓ 10 szt. loch,
- ✓ 20 szt. dla: owiec ogółem, kóz ogółem,
- ✓ 100 szt. drobiu ogółem,
- ✓ 5 szt. koni ogółem,
- ✓ 50 szt. samic królików,
- ✓ 5 szt. samic pozostałych zwierząt futerkowych,
- ✓ 10 szt. dzikich zwierząt (np. dziki, sarny, daniele) utrzymywanych w gospodarstwie dla produkcji mięsa,
- ✓ 20 pni pszczelich

lub niezależnie od ww. progów jest gospodarstwem ekologicznym.

Gospodarstwo rolne osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej to gospodarstwo rolne prowadzone przez osobę prawną lub jednostkę organizacyjną niemającą osobowości prawnej, której podstawowa działalność jest zaliczana według Polskiej Klasyfikacji Działalności 2007 do sekcji A, dział 01, grupy:

- 01.1 – uprawy rolne inne niż wieloletnie,
- 01.2 – uprawy roślin wieloletnich,
- 01.3 – rozmnażanie roślin,
- 01.4 – chów i hodowla zwierząt,
- 01.5 – uprawy rolne połączone z chowem i hodowlą zwierząt (działalność mieszana),
- 01.6, klasa 01.61 – działalność usługowa wspomagająca produkcję roślinną (utrzymywanie gruntów w dobrej kulturze rolnej przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska), a także niezależ-

nie od zaklasyfikowania działalności podstawowej, gdy w gruntach użytkowanych przez jednostkę powierzchnia użytków rolnych wynosi 1 ha i więcej lub prowadzony jest chów/hodowla zwierząt gospodarskich.

Za **użytkownika gospodarstwa rolnego** uważa się osobę fizyczną, osobę prawną oraz jednostkę organizacyjną niemającą osobowości prawnej, faktycznie użytkującą gospodarstwo rolne, niezależnie od tego, czy jest właścicielem, dzierżawcą tego gospodarstwa czy też użytkuje je z innego tytułu i niezależnie od tego, czy grunty wchodzące w skład gospodarstwa rolnego są położone na terenie jednej czy kilku gmin.

Za **osobę kierującą gospodarstwem rolnym** uważa się pełnoletnią osobę fizyczną upoważnioną przez właściciela/użytkownika gospodarstwa rolnego do podejmowania decyzji bezpośrednio związanych z procesami produkcyjnymi, nadzorowania ich lub wykonywania. Kierujący jest na ogół tą samą osobą co użytkownik.

Siedziba użytkownika gospodarstwa indywidualnego to adres zamieszkania (który nie musi być jednocześnie adresem zameldowania) użytkownika.

Za **siedzibę gospodarstwa rolnego osoby fizycznej** uważa się siedlisko gospodarstwa (budynek mieszkalny oraz budynki gospodarcze i urządzenia służące do produkcji rolniczej), a w przypadku braku budynków, największą część gospodarstwa rolnego.

Siedziba gospodarstwa rolnego osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej to siedziba jednostki lokalnej prowadzącej działalność rolniczą (jest to jednocześnie **siedziba użytkownika**).

Do **działalności rolniczej** zaliczamy działalność związaną z uprawą roślin, która obejmuje: wszystkie uprawy rolne (w tym również uprawę grzybów), warzywnictwo i ogrodnictwo, szkółkarstwo, hodowlę i nasiennictwo roślin rolniczych i ogrodniczych oraz chów i hodowlę zwierząt gospodarskich, tj. bydła, owiec, kóz, koni, świń, drobiu, królików, pozostałych zwierząt futerkowych, dzikich zwierząt utrzymywanych w gospodarstwie dla produkcji mięsa (np. dziki, sarny, daniele), pszczoł, a także działalność polegającą na utrzymaniu gruntów rolnych już niewykorzystywanych do celów produkcyjnych według zasad dobrej kultury rolnej przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska (zgodnie z normami).

Za **zarobkową działalność inną niż rolnicza bezpośrednio związaną z gospodarstwem rolnym** przyjęto działalność produkcyjną lub usługową prowadzoną na własny rachunek w celu osiągnięcia zysku, która wykorzystuje zasoby gospodarstwa rolnego (siłę roboczą, teren, budynki, park maszynowy itp.) lub produkty rolne w nim powstałe (np. agroturystyka, przetwórstwo produktów rolnych).

Nie wlicza się tu działalności innej niż rolnicza, jeżeli z zasobów gospodarstwa do jej prowadzenia wykorzystywana jest tylko i wyłącznie siła robocza.

Wartość końcowej produkcji rolniczej to suma wartości sprzedanych oraz zużytych przez gospodarstwo domowe użytkownika (samozaopatrzenie) surowych, nieprzetworzonych produktów rolnych (roślinnych i zwierzęcych).

Wartość **ogólnej sprzedaży produkcji gospodarstwa rolnego** to suma przychodów ze sprzedaży surowych produktów rolnych i zwierząt gospodarskich oraz wyrobów i usług z działalności innej niż rolnicza bezpośrednio związanej z gospodarstwem rolnym, a także płatności bezpośrednich.

Bezpośrednia sprzedaż konsumentom (ostatecznym odbiorcom na ich własne potrzeby) oznacza sprzedaż produktów rolnych wytworzonych w gospodarstwie rolnym na targowiskach, we własnych sklepach lub w ramach sprzedaży międzysąsiedzkiej.

Nie zalicza się tu sprzedaży produktów rolnych do punktów skupu oraz zakupów dokonywanych przez właścicieli sklepów, restauracji itp.

Za **gospodarstwo rolne korzystające ze środków wsparcia rozwoju obszarów wiejskich** uważa się gospodarstwo, z którym zawarto umowę/wydano pozytywną decyzję o przyznaniu płatności w okresie 3 lat kończących się 31 grudnia 2013 r. dla przynajmniej jednego z działań wymienionych poniżej:

- korzystanie z usług doradczych,
- modernizacja gospodarstw rolnych,
- zwiększanie wartości dodanej produktów rolnych i leśnych,
- spełnianie norm opartych na prawodawstwie wspólnotowym,
- uczestnictwo rolników w systemach jakości żywności,
- dopłaty bezpośrednie do gruntów rolnych w ramach programu Natura 2000,
- płatności związane z ramową dyrektywą wodną,
- płatności rolno-środowiskowe,
 - w tym płatności z tytułu rolnictwa ekologicznego,
- płatności z tytułu dobrostanu zwierząt,
- różnicowanie w kierunku działalności pozarolniczej,
- zachęcanie do prowadzenia działalności związanej z turystyką.

Użytkowanie gruntów

Powierzchnia gruntów ogółem oznacza łączną powierzchnię użytków rolnych, lasów i gruntów leśnych oraz pozostałych gruntów niezależnie od tytułu władania – własnych, dzierżawionych (na zasadzie umowy i bezumownie), użytkowanych z tytułu zajmowania określonego stanowiska (leśniczy, ksiądz, nauczyciel itp.), wspólnych w części przypadającej użytkownikowi, a także użytkowane przez gospodarstwo grunty należące do gospodarstw opuszczonych.

Użytki rolne ogółem to powierzchnia:

- użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej (użytki rolne utrzymywane zgodnie z normami spełniające wymogi rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 11 marca 2010 r. w sprawie minimalnych norm (Dz. U. Nr 39, poz. 211, z późniejszymi zmianami), na którą składają się:

- łąki trwałe,
 - pastwiska trwałe,
 - uprawy trwałe, w tym sady,
 - ogrody przydomowe (bez powierzchni przeznaczonej na rekreację),
 - zasiewy (z wyłączeniem upraw trwałych i ogrodów przydomowych),
 - grunty ugorowane (łącznie z powierzchnią upraw na przyoranie uprawianych jako plon główny),
- użytków rolnych pozostałych (użytki rolne nieużytkowane i nieutrzymywane w dobrej kulturze rolnej w dniu 1 czerwca 2013 r.).

Łąki trwałe to grunty pokryte trwale trawami (tj. co najmniej 5 lat), z zasady koszone, a w rejonach górskich również powierzchnia koszonych hal i połonin. Łąki powinny być utrzymywane w dobrej kulturze rolnej i przynajmniej raz w roku koszone, ale zbiory niekoniecznie wykorzystywane do celów produkcyjnych.

Pastwiska trwałe to grunty pokryte trwale trawami (tj. co najmniej 5 lat), które z zasady nie są koszone, lecz wypasane, a w rejonach górskich również powierzchnia wypasanych hal i połonin utrzymywanych w dobrej kulturze rolnej (łącznie z pastwiskami trwałymi niewykorzystywanymi do celów produkcyjnych oraz z ekstensywnie wypasanymi pastwiskami położonymi na terenie pagórkowatym lub na znacznej wysokości, na glebach niskiej klasy, na których nie stosuje się nawożenia, podsiewów, melioracji itp.).

Uprawy trwałe to łączna powierzchnia sadów, szkółek drzew i krzewów owocowych, szkółek drzew i krzewów ozdobnych, szkółek drzew leśnych do celów handlowych, wikliny, drzew i krzewów owocowych rosnących poza plantacjami, innych gruntowych upraw trwałych, w tym tarniny, derenia i choinek bożonarodzeniowych, a także upraw trwałych pod osłonami.

Sady to plantacje drzew owocowych, krzewów owocowych i upraw jagodowych utrzymywanych w dobrej kulturze rolnej (łącznie z plantacjami leszczyny, malin, winorośli) rosnące w zwartym nasadzeniu, a także szkółki drzew i krzewów owocowych. Do sadów nie zalicza się powierzchni uprawy truskawek i poziomek.

Ogrody przydomowe to powierzchnia zlokalizowana najczęściej wokół siedziby gospodarstwa, często oddzielona od reszty gospodarstwa. Obejmuje powierzchnię upraw przeznaczonych przede wszystkim na samozaopatrzenie w gospodarstwie domowym użytkownika gospodarstwa rolnego. Sporadycznie nadwyżki zbiorów mogą być sprzedawane. Ogród przydomowy może obejmować zarówno uprawy rolne i ogrodnicze jednoroczne, jak i uprawy wieloletnie. Do ogrodów przydomowych nie zalicza się powierzchni trawników i ogrodów ozdobnych oraz powierzchni przeznaczonej na rekreację.

Grunty ugorowane to grunty niewykorzystywane do celów produkcyjnych, ale utrzymane według zasad dobrej kultury rolnej, przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska. Zaliczamy tu grunty zarówno uprawnione, jak i nieuprawnione (np. gospodarstwa o powierzchni użytków rolnych poniżej 1 ha) do płatności obszarowych, a także powierzchnię upraw na przyoranie uprawianych jako plon główny (nawozy zielone). Do gruntów ugorowanych nie zaliczono gruntów przygotowanych pod zasiewy (np. warzyw), które do 1 czerwca 2013 r. były nieobsiane lub nieobsadzone.

Lasy i grunty leśne to powierzchnia o wielkości co najmniej 0,10 ha pokryta roślinnością leśną (zalesiona) lub przejściowo jej pozbawiona (nie zalesiona) oraz grunty związane z gospodarką leśną. Uwzględnia się tu powierzchnię szkółek drzew leśnych założonych na terenach leśnych i wykorzystywanych na potrzeby własne gospodarstwa rolnego (niehandlowe), a także powierzchnię drzew i krzewów szybkorosnących prowadzonych na użytkach rolnych (np. wierzba energetyczna).

Pozostałe grunty to grunty pod zabudowaniami, podwórzami, placami i ogrodami ozdobnymi, parkami, powierzchnia wód śródlądowych (własnych i dzierżawionych), rowów melioracyjnych, powierzchnia porośnięta wikliną w stanie naturalnym, powierzchnia terenów bagiennych, powierzchnia innych gruntów (torfowiska, żwirownie), powierzchnia nieużytków (w tym gruntów zadrzewionych i zakrzaczonych) oraz powierzchnia przeznaczona do rekreacji (np. zlokalizowana wokół domu, pól golfowych itp.). Do pozostałych gruntów zalicza się także powierzchnię gruntów rolnych nieużytkowanych rolniczo, jeżeli grunty te nie powrócą już do użytkowania rolniczego, np. grunty rolne przeznaczone pod budowę drogi, supermarketu.

Powierzchnia zasiewów

Powierzchnia zasiewów to powierzchnia wszystkich upraw zasianych i zasadzonych w gospodarstwie rolnym (z wyłączeniem upraw trwałych i w ogrodach przydomowych).

Dane o powierzchni zasiewów dotyczą powierzchni upraw poszczególnych ziemiopłodów uprawianych w plonie głównym.

Do grupy „**zboża ogółem**” zaliczono zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi, kukurydzę na ziarno, grykę, proso i pozostałe zbożowe (amarantus, kanar, żyto stuletnie itp.).

W grupie „**zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi**” ujęto zboża podstawowe (pszenica, żyto, jęczmień, owies i pszenżyto) oraz powierzchnię zasiewów mieszanek zbożowych ozimych i jarych.

Grupa „**przemysłowe**” obejmuje buraki cukrowe, rzepak i rzepik, len (łącznie z lnem oleistym), konopie oraz tytoń.

Do grupy „**strączkowe jadalne**” zaliczono groch, fasolę, bób oraz inne strączkowe jadalne (np. ciecierzycę) uprawiane na ziarno. Powierzchnię zasianą grochem, fasolą, bobem itp. przewidzianą do zbioru w stanie niedojrzałym zaliczono do warzyw gruntowych.

Grupa „**pastewne**” obejmuje uprawy okopowych pastewnych, strączkowych pastewnych łącznie z mieszankami zbożowo-strączkowymi na ziarno i zielonkę, kukurydzę na zielonkę, motylkowe drobnonasienne, inne pastewne i trawy na nasiona i zielonkę (bez upraw przeznaczonych na nawozy zielone).

Grupa „**pozostałe**” obejmuje warzywa gruntowe, truskawki i poziomki gruntowe, uprawy nasienne, kwiaty i rośliny ozdobne gruntowe, pozostałe przemysłowe (np. krokosz barwierski, zioła dla przemysłu kosmetycznego, uprawy wieloletnie na cele energetyczne), słonecznik na ziarno, soję, inne oleiste (nie uwzględnione w grupie „przemysłowe”), chmiel, zioła i przyprawy, cykorię, a także uprawy pod osłonami (bez upraw trwałych pod osłonami) oraz pozostałe uprawy.

Do **warzyw** zaliczono: kapustę głowiastą (wczesną i późną, białą, czerwoną i włoską), cebulę, marchew jadalną, buraki ćwikłowe, ogórki, pomidory, kalafior (wczesne i późne), warzywa pozostałe (pietruszkę, selery, pory, brukselkę, szczaw, szpinak, sałatę, rzodkiewkę, chrzan, rabarbar, skorzonę, kalarepę, czosnek, dynię, szparagi, brokuły, kapustę pekińską, cykorię liściastą itp.). Grupa ta obejmuje również groch i bób zebrany w stanie niedojrzałym (zielonym), fasolę szparagową, z której zebrano niedojrzałe strąki oraz kukurydzę z przeznaczeniem na zbiór kolb w stanie niedojrzałym, a także rozsady warzyw gruntowych na potrzeby własne gospodarstwa.

Powierzchnia uprawy „**warzyw gruntowych**” to łączna powierzchnia warzyw uprawianych w gruncie lub z zastosowaniem przykrycia upraw niską, niedostępną folią (poniżej 1,5 m w szczycie) okresowo bądź na stałe w danym sezonie wegetacji. Do powierzchni warzyw gruntowych zaliczono także powierzchnię planowaną do obsiania lub obsadzenia po 1 czerwca 2013 r. pod zbiory warzyw w 2013 r.

Powierzchnia uprawy „**warzyw pod osłonami**” to powierzchnia warzyw i rozsad warzyw na potrzeby gospodarstwa, uprawianych pod dostępnymi osłonami, tj. w szklarniach, tunelach foliowych wysokich (1,5 m i więcej w szczycie) i w inspektach.

Powierzchnia uprawy „**truskawek**” to powierzchnia zasadzona truskawkami i poziomkami (łącznie z nowymi, wiosennymi nasadzeniami) w gruncie i pod niską, niedostępną folią (poniżej 1,5 m w szczycie). Nie uwzględniono tu powierzchni przygotowanej do nasadzeń jesiennych oraz powierzchni plantacji truskawek przeznaczonych na sadzonki (którą ujęto w grupie „pozostałe”).

Powierzchnię uprawy ziemniaków, warzyw gruntowych, truskawek i poziomek gruntowych oraz grupy „pozostałych upraw” od 2007 r. podaje się bez powierzchni w ogrodach przydomowych, która zgodnie z klasyfikacją UE jest odrębną pozycją wyszczególnioną w użytkowaniu gruntów.

Zwierzęta gospodarskie

Badaniu podlegały zwierzęta gospodarskie, które znajdowały się w gospodarstwie rolnym oraz zwierzęta wysłane na redyki, wypasy i do bacówek. Rejestrowane były wszystkie zwierzęta, tj. zarówno stanowiące własność użytkownika gospodarstwa rolnego lub członków jego gospodarstwa domowego, jak również zwierzęta przetrzymywane czasowo lub stale w gospodarstwie, tj. przyjęte na wychów, opas itp., niezależnie od tego, czy przyjęto je od gospodarstw indywidualnych, czy od jednostek państwowych, spółdzielczych, spółek. Wyjątek stanowiły pnie pszczele, które były spisywane u ich właściciela niezależnie od tego w jakim miejscu się znajdowały.

Do **krów** zalicza się krowy mleczne i krowy „mamki”.

Krowy mleczne to dorosłe samice bydła, które miały już potomstwo, a ze względu na rasę, odmianę lub szczególne właściwości utrzymywane są w gospodarstwie wyłącznie lub głównie do produkcji mleka przeznaczonego do konsumpcji lub przetworzenia na produkty mleczne. Zalicza się tu również krowy mleczne wybrakowane już z chowu, które w momencie przeprowadzania badania pozostają jeszcze w gospodarstwie na tzw. dopasie, po czym skierowane zostaną do uboju.

Krowy „mamki” to dorosłe samice bydła, które miały już potomstwo, a ze względu na rasę (krowy ras mięsnych i urodzone z krzyżówek z rasami mięsnymi) lub szczególne właściwości utrzymywane są w gospodarstwie wyłącznie lub głównie do produkcji cieląt rzeźnych, i których mleko wykorzystywane jest do odchowu cieląt lub przeznaczane na paszę dla innych zwierząt. Zalicza się tu również krowy „mamki” wybrakowane już z chowu, które w momencie przeprowadzania badania pozostawały jeszcze w gospodarstwie na tzw. dopasie, przed skierowaniem do uboju.

Badaniu podlegało pogłowie **drobiu** poszczególnych gatunków w wieku powyżej 2 tygodni. Dla gospodarstw rolnych o dużej skali chowu drobiu (np. ferma wielkotowarowa produkująca brojlery lub jaja), w których w dniu badania nie było na stanie drobiu w związku z trwającą właśnie przerwą technologiczną w produkcji, a przerwa ta nie przekraczała 8 tygodni, przyjmowano stany drobiu z okresu przed opróżnieniem pomieszczeń (kurników).

W celu przeliczenia pogłowia zwierząt w sztukach fizycznych na **sztuki przeliczeniowe duże (SD)** wykorzystano następujące współczynniki:

- bydło, tj. cielęta ogółem w wieku poniżej 1 roku – 0,40; byczki i jałówki razem w wieku 1-2 lat – 0,70; samce bydła w wieku 2 lat i więcej – 1,0; jałówki w wieku 2 lat i więcej – 0,80; krowy mleczne – 1,0, krowy „mamki” – 0,80,
- trzoda chlewna, tj. prosięta o wadze do 20 kg – 0,027; lochy ogółem – 0,50; pozostała trzoda chlewna razem (warchlaki o wadze 20-50 kg, knury i knurki o wadze 50 kg i więcej, trzoda chlewna na ubój o wadze 50 kg i więcej, tj. tuczniki) – 0,30,
- owce ogółem – 0,10,
- kozy ogółem – 0,10,
- konie ogółem – 0,80,
- drób, tj. łącznie brojlery kurze oraz kury i koguty dorosłe na rzeź – 0,007; nioski kurze razem – 0,014; łącznie indyki, gęsi, kaczki, drób pozostały (bez strusi) – 0,030; strusie – 0,35,
- króliki ogółem – 0,020.

Ciągniki, maszyny i urządzenia rolnicze

Badaniem zostały objęte ciągniki oraz wybrane maszyny i urządzenia wykorzystywane wyłącznie lub częściowo w gospodarstwach rolnych do prac związanych z działalnością rolniczą. Spisano sprzęt własny (stanowiący wyłączną własność użytkownika gospodarstwa lub członka jego gospodarstwa domowego), jak i wspólny (będący współwłasnością kilku rolników i użytkowany przez więcej niż jedno gospodarstwo). Ciągniki, maszyny i urządzenia rolnicze należące do kilku rolników spisywano u tego rolnika, u którego znajdowały się w dniu referencyjnym.

Spisywano sprzęt sprawny technicznie, jak również znajdujący się w remoncie oraz przeznaczony do naprawy (niesprawny technicznie przez okres krótszy niż rok).

Dane o ciągnikach dotyczą ciągników kołowych dwuosiowych oraz gąsienicowych (również własnej konstrukcji). W grupie ciągników spisane zostały również ładowarki teleskopowe.

Zużycie nawozów

Dane o zastosowanych w gospodarstwie rolnym nawozach mineralnych, wapniowych oraz nawozach naturalnych pochodzenia zwierzęcego obejmują okres od 2 czerwca 2012 r. do 1 czerwca 2013 r.

Zużycie nawozów mineralnych (azotowych, fosforowych, potasowych) oraz wapniowych prezentowane jest w przeliczeniu na czysty składnik NPK i CaO. Przeliczeń zużycia nawozów na 1 ha użytków rolnych w roku gospodarczym 2012/2013 dokonano na powierzchnię użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej według stanu w dniu 1 czerwca 2013 r.

Gospodarstwa ekologiczne

Za **gospodarstwo stosujące ekologiczne metody produkcji rolniczej (gospodarstwo ekologiczne)** uważa się gospodarstwo rolne, które posiada certyfikat nadany przez jednostkę certyfikującą lub jest w trakcie przestawiania na ekologiczne metody produkcji rolniczej (pod kontrolą jednostki certyfikującej).

Dochody gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego

Dane dotyczą okresu 12 miesięcy, tj. okresu od 2 czerwca 2012 r. do 1 czerwca 2013 r.

Za **gospodarstwo domowe z użytkownikiem gospodarstwa rolnego** uważa się zespół osób mieszkających i utrzymujących się wspólnie, jeżeli wśród nich jest osoba prowadząca gospodarstwo indywidualne.

Za **dochód całkowity gospodarstwa domowego** uważa się łączne dochody (z tytułu prowadzenia działalności rolniczej i pozarolniczej oraz z tytułu: pracy najemnej, pobierania emerytur i rent, zasiłku z pomocy społecznej, zasiłku wychowawczego, alimentów, stypendiów, posiadania lokat kapitałowych, uzyskiwania pomocy zagranicznej, wygranych w grach liczbowych i loteriach itp.) wszystkich osób (spokrewnionych i niespokrewnionych) zamieszkujących wspólnie z użytkownikiem gospodarstwa rolnego i wspólnie się z nim utrzymujących.

Dla potrzeb publikacji przyjęto, że **główne źródło dochodu** to źródło dochodów przekraczające 50% dochodów ogółem gospodarstwa domowego.

Do gospodarstw uzyskujących dochody z działalności rolniczej oraz z działalności pozarolniczej zaliczono również te gospodarstwa, w których omawiane rodzaje działalności nie przyniosły jeszcze dochodów lub przynosiły straty.

Pracujący

Dane o pracujących w rolnictwie według **aktywności stałej** dotyczą nakładów pracy ponoszonych na wytworzenie produkcji rolnej w ciągu 12 miesięcy, a więc uwzględniają cały roczny cykl produkcyjny w gospodarstwie rolnym.

W **gospodarstwach indywidualnych** poddano badaniu wkład pracy użytkownika gospodarstwa rolnego oraz dorosłych członków jego rodziny (tj. w wieku 15 lat i więcej), niezależnie od tego czy stanowili jedno gospodarstwo domowe, czy nie, wkład pracy pracowników najemnych stałych, dorywczych, kontraktowych, a także pracę wykonywaną w ramach pomocy sąsiedzkiej.

W **gospodarstwach osób prawnych** oraz **jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej** badany był wkład pracy pracowników najemnych stałych, dorywczych, kontraktowych i pozostałych pracujących.

Za **pracę w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym** uznaje się wykonywanie prac bezpośrednio związanych z produkcją rolniczą (roślinną i zwierzęcą) oraz prace ogólne związane z prowadzeniem gospodarstwa, np.:

- zakup środków produkcji,
- sprzedaż produktów i przygotowanie ich do sprzedaży,
- prace związane z magazynowaniem,
- transport na potrzeby gospodarstwa rolnego,
- bieżące naprawy sprzętu rolniczego, prace konserwacyjne budynków, maszyn, instalacji,
- organizację i zarządzanie pracą w gospodarstwie rolnym, załatwianie spraw urzędowych, prowadzenie rachunków,
- wypełnianie wniosków o dopłaty bezpośrednie i inne.

Jako pracy w gospodarstwie rolnym nie traktuje się prac takich jak: przyrządzanie posiłków, pranie, sprzątanie, opieka nad dziećmi oraz innych prac związanych z prowadzeniem gospodarstwa domowego. Wyłączone są również prace związane z leśnictwem, łowiectwem, połowem lub hodowlą ryb (bez względu na to czy prowadzone były w gospodarstwie czy poza nim), a także praca w ramach działalności gospodarczej innej niż rolnicza.

Za pracę poza swoim/rodzinnym gospodarstwem rolnym uznaje się każdą pracę (również dorywczą) wykonywaną poza rodzinnym gospodarstwem rolnym (najemną lub na własny rachunek, w tym również w rolnictwie). Uwzględniona została tutaj również praca wykonywana w rodzinnej działalności gospodarczej (innej niż rolnicza), np. w agroturystyce, działalności usługowej z wykorzystaniem własnego sprzętu.

Wśród pracujących członków gospodarstwa domowego z użytkownikiem gospodarstwa rolnego (określonych jako „pracujący w swoim gospodarstwie rolnym”) wyodrębniono następujące kategorie:

- 1) pracujący wyłącznie w swoim gospodarstwie rolnym,
- 2) pracujący głównie w swoim gospodarstwie rolnym i dodatkowo poza gospodarstwem,
- 3) pracujący głównie poza swoim gospodarstwem rolnym i dodatkowo w swoim gospodarstwie rolnym.

Podziału na pracę główną i dodatkową dokonano na podstawie kryterium czasu pracy, tj.:

- **praca główna** – określana dla osób, które wykonywały więcej niż jedną pracę – oznaczała taką, która zwykle zajmuje najwięcej czasu. Jeżeli dwie prace (lub więcej) zajmowały taką samą ilość czasu, pracą główną była ta, która przynosiła wyższy dochód,
- **praca dodatkowa** oznaczała tą, która spośród innych niż praca główna wykonywanych zajęć zarobkowych, zajmowała zwykle najwięcej czasu. Jeżeli dwie prace dodatkowe zajmowały taką samą ilość czasu, należało wskazać tą, która przynosiła wyższy dochód.

Ze względu na duży udział pracy w niepełnym wymiarze godzin oraz sezonowego zatrudnienia pracowników dorywczych, kontraktowych, pracujących w ramach pomocy sąsiedzkiej i „pozostałych osób pracujących” nakłady pracy w rolnictwie zostały wyrażone w umownych **rocznych jednostkach pracy (Annual Work Unit – AWU)**.

Roczna jednostka pracy (AWU) oznacza ekwiwalent pełnego etatu. Oblicza się ją przez podzielenie liczby godzin przepracowanych w ciągu roku przez roczną liczbę godzin odpowiadającą pełnemu etatowi. W Polsce jako ekwiwalent pełnego etatu przyjęto 2120 godzin pracy w roku, tzn. 265 dni roboczych po 8 godzin pracy dziennie. Przy wyliczaniu nakładów pracy wyrażonych w AWU (zgodnie z metodologią Eurostatu) zachowano warunek, że na 1 osobę nie może przypadać więcej niż 1 AWU, nawet jeżeli w rzeczywistości pracuje ona dłużej.

W tablicy prezentującej dane według godzin pracy podano średni czas pracy w gospodarstwie rolnym w ciągu roku w przedziałach:

- 0-530 godzin oznacza mniej niż $\frac{1}{4}$ etatu (np. praca była wykonywana przez okres do 3 miesięcy),
- 531-1060 godzin oznacza $\frac{1}{4}$ etatu, ale mniej niż $\frac{1}{2}$ etatu (np. praca była wykonywana przez okres od 3 miesięcy włącznie do 6 miesięcy),
- 1061-1590 godzin oznacza $\frac{1}{2}$ etatu, ale mniej niż $\frac{3}{4}$ etatu (np. praca była wykonywana przez okres od 6 miesięcy włącznie do 9 miesięcy),
- 1591-2119 godzin oznacza $\frac{3}{4}$ etatu, ale mniej niż 1 etat (np. praca była wykonywana przez okres od 9 miesięcy włącznie do 12 miesięcy),
- 2120 godzin i więcej oznacza 1 pełny etat (np. praca była wykonywana przez 12 miesięcy w roku).

Nakłady pracy ogółem dla całego rolnictwa uwzględniają również wkład pracowników najemnych w gospodarstwach indywidualnych i w gospodarstwach osób prawnych oraz jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej.

Do **pracowników najemnych** zaliczono osoby zatrudnione na podstawie pisemnej lub ustnej umowy o pracę, otrzymujące wynagrodzenie w gotówce lub w naturze. Częścią wynagrodzenia mogły być również koszty utrzymania (np. nocleg, wyżywienie).

Do **pracowników najemnych stałych** zaliczono osoby, które pracowały w każdym tygodniu w roku poprzedzającym dzień badania, bez względu na liczbę godzin pracy w ciągu tygodnia. Do pracowników najemnych stałych zaliczono również osoby, które przepracowały tylko część tygodni w roku ze względu na:

- specyfikę produkcji rolnej w gospodarstwie (np. uprawa owoców, warzyw gruntowych) wymagającej zatrudnienia pracowników tylko w ciągu kilku miesięcy w roku,
- urlop, chorobę, wypadek, zgon,
- rozpoczęcie lub zakończenie pracy w gospodarstwie (czyli osoby, które zmieniły miejsce pracy w ciągu roku),
- całkowite wstrzymanie pracy w gospodarstwie spowodowane przyczynami naturalnymi (powódź, pożar).

Pracownicy dorywczy – to osoby, które w ciągu 12 miesięcy pracowały tylko w wybranym okresie i nie mają stałej umowy o pracę.

Pomoc sąsiedzka – to wymiana nakładów pracy pomiędzy gospodarstwami rolnymi. Praca ta musi być wykonywana bez wynagrodzenia przez osoby użytkujące inne gospodarstwo rolne.

Pracownicy kontraktowi – to osoby wykonujące określoną usługę w gospodarstwie rolnym, które nie zostały zatrudnione bezpośrednio przez to gospodarstwo rolne.

Do pozostałych osób pracujących w gospodarstwie rolnym zaliczono członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych (jeżeli pracowali w gospodarstwie rolnym), uczniów pracujących w szkolnych gospodarstwach rolnych, osoby pracujące (w tym duchownych) w gospodarstwach prowadzonych przez zakony (ale nie pracowników najemnych stałych).

Typologia gospodarstw rolnych

Obowiązująca klasyfikacja gospodarstw rolnych według standardów Unii Europejskiej, nazywana Wspólnotową Typologią Gospodarstw Rolnych w skrócie „typologią”, została ustanowiona Rozporządzeniem Komisji (WE) nr 1242/2008 z dnia 8 grudnia 2008 r.

Podstawowym celem typologii jest dostarczenie narzędzia umożliwiającego:

- spełnienie potrzeb informacyjnych Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej,
- sporządzanie analiz porównawczych sytuacji ekonomiczno-produkcyjnej gospodarstw rolnych:
 - pomiędzy różnymi klasami wielkości ekonomicznej i różnymi typami rolniczymi gospodarstw,
 - pomiędzy poszczególnymi krajami członkowskimi i ich regionami,
 - pomiędzy różnymi okresami czasowymi (analizy pionowe).

Dane pochodzące z badania struktury gospodarstw rolnych 2013 oraz wartości współczynników standardowej produkcji (opracowane przez Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy) dla każdej uprawy i kategorii zwierząt, pozwoliły na ustalenie dla każdego objętego badaniem gospodarstwa rolnego **wielkości ekonomicznej** oraz **typu rolniczego**.

Produkcja określonej działalności rolniczej jest to wartość produkcji rolnej brutto uzyskanej z jednego hektara uprawy lub od jednego zwierzęcia gospodarskiego. Wartość oblicza się poprzez przemnożenie produkcji z 1 ha lub od 1 zwierzęcia przez cenę na terenie gospodarstwa rolnego, bez VAT, podatków od produktów i dopłat bezpośrednich.

Standardowa produkcja (SP) oznacza wartość produkcji odpowiadającej przeciętnej sytuacji w danym regionie. Jest obliczana jako średnia z pięciu lat wartość produkcji z określonej działalności rolniczej (roślinnej i zwierzęcej).

Całkowita standardowa produkcja gospodarstwa (GSP) jest sumą wartości uzyskanych dla każdej działalności rolniczej prowadzonej w gospodarstwie przez przemnożenie współczynników SP dla danej działalności przez liczbę hektarów lub liczbę zwierząt.

Wartość SP produktów roślinnych jest odnoszona do 1 ha, z wyjątkiem upraw grzybów, gdzie stosuje się standardową powierzchnię 100 m². W przypadku produkcji zwierzęcej współczynniki SP liczone są na jedną sztukę zwierzęcia. Wyjątek stanowią drób i pszczoły, dla których SP liczone są odpowiednio na 100 sztuk i 1 pień pszczeli.

Wielkość ekonomiczna gospodarstwa rolnego jest to całkowita standardowa produkcja gospodarstwa wyrażona w euro.

Wielkość ekonomiczna gospodarstwa pozwala na jego zaklasyfikowanie do jednej z poniżej podanych klas:

Klasa wielkości ekonomicznej	Całkowita standardowa produkcja gospodarstwa w euro
I	mniej niż 2 000 EUR
II	od 2 000 do mniej niż 4 000 EUR
III	od 4 000 do mniej niż 8 000 EUR
IV	od 8 000 do mniej niż 15 000 EUR
V	od 15 000 do mniej niż 25 000 EUR
VI	od 25 000 do mniej niż 50 000 EUR
VII	od 50 000 do mniej niż 100 000 EUR
VIII	od 100 000 do mniej niż 250 000 EUR
IX	od 250 000 do mniej niż 500 000 EUR
X	od 500 000 do mniej niż 750 000 EUR
XI	od 750 000 do mniej niż 1 000 000 EUR
XII	od 1 000 000 do mniej niż 1 500 000 EUR
XIII	od 1 500 000 do mniej niż 3 000 000 EUR
XIV	równe lub większe niż 3 000 000 EUR

Typ rolniczy gospodarstwa określany jest na podstawie wielkości udziału standardowej produkcji poszczególnych działalności rolniczych prowadzonych w gospodarstwie w całkowitej standardowej produkcji gospodarstwa rolnego.

Typologia gospodarstw rolnych ma charakter hierarchiczny. Wyróżnia się 9 typów ogólnych, 22 typy podstawowe oraz 62 typy szczegółowe.

Dla potrzeb definicji typów ogólnych, wskaźnikom standardowej produkcji z działalności rolniczych ujmowanych w badaniach struktury gospodarstw rolnych zostały nadane następujące symbole:

- **P1** – standardowa produkcja z następujących upraw: zboża (pszenica zwyczajna, pszenica twarda, żyto, pszenżyto, jęczmień, owies, kukurydza na ziarno, gryka, proso, pozostałe zboża), strączkowe łącznie z mieszkankami zbóż z roślinami strączkowymi (groch jadalny, fasola jadalna, inne strączkowe jadalne, strączkowe pastewne na ziarno), ziemniaki, buraki cukrowe, rośliny przemysłowe (tytoń, chmiel, rzepak i rzepik, słonecznik, soja, len, konopie, zioła i rośliny aromatyczne, pozostałe uprawy przemysłowe), warzywa i truskawki w uprawie polowej, uprawy nasienne i sadzonki, pastewne na sprzedaż, pozostałe uprawy, grunty ugorowane bez dopłat,
- **P2** – standardowa produkcja z następujących upraw: warzywa i truskawki w uprawie polowej – ogrody towarowe, warzywa i truskawki w uprawie pod osłonami, kwiaty i rośliny ozdobne w uprawie polowej, kwiaty i rośliny ozdobne w uprawie pod osłonami, szkółki drzew i krzewów owocowych, ozdobnych i leśnych oraz uprawy grzybów,
- **P3** – standardowa produkcja z następujących upraw: plantacje drzew i krzewów owocowych, winnice, pozostałe uprawy trwałe (np. wiklina), uprawy trwałe pod osłonami,
- **P4** – standardowa produkcja z następujących gatunków zwierząt: konie, bydło, owce, kozy oraz

roślin pastewnych (łąki i pastwiska z wyłączeniem nieuprawianych terenów do wypasu, rośliny okopowe, rośliny na zielonkę: strączkowe, motylkowe, kukurydza, inne pastewne na zielonkę oraz trawy polowe na zielonkę),

➤ **P5** – standardowa produkcja z następujących gatunków zwierząt: trzoda chlewna, drób, króliki (samice hodowlane).

Wyróżnia się następujące **typy ogólne** gospodarstw:

1. Specjalizujące się w uprawach polowych

Gospodarstwa, dla których: $P1 > 2/3$ całkowitej standardowej produkcji gospodarstwa rolnego (GSP)

2. Specjalizujące się w uprawach ogrodniczych (warzyw, truskawek, kwiatów i roślin ozdobnych), grzybów i w szkółkarstwie

Gospodarstwa, dla których: $P2 > 2/3$ GSP

3. Specjalizujące się w uprawie drzew i krzewów owocowych (uprawy trwałe)

Gospodarstwa, dla których: $P3 > 2/3$ GSP

4. Specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami objętościowymi

Gospodarstwa, dla których: $P4 > 2/3$ GSP

5. Specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami treściwymi

Gospodarstwa, dla których: $P5 > 2/3$ GSP

6. Mieszane – różne uprawy

Gospodarstwa, dla których: $(P1 + P2 + P3) > 2/3$ GSP; $P1 \leq 2/3$ GSP; $P2 \leq 2/3$; $P3 \leq 2/3$ GSP

7. Mieszane – różne zwierzęta

Gospodarstwa, dla których: $(P4 + P5) > 2/3$ GSP; $P4 \leq 2/3$ GSP; $P5 \leq 2/3$ GSP

8. Mieszane – różne uprawy i zwierzęta

Gospodarstwa nie spełniające warunków klasyfikacji dla typów 1-7

9. Gospodarstwa niesklasyfikowane

Gospodarstwa, dla których GSP = 0

Schemat losowania próby

Uwagi wstępne

Obszerna i różnotematyczna problematyka badania spowodowała szczególne podejście do zagadnienia schematu wyboru próby, a przede wszystkim warstwowania gospodarstw. Przy opracowywaniu tych zagadnień wykorzystane zostały doświadczenia krajów Unii Europejskiej oraz Polski z przeprowadzonych w latach 2005, 2007 oraz 2010 badań struktury gospodarstw rolnych. Problematyka badania w 2013 r., podobnie jak w 2010 r., poszerzona została o zmienne dla potrzeb krajowych oraz o zakres zagadnień wymaganych przez Eurostat dla badania struktury gospodarstw rolnych (zgodnie z obowiązującym obecnie Rozporządzeniem PE i Rady nr 1166/2008).

Badana populacja liczyła w kraju łącznie ok. 1733 tys. gospodarstw, z której wylosowano próbę liczącą ok. 200 tys. gospodarstw.

Problem warstwowania

W celu wylosowania próby zastosowany został schemat losowania warstwowego. Powstały jednak trudności z wykorzystaniem tych samych zmiennych warstwowujących dla różnych typów gospodarstw. Z tego powodu przed warstwowaniem populacja gospodarstw rolnych w Polsce podzielona została na następujące kategorie:

- I. gospodarstwa prowadzące działalność rolniczą, nie zaliczone do gospodarstw ekologicznych, z tego:
 - I.1. gospodarstwa, które według danych w operacie losowania posiadały co najmniej: 20 sztuk owiec lub 20 kóz lub 2000 sztuk drobiu kurzego lub 500 sztuk indyków lub 500 sztuk gęsi lub 500 sztuk kaczek lub 80 pni pszczelich, a także gospodarstwa prowadzące działy specjalne produkcji rolnej oraz z przypisaną wielkością ekonomiczną wynoszącą co najmniej 250 tys. euro,
 - I.2. zasadnicza kategoria gospodarstw prowadzących działalność rolniczą, ale bez gospodarstw zaliczonych do powyższej kategorii,
- II. gospodarstwa nieprowadzące działalności rolniczej,
- III. gospodarstwa nowopowstałe oraz gospodarstwa, dla których nie został określony typ gospodarstwa i wielkość ekonomiczna,
- IV. gospodarstwa ekologiczne,
- V. gospodarstwa osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej.

Gospodarstwa zaliczone do kategorii I.1 oraz kategorii IV i V były badane w 100%. W pozostałych kategoriach losowane były próby gospodarstw. Losowanie poprzedzone było dzieleniem, oddzielnie w każdej kategorii, założonej liczebności próby pomiędzy województwa, tworzeniem warstw w poszczególnych kategoriach oraz alokacją próby pomiędzy warstwy. W zależności od kategorii gospodarstw, kryteria warstwowania i alokacji próby były odmienne. Zgodnie z doświadczeniami krajów Unii Europejskiej, jednym z kryteriów warstwowania była wielkość ekonomiczna gospodarstwa, obliczana według metodologii Eurostatu.

Warstwowanie i alokacja próby

Warstwowanie gospodarstw i alokacja próby pomiędzy województwa i warstwy przeprowadzone zostało oddzielnie w każdej z wymienionych wyżej kategorii gospodarstw.

Gospodarstwa grupy I.1 stanowiły w każdym województwie warstwę 01. Gospodarstwa te nie były losowane. Zbadano 100% tej populacji, tj. 21661 gospodarstw.

Gospodarstwa zaliczone do kategorii I.2 w liczbie ok. 1404 tys. jednostek losowania, powarstwowane zostały oddzielnie w każdym województwie według 10 warstw.

Podział populacji gospodarstw na warstwy oraz alokację próby przeprowadzano przy wykorzystaniu metody optymalizacji numerycznej¹ (metoda ta była stosowana także w odniesieniu do innych kategorii gospodarstw).

¹ Opis rozwiązania tego problemu opublikowany został w artykule B. Lednickiego i R. Wieczorkowskiego „Optimal Stratification and Sample Allocation Between Subpopulation and Strata”, „Statistics in Transition”, V.6, No. 2, 2003 r. Warszawa.

Jako kryterium warstwowania dla kategorii I.2 przyjęto dwie zmienne: powierzchnię użytków rolnych i wielkość ekonomiczną. Ze względu na znaczenie tej kategorii gospodarstw, zasady doboru próby zostały w tym przypadku opisane dokładniej poniżej.

Przystępując do losowania próby z tej kategorii gospodarstw przyjęto następujące założenia:

- (1) liczebność próby n ustalona jest dla populacji gospodarstw w Polsce, a nie dla poszczególnych województw, przy czym n liczy ok. 145 tys. jednostek losowania,
- (2) w poszczególnych województwach próba losowana jest według schematu losowania warstwowo-optimalnego Neymana,
- (3) w każdym województwie dokonywany jest podział populacji na 10 warstw ($h = 02, 03, \dots, 11$) i jednocześnie dokonuje się alokacji próby pomiędzy warstwy,
- (4) w każdym województwie do ostatniej warstwy (tj. $h = 11$) zaliczane są gospodarstwa, które przynajmniej dla jednej zmiennej przyjętej za podstawę warstwowania mają wartość powyżej określonego progu. Utworzona w ten sposób tzw. górna warstwa zawiera gospodarstwa, które nie są losowane lecz wszystkie zaliczane są do próby,
- (5) przyjęto, że oczekiwana precyzja wyników badania, mierzona współczynnikiem zmienności powierzchni użytków rolnych i wartości wielkości ekonomicznej dla tej grupy gospodarstw będzie jednakowa dla każdego województwa i w przybliżeniu równa będzie 0,3%.

Z tej części populacji wylosowano 145304 gospodarstwa.

Gospodarstwa kategorii II to gospodarstwa nieprowadzące działalności rolniczej. Gospodarstwa tej grupy, liczącej ok. 121 tys. gospodarstw, objęte zostały badaniem w celu sprawdzenia czy nie podjęły produkcji rolniczej. W związku z tym gospodarstwa te zakwalifikowane zostały do jednej z pięciu warstw, tj. $h = 12, 13, \dots, 16$. Kryterium tworzenia warstw i alokacji próby pomiędzy województwa i warstwy była powierzchnia ogólna gospodarstwa. Przyjęto, że współczynnik zmienności dla tej zmiennej powinien być dla każdego województwa równy 1,5%. Do próby wylosowano 2809 gospodarstw. W warstwie 16 wszystkie gospodarstwa zaliczone zostały do próby.

Kategorię III stanowiły gospodarstwa nowopowstałe oraz takie, dla których nie było informacji o typie gospodarstwa i wielkości ekonomicznej. W operacie losowania było zapisanych ok. 159 tys. takich gospodarstw. Gospodarstwa te, w każdym województwie, zostały powarstwowane według 6 warstw ($h = 17, 18, \dots, 22$). Warstwę 22 stanowiły gospodarstwa, w których według operatu było co najmniej 20 sztuk bydła względnie 50 sztuk trzody chlewnej. Kryterium tworzenia warstw 17-21 i alokacji próby pomiędzy województwa i warstwy była powierzchnia użytków rolnych. Przyjęto, że współczynnik zmienności dla tej zmiennej powinien być dla każdego województwa równy 2%. Do próby wylosowano 7684 gospodarstwa tej kategorii.

Kategorię IV (warstwa $h = 23$) stanowiły gospodarstwa ekologiczne, które w liczbie 22542 zaliczone zostały do próby.

Gospodarstwa osób prawnych oraz jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej, stanowiące kategorię V (warstwa $h = 24$), zbadane były w 100%. Grupa ta liczyła 4690 gospodarstw.

Do próby wylosowano, względnie zaliczono bez losowania, 204690 gospodarstw rolnych. Liczba gospodarstw w populacji i w próbie według kategorii podana została w tablicy 1.

Tabl. 1. Liczba gospodarstw w populacji i w próbie według kategorii

Kategoria gospodarstwa	Populacja	Próba
POLSKA	1733272	204690
I.1	21661	21661
I.2	1404483	145304
II	121233	2809
III	158663	7684
IV	22542	22542
V	4690	4690

Jako operat losowania wykorzystano Operat do Badań Rolniczych (OdbR). Informacje o gospodarstwach rolnych zapisane w operacie aktualizowane są danymi ze źródeł administracyjnych oraz wynikami kolejnych badań rolniczych.

Uogólnianie wyników i metoda oceny precyzji

Podstawowym parametrem szacowanym w badaniu jest suma wartości zmiennej x (np. pogłowie trzody chlewnej, powierzchnia użytków rolnych).

Parametr ten dla w -tego województwa jest postaci:

$$(1) \hat{x}_w = \sum_h \sum_i M1_{whi} * x_{whi}, \quad (i = 1, 2, \dots, n_{wh}; h = 1, 2, \dots, 24)$$

gdzie:

x_{whi} – wartość zmiennej x w i -tym gospodarstwie wylosowanym z h -tej warstwy w w -tym województwie,

$M1_{whi}$ – waga przypisana i -temu gospodarstwu wylosowanemu z h -tej warstwy w -tego województwa,

n_{wh} – liczba gospodarstw wylosowanych do próby z h -tej warstwy w -tego województwa.

Ocena sumy zmiennej x dla Polski jest sumą wartości oszacowanych dla województw, tj.:

$$(2) \hat{x} = \sum_w \hat{x}_w,$$

Wagi $M1_{whi}$ są równe odwrotności frakcji losowania w h -tej warstwie w -tego województwa, tj.:

$$(3) M1_{whi} = \frac{N_{wh}}{n_{wh}},$$

gdzie:

N_{wh} – liczba gospodarstw w h -tej warstwie w -tego województwa.

Ze względu na występowanie braków odpowiedzi (odmów), braków kontaktów z wylosowanym gospodarstwem, a także likwidacji gospodarstwa, wagi pierwotne wynikające z losowania próby zostały odpowiednio skorygowane. Wykorzystano do tego informacje zawarte w raportach kompletności (symbol RA).

Waga dla i -tego gospodarstwa w h -tej warstwie w -tego województwa korygowana była za pomocą mnożnika korygującego r_{whi} , który obliczony został następująco:

$$(4) \quad r_{whi} = \frac{n_{1wh} + n_{2wh} + n_{3wh} \frac{n_{1wh} + n_{2wh}}{n_{wh} - n_{3wh}}}{n_{1wh}},$$

gdzie:

\hat{n}_{wh} – uogólniona (ważona) liczebność próby wylosowanej w h -tej warstwie w -tego województwa,

\hat{n}_{1wh} – uogólniona liczebność próby zbadanej w h -tej warstwie w -tego województwa (RA = 01),

\hat{n}_{2wh} – uogólniona liczba gospodarstw, które odmówiły udziału w badaniu w h -tej warstwie w -tego województwa (RA = 22),

\hat{n}_{3wh} – uogólniona liczba gospodarstw z h -tej warstwy w -tego województwa, z którymi nie nawiązano kontaktu (RA = 24).

Powyższe wartości oszacowane zostały przy wykorzystaniu wag obliczonych zgodnie ze wzorem (3), po czym obliczone zostały wagi skorygowane $M2_{whi}$ według następującej formuły:

$$(5) \quad M2_{whi} = r_{whi} * M1_{whi},$$

Mnożnik korygujący r_{whi} stanowi oszacowanie proporcji liczby jednostek, które powinny być zbadane w stosunku do liczby zbadanych jednostek w danej warstwie. Do jednostek, które powinny zostać zbadane zaliczono wszystkie przypadki odmów oraz w odpowiedniej proporcji część przypadków braku kontaktu.

Waga obliczona według wzoru (5) była korygowana w sytuacji, gdy stwierdzono, że wylosowane gospodarstwo stanowiło przypadek nietypowy (tzw. *outlier*). Dotyczyło to gospodarstw, dla których w operacie losowania zapisane były stosunkowo małe wartości powierzchni użytków rolnych lub pogłównia zwierząt. W rzeczywistości okazywały się gospodarstwami dużymi ze względu na wspomniane zmienne. Utrzymanie wag (5) dla tego typu gospodarstw, prowadziłoby do znacznego przeszacowania powierzchni użytków rolnych lub pogłównia trzody chlewnej czy bydła. W związku z tym, wprowadzono wagę $M3_{whi}$, która przyjmuje wartości:

$$(6) \quad M3_{whi} = 1 \quad \text{dla przypadków nietypowych,}$$

$$(7) \quad M3_{whi} = M2_{whi} \frac{\sum_i M2_{whi} - \dot{n}_{1wh}}{\sum_{i:\text{typowe}} M2_{whi}},$$

dla pozostałych (typowych) gospodarstw,

gdzie:

\dot{n}_{1wh} – liczba gospodarstw nietypowych w h -tej warstwie w -tego województwa.

Ostatecznie podane wcześniej w równaniu (1) wagi MI_{whi} są zastępowane przez wagi $M3_{whi}$.

Precyzja oszacowania sumy wartości zmiennej x estymowana jest następująco:

$$(8) \quad \hat{N}_{wh} = \sum_i M3_{whi}, \quad (i = 1, 2, \dots, n_{wh}^1),$$

$$(9) \quad s_{wh}^2(x) = \frac{1}{n_{wh}^1 - 1} \left[\sum_i x_{whi}^2 - \frac{1}{n_{wh}^1} \left(\sum_i x_{whi} \right)^2 \right],$$

gdzie:

n_{wh}^1 – liczba gospodarstw z wagą $M3_{whi} > 1$,

\hat{N}_{wh} – oszacowanie liczby gospodarstw (bez gospodarstw nietypowych) w h -tej warstwie w -tego województwa.

$$(10) \quad d^2(\hat{x}_w) = \sum_h \hat{N}_{wh}^2 \left(\frac{1}{n_{wh}^1} - \frac{1}{\hat{N}_{wh}} \right) s_{wh}^2(x)$$

$$(11) \quad v(\hat{x}_w) = \frac{\sqrt{d^2(\hat{x}_w)}}{\hat{x}_w} \cdot 100$$

Wartość $v(\hat{x}_w)$ jest względnym błędem standardowym oszacowania sumy wartości zmiennej x w w -tym województwie. Z kolei dla Polski, mamy:

$$(12) \quad v(\hat{x}) = \frac{\sqrt{\sum_w d^2(\hat{x}_w)}}{\hat{x}} \cdot 100.$$

Poniższa tabela prezentuje precyzję dla podstawowych cech uzyskaną w województwie pomorskim.

Tabl. 2. Wartość względnego błędu standardowego dla podstawowych cech

Nazwa cechy	Względny błąd standardowy
Powierzchnia ogółem	0,61
Powierzchnia użytków rolnych	0,55
Powierzchnia zasiewów	0,72
Powierzchnia zbóż	0,83
Pogłowie bydła	1,21
Pogłowie świń	1,07
Pogłowie drobiu	2,11
Liczba ciągników	1,10
Liczba osób pracujących w gospodarstwie rolnym	0,57
Nakłady pracy w AWU – ogółem	0,91

Ważniejsze grupowania i zakres publikowanych danych

Wyniki badania zaprezentowano na poziomie kraju i województw.

W tablicach przedstawiono dane dla dwóch grup gospodarstw: gospodarstw rolnych ogółem i gospodarstw indywidualnych. Dla podstawowych cech grupowanie to zostało rozszerzone o sektor prywatny oraz sektor publiczny.

W **sektorze prywatnym** podstawowymi formami własności są: własność prywatna krajowa (gospodarstwa indywidualne, gospodarstwa spółdzielcze i spółki prywatne), własność zagraniczna i własność mieszana.

Do **sektora publicznego** zaliczono gospodarstwa własności państwowej (Skarbu Państwa i państwowych osób prawnych), gospodarstwa będące własnością samorządową oraz gospodarstwa stanowiące własność mieszaną (spółki z przewagą mienia publicznego).

Dane prezentowane w publikacji opracowano **według siedziby użytkownika gospodarstwa**, z wyjątkiem tablic dotyczących **typologii gospodarstw rolnych**, gdzie dane zaprezentowano **według siedziby gospodarstwa rolnego**.

W zależności od tematyki, dane zostały opracowane według niżej wymienionych grupowań:

- grup obszarowych powierzchni użytków rolnych,
- płci i wieku osoby kierującej gospodarstwem rolnym,
- wykształcenia ogólnego i rolniczego osoby kierującej gospodarstwem,
- liczby lat prowadzenia gospodarstwa rolnego przez osobę kierującą,
- nakładów pracy wyrażonych w AWU,
- rodzaju prowadzonej działalności,
- grup obszarowych upraw,
- skali chowu zwierząt gospodarskich,
- mocy ciągników rolniczych,
- rodzajów nawozów mineralnych,
- przeznaczenia wytworzonej produkcji rolniczej (sprzedaż, samozaopatrzenie gospodarstwa domowego),
- głównego źródła dochodów gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego,
- wielkości ekonomicznej gospodarstw,
- typu rolniczego gospodarstw rolnych.

*
* *

Przedziały grup obszarowych użytków rolnych są lewostronnie zamknięte, z wyjątkiem grup:

- *„0-1”, gdzie przedział jest obustronnie zamknięty <0,00-1,00>,*
- *„1-2”, gdzie przedział jest obustronnie otwarty od 1,01 do 1,99.*

Wszystkie przedziały grup obszarowych upraw oraz klas wielkości ekonomicznej są lewostronnie zamknięte.

W tablicach zawierających dane sumaryczne mogą wystąpić pewne nieścisłości rachunkowe wynikające z zaokrągleń automatycznych zastosowanych w procesie uogólnienia danych z próby. Informacje liczbowe w ujęciu odsetkowym prezentowane są z jednym znakiem po przecinku i z uwagi na elektroniczną technikę zaokrągleń mogą nie sumować się na 100%.

OBJAŚNIENIA ZNAKÓW UMOWNYCH. SKRÓTY

Objaśnienia znaków umownych

Kreska (-) – zjawisko nie wystąpiło.

Zero (0,0) – zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05.

Znak x – wypełnianie pozycji jest niemożliwe lub niecelowe.

Znak # – oznacza, że dane nie mogą być opublikowane ze względu na konieczność zachowania tajemnicy statystycznej w rozumieniu ustawy o statystyce publicznej.

„W tym” – oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy.

Ważniejsze skróty

tys. = tysiąc

mln = milion

m² = metr kwadratowy

ha = hektar

kg = kilogram

szt. = sztuka

r. = rok

kW = kilowat

p.proc. = punkt procentowy

NPK = nawóz mineralny trójskładnikowy

dok. = dokończenie

ww. = wyżej wymienione

itp. = i tym podobne

np. = na przykład

tzw. = tak zwany

Nr = numer

poz. = pozycja

Dz. U. = Dziennik Ustaw

UE = Unia Europejska

PE = Parlament Europejski

WE = Wspólnota Europejska

EWG = Europejska Wspólnota Gospodarcza

UWAGI ANALITYCZNE

I. Ogólna charakterystyka gospodarstw rolnych – wybrane dane

Według wyników reprezentacyjnego badania struktury gospodarstw rolnych **liczba gospodarstw rolnych ogółem w województwie pomorskim** w czerwcu 2013 r. wyniosła 40,0 tys., co stanowiło 2,8% ogólnej liczby gospodarstw rolnych w kraju. Zdecydowana większość gospodarstw rolnych (99,9%) należała do sektora prywatnego. Spośród 39,2 tys. gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych 99,4% (39,0 tys.) stanowiły gospodarstwa indywidualne.

W porównaniu z wynikami Powszechnego Spisu Rolnego 2010, przeliczonymi zgodnie z nową definicją gospodarstwa rolnego, liczba gospodarstw rolnych ogółem w 2013 r. zmniejszyła się o 1,2 tys., tj. o 2,9% (*w kraju o 5,3%*).

Średnia powierzchnia ogólna gospodarstwa rolnego zwiększyła się z 20,90 ha w 2010 r. do 21,10 ha w 2013 r. (*w kraju odpowiednio z 11,26 ha do 11,54 ha*), w tym powierzchnia gospodarstwa indywidualnego zwiększyła się z 17,28 ha do 18,30 ha (*w kraju odpowiednio z 9,97 ha do 10,49 ha*).

Średni areal użytków rolnych w gospodarstwach rolnych wzrósł z 18,24 ha w 2010 r. do 18,48 ha w 2013 r. (*w kraju odpowiednio z 9,85 ha do 10,22 ha*), w tym w gospodarstwach indywidualnych zwiększył się z 15,06 ha do 15,94 ha (*w kraju odpowiednio z 8,78 ha do 9,31 ha*).

W 2013 r. **ogólna powierzchnia gruntów** w użytkowaniu gospodarstw rolnych wyniosła 843,2 tys. ha (*5,1% ogólnej powierzchni gruntów w kraju*) i w porównaniu z 2010 r. zmniejszyła się o 16,4 tys. ha, tj. o 1,9% (*w kraju o 2,9%*). Gospodarstwa indywidualne użytkowały 727,3 tys. ha, tj. 86,2% ogólnej powierzchni gruntów w województwie (*w kraju 90,7%*).

Powierzchnia **użytków rolnych** w gospodarstwach rolnych kształtowała się na poziomie 738,3 tys. ha, co stanowiło 87,6% ogólnej powierzchni gruntów gospodarstw rolnych w województwie pomorskim (*w kraju 88,6%*). W gospodarstwach indywidualnych znajdowało się 633,2 tys. ha użytków rolnych, tj. 85,8% ogólnej powierzchni użytków rolnych gospodarstw rolnych w województwie (*w kraju 90,8%*). W porównaniu z wynikami Powszechnego Spisu Rolnego 2010 powierzchnia użytków rolnych zmniejszyła się o 11,9 tys., tj. o 1,6% (*w kraju o 1,7%*).

W strukturze użytkowania gruntów dominowała **powierzchnia zasiewów**, która stanowiła 76,7% (*w kraju 70,6%*) ogólnej powierzchni użytków rolnych. W porównaniu z danymi Powszechnego Spisu Rolnego 2010 ogólna powierzchnia zasiewów zmniejszyła się o 0,3% (*w kraju o 1,1%*) osiągając poziom 566,5 tys. ha.

Lasy i grunty leśne w 2013 r. zajmowały powierzchnię 59,9 tys. ha, tj. 7,1% powierzchni gruntów gospodarstw rolnych województwa. Udział **pozostałych gruntów** wyniósł 5,3% (45,1 tys. ha).

W dniu 1 czerwca 2013 r. **zwierzęta gospodarskie** posiadało 22,1 tys. gospodarstw rolnych, tj. 55,3% ogólnej liczby gospodarstw w województwie pomorskim (*w kraju 55,8%*).

Pogłowie wybranych gatunków zwierząt w czerwcu 2013 r. wynosiło:

- bydło – 203,5 tys. sztuk (w tym krowy – 73,0 tys. sztuk);
- trzoda chlewna – 750,0 tys. sztuk (w tym lochy – 72,6 tys. sztuk);
- owce – 17,8 tys. sztuk;
- kozy – 1,3 tys. sztuk;
- konie – 10,1 tys. sztuk;
- drób ogółem (w wieku powyżej 2 tygodni) – 5657,4 tys. sztuk (w tym drób kurzy – 5440,6 tys. sztuk).

W porównaniu z informacjami uzyskanymi ze spisu w 2010 r. zmniejszyło się m.in. pogłowie trzody chlewnej – o 11,3% (*w kraju o 25,2%*), w tym loch – o 20,0% (*w kraju o 28,3%*); kóz – o 51,8% (*w kraju o 23,8%*); drobiu ogółem – o 26,6% (*w kraju o 14,4%*). Wzrost liczebności pogłowia w ciągu minionych 3 lat dotyczył m.in. bydła – o 4,2% (*w kraju o 2,6%*), przy czym liczba krów spadła w tym okresie o 3,6% (*w kraju o 5,4%*) i owiec – o 3,2% (*w kraju o 3,4%*).

W 2013 r. w gospodarstwach indywidualnych utrzymywano 93,6% bydła w województwie ogółem (w 2010 r. – 90,9%) i 62,8% pogłowia trzody chlewnej (w 2010 r. – 72,1%).

Obsada bydła na 100 ha użytków rolnych w 2013 r. wyniosła 27,6 szt. (*w kraju 40,3 szt.*) i była większa o 1,6 szt. od notowanej w 2010 r., zaś **obsada trzody chlewnej** wyniosła odpowiednio 101,6 szt. (*w kraju 78,0 szt.*), wykazując tym samym spadek o 11,1 szt. w stosunku do 2010 r.

Według wyników reprezentacyjnego badania struktury gospodarstw rolnych w 2013 r. w **ciągniki** wyposażonych było 25,8 tys. gospodarstw rolnych, tj. 64,5% ogólnej liczby gospodarstw w województwie pomorskim (*w kraju 66,8%*). W gospodarstwach tych znajdowało się 46,6 tys. ciągników (o 0,2% więcej niż w 2010 r.), w tym w gospodarstwach indywidualnych – 45,4 tys. sztuk (o 0,2% więcej niż w 2010 r.), co stanowiło 97,5% ogólnej liczby ciągników (*w kraju 98,8%*).

Średnia powierzchnia użytków rolnych przypadająca na 1 ciągnik w 2013 r. wyniosła 15,85 ha, wobec 16,13 ha w 2010 r. (*w kraju odpowiednio 10,17 ha wobec 10,48 ha*).

Wyniki reprezentacyjnego badania struktury gospodarstw rolnych wykazały, że w roku gospodarczym 2012/13, tj. w okresie od 2 czerwca 2012 r. do 1 czerwca 2013 r., w województwie pomorskim 31,8 tys. gospodarstw rolnych stosowało **nawozy mineralne, wapniowe lub naturalne pochodzenia zwierzęcego**, co stanowiło 79,7% (w 2009/2010 – 80,6%) ogólnej liczby gospodarstw rolnych (*w kraju 81,5%*).

Zużycie nawozów mineralnych w roku gospodarczym 2012/13 w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej osiągnęło poziom 156,7 kg czystego składnika NPK (*w kraju 134,9 kg*).

Wyniki badania wykazały, że 3,7 tys. gospodarstw stosowało **nawozy wapniowe** pod zbiory 2013 r.

Przeciętnie w województwie zużycie nawozów wapniowych kształtowało się na poziomie 68,1 kg/ha użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej (*w kraju 44,0 kg/ha*).

II. Charakterystyka gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych

GOSPODARSTWA ROLNE

Według wyników reprezentacyjnego badania struktury gospodarstw rolnych **liczba gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych w województwie pomorskim** w czerwcu 2013 r. wyniosła 39,2 tys. (2,8% ogólnej liczby gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych w kraju), w tym 99,4% (39,0 tys.) stanowiły gospodarstwa indywidualne.

W porównaniu z wynikami Powszechnego Spisu Rolnego 2010 liczba gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych w 2013 r. zmniejszyła się o 1,2 tys., tj. o 2,9% (*w kraju o 6,0%*), przy czym liczba gospodarstw indywidualnych o 1,1 tys., tj. o 2,8%.

Największy spadek liczby gospodarstw rolnych w odniesieniu do 2010 r. odnotowano w grupie obszarowej 5-10 ha użytków rolnych, gdzie liczba gospodarstw zmniejszyła się o 8,3%, odwrotną sytuację (wzrost o 10,6%) odnotowano w gospodarstwach największych o powierzchni 50 ha i więcej użytków rolnych. Podobne tendencje wystąpiły w gospodarstwach indywidualnych.

Pod względem liczby gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych województwo pomorskie należy do grupy województw o niewielkiej liczbie gospodarstw (13 lokata w kraju). Najwięcej omawianych gospodarstw odnotowano w województwie mazowieckim, lubelskim, małopolskim i podkarpackim.

Tabl. 1. Liczba gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych według grup obszarowych użytków rolnych

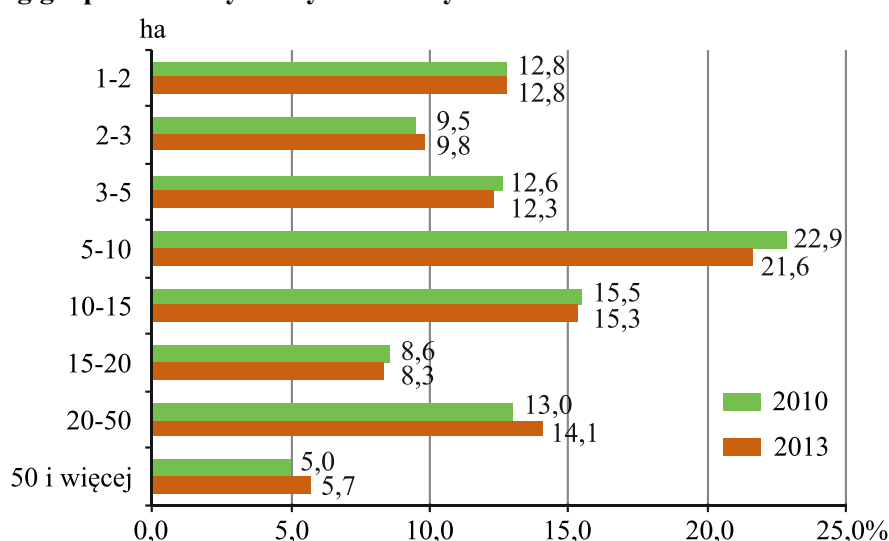
L A T A	Ogółem	Grupy obszarowe użytków rolnych w ha							
		1-2	2-3	3-5	5-10	10-15	15-20	20-50	50 i więcej
O G Ó Ł E M									
2010	40381	5188	3828	5100	9248	6256	3477	5252	2032
2013	39229	5037	3852	4810	8478	6019	3265	5522	2247
2010 = 100									
2013	97,1	97,1	100,6	94,3	91,7	96,2	93,9	105,1	110,6
W TYM GOSPODARSTWA INDYWIDUALNE									
2010	40152	5185	3825	5099	9236	6250	3470	5235	1852
2013	39009	5035	3850	4803	8470	6013	3261	5501	2077
2010 = 100									
2013	97,2	97,1	100,7	94,2	91,7	96,2	94,0	105,1	112,1

Średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego o areale powyżej 1 ha użytków rolnych zwiększyła się z 21,26 ha w 2010 r. do 21,47 ha w 2013 r. (*w kraju odpowiednio z 11,42 ha do 11,79 ha*), w tym średni areal użytków rolnych wzrósł z 18,57 ha w 2010 r. do 18,81 ha w 2013 r. (*w kraju*

odpowiednio z 10,00 ha do 10,45 ha). Pod względem średniej powierzchni użytków rolnych w gospodarstwie o areale powyżej 1 ha użytków rolnych województwo pomorskie zajęło 5 lokatę w kraju po województwie zachodniopomorskim, warmińsko-mazurskim, opolskim i lubuskim.

W strukturze gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych najliczniejszą grupę (21,6%) stanowiły gospodarstwa o powierzchni 5-10 ha użytków rolnych, nieco mniejszą gospodarstwa o powierzchni 10-15 ha (15,3%) oraz gospodarstwa o powierzchni 20-50 ha (14,1%). Gospodarstwa rolne o powierzchni 50 ha i więcej użytków rolnych stanowiły zaledwie 5,7% ogólnej liczby omawianych gospodarstw rolnych.

Wykres 1. Struktura gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych według grup obszarowych użytków rolnych

W 2013 r. wśród gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych **działalność gospodarczą inną niż rolnicza bezpośrednio związaną z gospodarstwem rolnym** prowadziło 2,0 tys. gospodarstw rolnych, tj. 5,2% (w 2010 r. – 6,0%) ogólnej liczby gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych (w kraju 2,6%). W porównaniu z 2010 r. liczba omawianych gospodarstw zmniejszyła się o 16,1%.

Odsetek gospodarstw o areale powyżej 1 ha użytków rolnych prowadzących działalność gospodarczą inną niż rolnicza był najniższy w grupie gospodarstw o powierzchni 10-15 ha (3,9%), a najwyższy poziom osiągnął w grupie o powierzchni 100 ha i więcej użytków rolnych (8,6%). Wśród gospodarstw prowadzących działalność gospodarczą inną niż rolnicza udział gospodarstw rolnych, biorąc pod uwagę wybrane rodzaje prowadzonej działalności, kształtował się następująco:

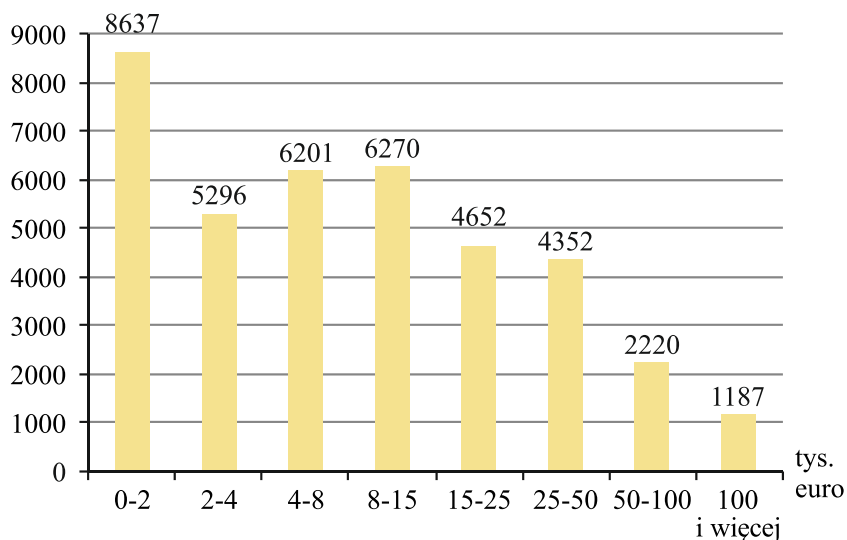
- agroturystyka – 35,0%,
- leśnictwo – 14,0%,
- rękodzieło – 11,0%,
- akwakultura – 5,8%,
- działalność usługowa z wykorzystaniem własnego sprzętu – 5,1%.

Udział przychodów ze sprzedaży wyrobów i usług z działalności gospodarczej innej niż rolnicza bezpośrednio związanej z gospodarstwem rolnym w ogólnej sprzedaży produkcji gospodarstwa rolnego ogółem przedstawiał się w omawianych gospodarstwach następująco:

- nie przekraczał 10% w przypadku 43,7% gospodarstw prowadzących działalność gospodarczą inną niż rolnicza (*w kraju 42,8%*),
- mieścił się w przedziale 11-50% dla 26,4% omawianych gospodarstw (*w kraju 27,1%*),
- wyniósł ponad 50% w przypadku 29,9% gospodarstw prowadzących działalność gospodarczą inną niż rolnicza (*w kraju 30,1%*).

W strukturze gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej (według siedziby gospodarstwa rolnego) w województwie pomorskim do najniższych klas, tj. do klasy I (mniej niż 2 tys. euro) należało 22,3% gospodarstw (*w kraju 27,3%*) oraz do klasy II (od 2 do mniej niż 4 tys. euro) – 13,6% (*w kraju 19,9%*). Gospodarstwa w największej klasie ekonomicznej, tj. w klasie 50 tys. euro i więcej, stanowiły 8,8% (*w kraju 5,3%*).

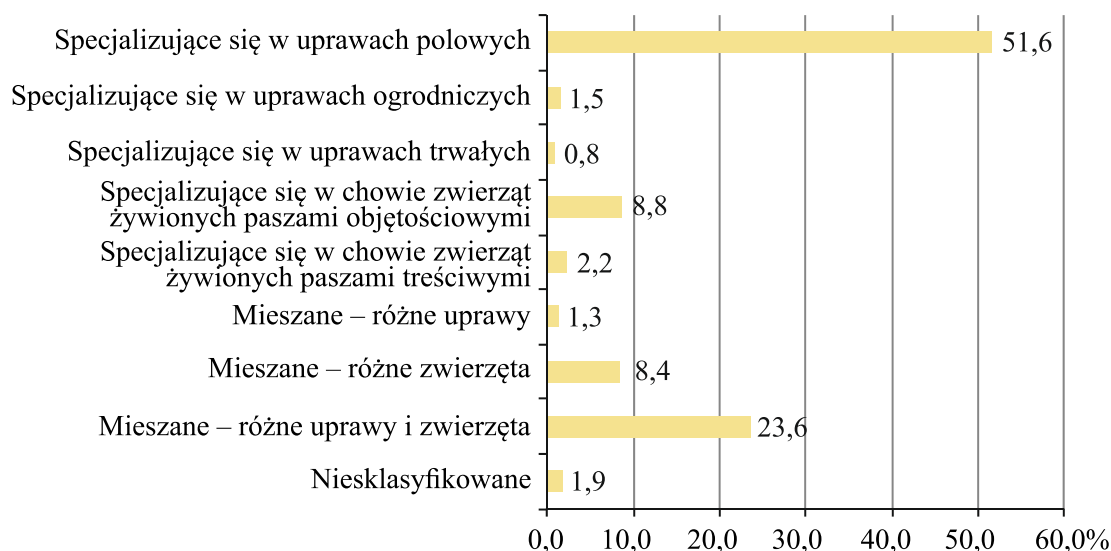
Wykres 2. Gospodarstwa rolne^a o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej w 2013 r.

a Według siedziby gospodarstwa rolnego.

Biorąc pod uwagę typy rolnicze wśród gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych (według siedziby gospodarstwa rolnego) dominowały, podobnie jak w kraju, gospodarstwa rolne specjalizujące się w uprawach polowych – 51,6%. Drugą pod względem liczebności grupę stanowiły gospodarstwa z różnymi uprawami i zwierzętami łącznie – 23,6% (*w kraju 19,7%*), a na trzecim miejscu znalazła się grupa gospodarstw specjalizujących się w chowie zwierząt żywnych paszami objętościowymi – 8,8% (*w kraju 11,5%*).

Wykres 3. Struktura gospodarstw rolnych^a o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych w 2013 r.

a Według siedziby gospodarstwa rolnego.

Według wyników badania struktury gospodarstw rolnych 642 gospodarstwa o areale powyżej 1 ha użytków rolnych, tj. 1,6% ogólnej liczby omawianych gospodarstw (w kraju 1,4%) posiadało certyfikat **rolnictwa ekologicznego** nadany przez jednostkę certyfikującą lub było w trakcie przedstawiania się na ekologiczne metody produkcji rolniczej. Odsetek gospodarstw ekologicznych wzrastał wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych z 0,1% w grupie 1-2 ha do 12,3% w grupie obszarowej 100 ha i więcej.

Ze wsparcia wykwalifikowanych doradców przy podejmowaniu decyzji związanych z prowadzeniem gospodarstwa (głównie w zakresie ochrony roślin, korzystania z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich PROW i nawożenia) korzystało 32,7% użytkowników omawianych gospodarstw. Odsetek gospodarstw korzystających ze wsparcia wykwalifikowanych doradców wzrastał wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych z 9,5% w grupie 1-2 ha do 62,2% w grupie obszarowej 100 ha i więcej.

Według danych uzyskanych w badaniu struktury gospodarstw rolnych w 2013 r. 56,4% (w 2010 r. – 53,8%) **osób kierujących** gospodarstwem rolnym o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych posiadało **wykształcenie rolnicze** (w kraju 48,1%). Należy zauważyć, że im większa powierzchnia użytków rolnych tym odsetek ten był wyraźnie wyższy (39,5% w grupie obszarowej 1-5 ha użytków rolnych i 79,5% dla gospodarstw o powierzchni 30 ha i więcej użytków rolnych).

Ukończony kurs rolniczy (jako najwyższy uzyskany przez daną osobę poziom wykształcenia rolniczego) posiadało, podobnie jak w 2010 r., 20,8% osób kierujących gospodarstwem powyżej 1 ha użytków rolnych (w kraju 20,3%). Najwyższy odsetek odnotowano w gospodarstwach z grup obszarowych 15-20 ha użytków rolnych i 20-30 ha użytków rolnych (odpowiednio 25,3% i 24,6%), a najniższy w gospodarstwach największych o powierzchni 100 ha i więcej użytków rolnych (15,5%).

W porównaniu z 2010 r. nieznacznie zwiększyła się liczba osób kierujących z wyższym wykształceniem rolniczym, jednak nadal ich udział w ogólnej liczbie kierujących był niewielki i wyniósł 3,1% (w 2010 r. – 2,9%). Udział ten był najniższy w grupie obszarowej 15-20 ha użytków rolnych (1,5%), a najwyższy w grupie 100 ha i więcej użytków rolnych (21,3%).

Tabl. 2. Gospodarstwa rolne o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych według poziomu wykształcenia rolniczego osoby kierującej

L A T A	Ogółem	Gospodarstwa, w których osoba kierująca posiada wykształcenie rolnicze					Gospodarstwa, w których osoba kierująca nie posiada wykształcenia rolniczego
		wyższe	policealne	średnie zawodowe	zasadnicze zawodowe	kurs rolniczy	
2010	40381	1169	137	4392	7648	8371	18664
2013	39229	1210	171	4923	7688	8143	17094
2010 = 100	97,1	103,5	124,8	112,1	100,5	97,3	91,6

Większość osób kierujących (70,6%) posiadało, podobnie jak w kraju, ponad dziesięcioletnie **doświadczenie w prowadzeniu gospodarstwa rolnego o areale powyżej 1 ha użytków rolnych** (w 2010 r. – 68,6%). Osoby prowadzące gospodarstwo ponad 20 lat stanowiły 41,1% (w 2010 r. – 37,7%). Najwyższy odsetek osób kierujących z ponad dziesięcioletnim stażem w prowadzeniu gospodarstwa rolnego odnotowano w grupie obszarowej 20-30 ha użytków rolnych (76,8%), a najniższy w grupie 1-2 ha użytków rolnych (65,5%).

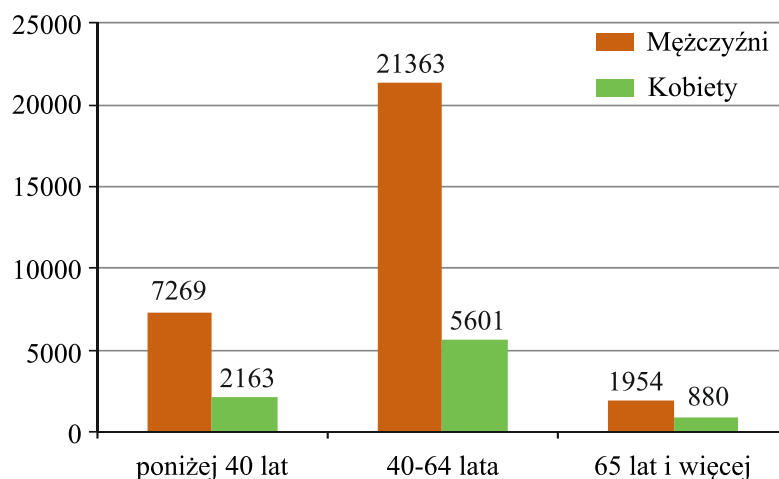
Tabl. 3. Gospodarstwa rolne o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych według okresu prowadzenia gospodarstwa przez osobę kierującą

L A T A	Ogółem	Gospodarstwa prowadzone przez osobę kierującą przez okres				
		do 1 roku	2-5	6-10	11-20	21 lat i więcej
2010	40381	658	4785	7254	12463	15221
2013	39229	631	4040	6846	11593	16120
2010 = 100	97,1	95,9	84,4	94,4	93,0	105,9

Osobami kierującymi gospodarstwami rolnymi byli przede wszystkim mężczyźni, którzy stanowili 78,0% ogólnej liczby kierujących w grupie gospodarstw o areale powyżej 1 ha użytków rol-

nych (w kraju 70,2%). Średnio co czwarty kierujący nie przekroczył 40 roku życia, a wiek większości, tj. 68,6% ogólnej liczby kierujących, mieścił się w przedziale 40-64 lata (w kraju 67,3%). Osoby najstarsze, tj. w wieku 65 lat i więcej, stanowiły w województwie 7,2% kierujących omawianymi gospodarstwami rolnymi (w kraju 9,5%).

Wykres 4. Kierujący gospodarstwem rolnym o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych według płci i wieku w 2013 r.

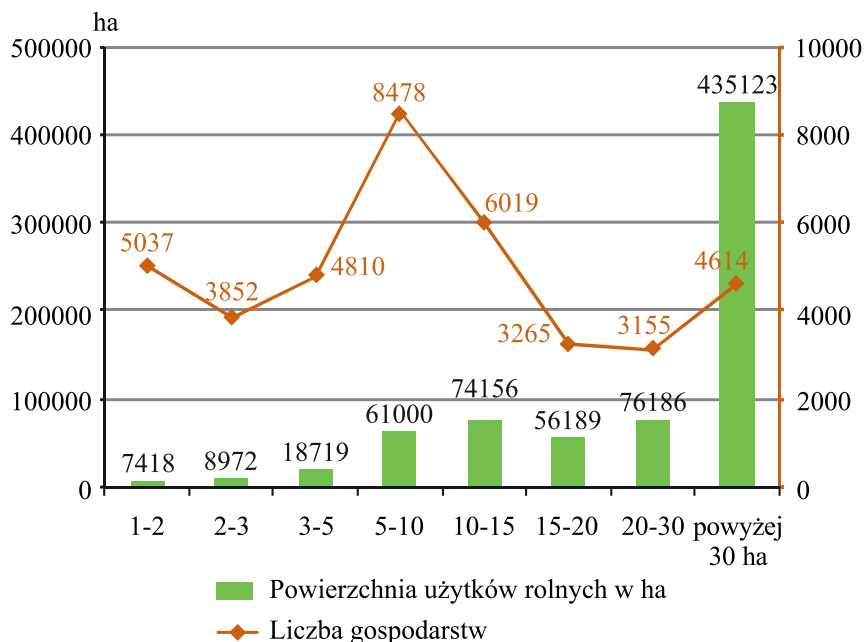

UŻYTKOWANIE GRUNTÓW

W 2013 r. **ogólna powierzchnia gruntów** w użytkowaniu gospodarstw rolnych o **powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych** wyniosła 842,3 tys. ha (5,1% ogólnej powierzchni gruntów w kraju w gospodarstwach powyżej 1 ha użytków rolnych) i w porównaniu z 2010 r. zmniejszyła się o 16,2 tys. ha, tj. o 1,9% (w kraju o 3,0%), w tym gospodarstwa indywidualne użytkowały 726,4 tys. ha, tj. 86,2% powierzchni gruntów ogółem (w kraju 90,7%). **Średnia powierzchnia ogólna** gospodarstwa rolnego o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych wyniosła 21,47 ha (w kraju 11,79 ha) i była większa o 0,21 ha od zanotowanej w 2010 r. Natomiast średnia powierzchnia ogólna w gospodarstwach indywidualnych w 2013 r. wyniosła 18,62 ha (w kraju 10,71 ha), podczas gdy w 2010 r. kształtowała się na poziomie 17,57 ha.

Areał **użytków rolnych** w omawianych gospodarstwach rolnych wyniósł 737,8 tys. ha i był on użytkowany przez 39,2 tys. gospodarstw. W ciągu 3 lat, tj. od Powszechnego Spisu Rolnego 2010, powierzchnia użytków rolnych zmniejszyła się o 11,9 tys. ha, tj. o 1,6% (w kraju o 1,8%). W 2013 r., w odniesieniu do 2010 r., odnotowano jednak niewielki wzrost **średniej powierzchni użytków rolnych w gospodarstwie rolnym posiadającym użytki rolne** do 18,81 ha (w kraju 10,45 ha), tj. o 0,24 ha, przy jednoczesnym zmniejszeniu o 1,2 tys. liczby gospodarstw rolnych.

Wykres 5. Gospodarstwa rolne o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych i powierzchnia użytków rolnych według grup obszarowych użytków rolnych w 2013 r.

Z ogólnej powierzchni użytków rolnych w gospodarstwach rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych 59,0% znajdowało się w gospodarstwach rolnych o powierzchni 30 ha i więcej użytków rolnych, choć jednostki te stanowiły zaledwie 11,8% ogólnej liczby omawianych gospodarstw posiadających użytki rolne (w tym w grupie obszarowej 100 ha i więcej użytków rolnych znajdowało się 33,7% łącznej powierzchni użytków rolnych i 2,2% ogólnej liczby gospodarstw z użytkami rolnymi).

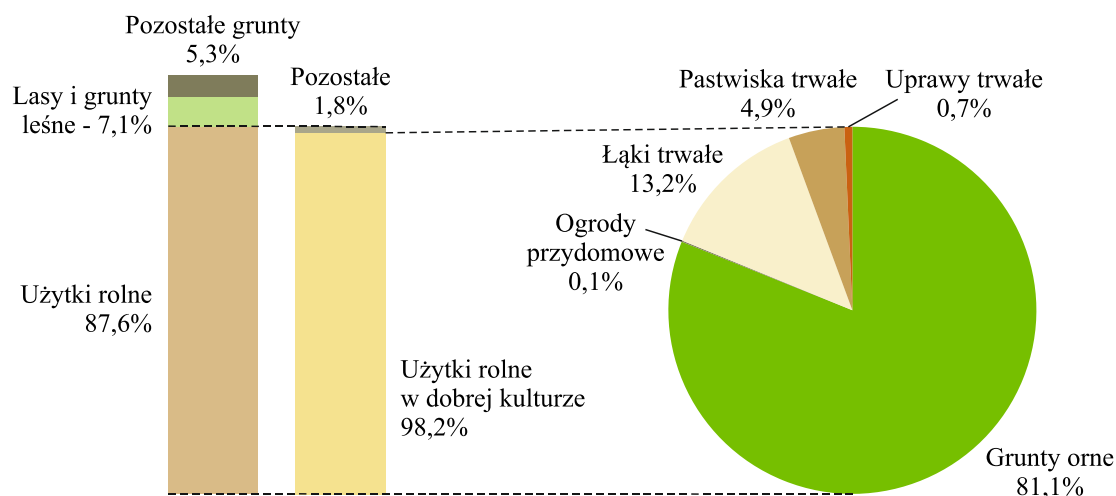
Najwięcej gospodarstw posiadających użytki rolne znajdowało się w grupie obszarowej 5-10 ha użytków rolnych – 21,6% gospodarstw posiadających użytki rolne, ale w ich posiadaniu było tylko 8,3% tego typu powierzchni.

Tabl. 2. Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych w 2013 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem			W tym gospodarstwa indywidualne		
	powierzchnia gruntów w ha	liczba gospodarstw	średnia powierzchnia gruntów w gospodarstwie w ha	powierzchnia gruntów w ha	liczba gospodarstw	średnia powierzchnia gruntów w gospodarstwie w ha
O G Ó Ł E M	842314	39229	21,47	726350	39009	18,62
Użytki rolne	737764	39229	18,80	632713	39009	16,22
w dobrej kulturze	724490	39161	18,50	625443	38942	16,06
grunty orne	587722	36236	16,22	496465	36018	13,78
pod zasiewami	566312	33813	16,75	475747	33627	14,15
ugorowane	21410	2423	8,84	20718	2391	8,66

Tabl. 2. Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych w 2013 r. (dok.)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem			W tym gospodarstwa indywidualne		
	powierzchnia gruntów w ha	liczba gospodarstw	średnia powierzchnia gruntów w gospodarstwie w ha	powierzchnia gruntów w ha	liczba gospodarstw	średnia powierzchnia gruntów w gospodarstwie w ha
Użytki rolne (dok.):						
ogrody przydomowe	579	6013	0,10	565	6006	0,09
łąki trwałe	95793	25748	3,72	90669	25625	3,54
pastwiska trwałe	35280	9629	3,66	33113	9548	3,47
uprawy trwałe	5115	1723	2,97	4632	1703	2,72
w tym sady	4062	1074	3,78	3784	1064	3,56
pozostałe	13274	3205	4,14	7269	3154	2,30
Lasy i grunty leśne	59814	14397	4,15	56576	14322	3,95
Pozostałe grunty	44735	35140	1,27	37062	34986	1,06

Wykres 6. Struktura użytkowania gruntów w gospodarstwach rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych w 2013 r.

W strukturze użytkowania gruntów dominowała **powierzchnia zasiewów**, która stanowiła 76,8% (w kraju 70,6%) ogólnej powierzchni użytków rolnych (75,2% powierzchni użytków rolnych w gospodarstwach indywidualnych), natomiast liczba gospodarstw o areale powyżej 1 ha użytków rolnych posiadających powierzchnię pod zasiewami stanowiła 86,2% ogólnej liczby gospodarstw posiadających użytki rolne (w gospodarstwach indywidualnych posiadających użytki rolne 86,2%). Największy areal zasiewów (61,9%) posiadały gospodarstwa w grupie obszarowej 30 ha i więcej użytków rolnych, chociaż stanowiły tylko 13,2% gospodarstw posiadających zasiewy, w tym gospodarstwa powyżej 100 ha użytków rolnych skupiały 36,4% zasiewów, a stanowiły zaledwie 2,5% omawianych gospodarstw.

Grunty ugorowane w województwie odnotowano w 6,2% gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych (*w kraju 7,5%*), w tym w 6,1% gospodarstw indywidualnych. Stanowiły one zaledwie 2,9% (*w kraju 3,1%*) ogólnej powierzchni użytków rolnych w omawianej grupie gospodarstw (3,3% w gospodarstwach indywidualnych).

Średnia powierzchnia gruntów ugorowanych w gospodarstwach o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych i posiadających te grunty wyniosła 8,84 ha (*w kraju 4,26 ha*), w tym w gospodarstwach indywidualnych 8,66 ha.

Powierzchnia **ogrodów przydomowych** w gospodarstwach rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych w 2013 r. wyniosła 0,6 tys. ha, tj. zaledwie 0,1% ogólnej powierzchni użytków rolnych (*w kraju 0,2%*). Prowadzenie ogrodu przydomowego odnotowano w 6,0 tys. omawianych gospodarstw rolnych (15,3% gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych ogółem), w tym najwięcej gospodarstw (22,8%) w grupie obszarowej 5-10 ha użytków rolnych, zaś najmniej (1,5%) w grupie 100 ha i więcej użytków rolnych.

Powierzchnia **łąk trwałych** w gospodarstwach rolnych powyżej 1 ha użytków rolnych ukształtowała się na poziomie 95,8 tys. ha i była w porównaniu z 2010 r. większa o 0,7% (*w kraju mniejsza o 0,7%*). Łąki trwałe znajdowały się w 25,7 tys. gospodarstw rolnych, tj. 65,6% ogólnej liczby gospodarstw o areale powyżej 1 ha użytków rolnych. W gospodarstwach dużych użytkujących 100 ha i więcej użytków rolnych znajdowało się najwięcej – 18,0% ogólnej powierzchni łąk trwałych.

W strukturze użytkowania gruntów w omawianych gospodarstwach łąki trwałe stanowiły 13,0% powierzchni użytków rolnych w województwie i ich udział w porównaniu z 2010 r. nieznacznie wzrósł (o 0,3 p.proc.).

Średnia powierzchnia łąk trwałych w gospodarstwach o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych posiadających łąki wyniosła 3,72 ha (*w kraju 2,75 ha*).

Powierzchnia **pastwisk trwałych** w gospodarstwach rolnych powyżej 1 ha użytków rolnych wyniosła 35,3 tys. ha, o 7,6% mniej niż w 2010 r. (*w kraju o 1,5%*). Pastwiska trwałe znajdowały się w 9,6 tys. gospodarstw rolnych, tj. w 24,5% gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych. W strukturze użytkowania gruntów w omawianych gospodarstwach pastwiska trwałe stanowiły 4,8% powierzchni użytków rolnych w województwie (w gospodarstwach indywidualnych 5,2%). Największy odsetek gospodarstw użytkujących pastwiska odnotowano w grupie obszarowej 5-10 ha użytków rolnych (24,7%), a najmniejszy wśród gospodarstw o powierzchni powyżej 100 ha użytków rolnych (2,4%), przy czym ta ostatnia grupa skupiała 20,8% omawianego arealu.

Średnia powierzchnia pastwisk trwałych w gospodarstwach o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych posiadających pastwiska wyniosła 3,66 ha (*w kraju 3,41 ha*).

Łączna powierzchnia **upraw trwałych** w gospodarstwach rolnych o areale powyżej 1 ha użytków rolnych wyniosła 5,1 tys. ha, co stanowiło 0,7% (*w kraju 2,8%*) ogólnej powierzchni użytków

rolnych w gospodarstwach o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych (tyle samo w gospodarstwach indywidualnych), z czego powierzchnia sadów wyniosła 4,1 tys. ha, tj. 0,6% powierzchni użytków rolnych (*w kraju 2,5%*). Uprawy trwale posiadało 4,4% gospodarstw o areale powyżej 1 ha użytków rolnych. Najwięcej gospodarstw (19,4%) posiadających uprawy trwale było w grupie gospodarstw posiadających 1-2 ha użytków rolnych.

Średnia powierzchnia upraw trwałych przypadająca na 1 omawiane gospodarstwo posiadające te uprawy wyniosła 2,97 ha (*w kraju 1,99 ha*).

Lasy i grunty leśne w gospodarstwach rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych zajmowały 59,8 tys. ha (56,6 tys. ha w gospodarstwach indywidualnych) i w ciągu 3 lat jakie minęły od spisu rolnego ich powierzchnia zwiększyła się o 1,5 tys. ha (o 2,6%).

Użytkowanie powierzchni lasów i gruntów leśnych odnotowano w 36,7% ogólnej liczby gospodarstw rolnych o areale powyżej 1 ha użytków rolnych. Najwięcej (25,2%) gospodarstw deklarujących posiadanie lasów odnotowano w grupie obszarowej 5-10 ha użytków rolnych, w posiadaniu których było 17,4% omawianej powierzchni, natomiast najmniej (2,6%) gospodarstw posiadających lasy i grunty leśne było w grupie obszarowej 100 ha i więcej użytków rolnych i skupiały one 8,1% omawianej powierzchni.

Średnia powierzchnia lasów i gruntów leśnych w gospodarstwach o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych posiadających te grunty wyniosła 4,15 ha na 1 gospodarstwo rolne (*w kraju 1,64 ha*).

Pozostałe grunty, tj. powierzchnia pod zabudowaniami, podwórzami, placami, ogrodami ozdobnymi, parkami, torfowiskami, nieużytkami itp., zajmowały 5,3% (*w kraju 5,1%*) ogólnej powierzchni gruntów znajdujących się w użytkowaniu gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych (44,7 tys. ha) i było ich o 5,8 tys. ha (o 11,5%) mniej niż w 2010 r. Zdecydowana większość (89,6%) omawianych gospodarstw posiadała pozostałe grunty, a odsetek ten był najwyższy wśród gospodarstw należących do grupy obszarowej 5-10 ha użytków rolnych (22,3%), a najniższy w grupie 100 ha i więcej użytków rolnych (2,2%).

Średnia powierzchnia pozostałych gruntów w gospodarstwach o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych posiadających te grunty wyniosła 1,27 ha (*w kraju 0,67 ha*).

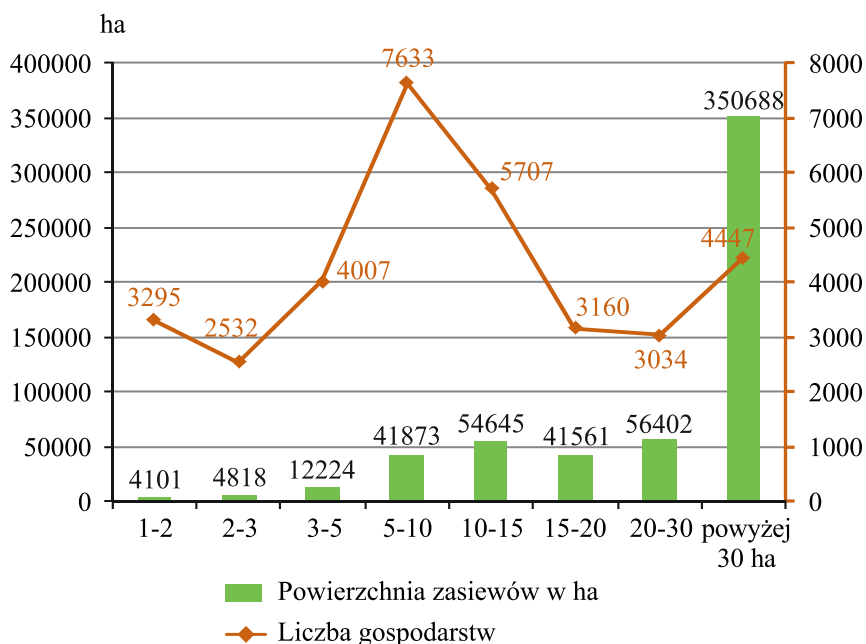
POWIERZCHNIA ZASIEWÓW

Ogólna powierzchnia zasiewów w gospodarstwach o areale powyżej 1 ha użytków rolnych wyniosła 566,3 tys. ha, tj. o 0,2% mniej w porównaniu z 2010 r. (*w kraju o 0,6%*). Zdecydowana większość powierzchni zasiewów (84,0%) znajdowała się w użytkowaniu gospodarstw indywidualnych. Średnio na jedno omawiane gospodarstwo przypadało 16,75 ha (*w kraju 8,61 ha*) powierzchni pod zasiewami (w gospodarstwach indywidualnych 14,15 ha).

Tabl. 3. Powierzchnia zasiewów wybranych ziemiopłodów w gospodarstwach o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych w 2013 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem			W tym gospodarstwa indywidualne		
	powierzchnia zasiewów w ha	liczba gospodarstw	średnia powierzchnia zasiewów w gospodarstwie w ha	powierzchnia zasiewów w ha	liczba gospodarstw	średnia powierzchnia zasiewów w gospodarstwie w ha
O G Ó Ł E M	566312	33813	16,75	475747	33627	14,15
w tym:						
Zboża ogółem	395647	31306	12,64	341239	31137	10,96
pszenica	138811	12767	10,87	108438	12612	8,60
żyto	63447	12254	5,18	58144	12188	4,77
jęczmień	35337	6693	5,28	30090	6617	4,55
owies	29079	7579	3,84	28142	7539	3,73
pszennyto	62643	12883	4,86	56302	12820	4,39
mieszanki zbożowe	47960	11952	4,01	47676	11939	3,99
gryka	7001	1404	4,99	6703	1396	4,80
proso	1003	29	34,58	622	23	27,0
pozostałe zbożowe	31	21	1,48	31	21	1,48
kukurydza na ziarno	10335	1018	10,15	5089	992	5,13
Strączkowe jadalne	2056	292	7,04	1831	286	6,40
Strączkowe pastewne	7675	1775	4,32	7072	1764	4,01
Mieszanki zbożowo- -strączkowe	4168	840	4,96	4004	833	4,81
Ziemniaki	19908	13906	1,43	16747	13880	1,21
Rośliny przemysłowe	88489	5076	17,43	65241	4950	13,18
w tym:						
buraki cukrowe	10270	1267	8,11	8028	1232	6,52
rzepak i rzepik	77641	4277	18,15	56635	4201	13,48
Okopowe pastewne	590	1045	0,56	583	1043	0,56
Strączkowe pastewne na zielonkę	1629	543	3,00	1590	537	2,96
Kukurydza na zielonkę	13944	2741	5,09	9293	2710	3,43
Motylkowe pastewne na zielonkę	6974	1179	5,92	5972	1159	5,15
Trawy polowe na zielonkę	13347	3190	4,18	12523	3174	3,95
Inne pastewne na zielonkę	686	181	3,79	385	175	2,20
Warzywa gruntowe	4520	1281	3,53	4284	1274	3,36
Warzywa pod osłonami	10	44	0,23	10	44	0,23
Truskawki i poziomki	1410	1867	0,76	1861	1408	1,32

Wykres 7. Powierzchnia zasiewów i gospodarstwa rolne o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych posiadające zasiewy według grup obszarowych użytków rolnych w 2013 r.

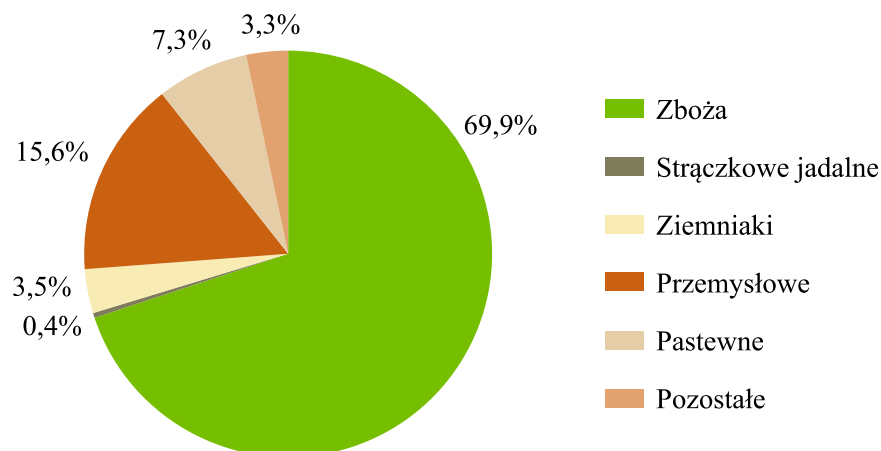

Wśród gospodarstw o areale powyżej 1 ha użytków rolnych najniższy odsetek gospodarstw posiadających zasiewy w danej grupie obszarowej wystąpił w gospodarstwach w grupie obszarowej 1-2 ha użytków rolnych (65,4%), a najwyższy w grupie 15-20 ha użytków rolnych (96,8% ogólnej liczby gospodarstw tej grupy).

Struktura zasiewów w 2013 r. przedstawiała się następująco:

- zboża ogółem (zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi oraz gryka, proso i inne zbożowe łącznie z kukurydzą na ziarno) zajmowały powierzchnię 395,6 tys. ha, tj. 69,9% ogólnej powierzchni zasiewów (5,3% krajowej powierzchni zbóż),
- rośliny strączkowe jadalne – 2,1 tys. ha, tj. 0,4% (5,2% krajowej powierzchni tej uprawy),
- ziemniaki zajmowały 19,9 tys. ha, tj. 3,5% (5,9% krajowej powierzchni tej uprawy),
- grupa roślin przemysłowych – 88,5 tys. ha, tj. 15,6% (7,8% krajowej powierzchni tej uprawy),
- pastewne łącznie z kukurydzą na zielonkę – 41,3 tys. ha, tj. 7,3% (4,1% krajowej powierzchni tej uprawy),
- pozostałe uprawy – 18,9 tys. ha, tj. 3,3% ogólnej powierzchni zasiewów (14,9% krajowej powierzchni upraw pozostałych).

Wykres 8. Struktura zasiewów w gospodarstwach o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych według grup ziemiopłodów w 2013 r.

Zboża

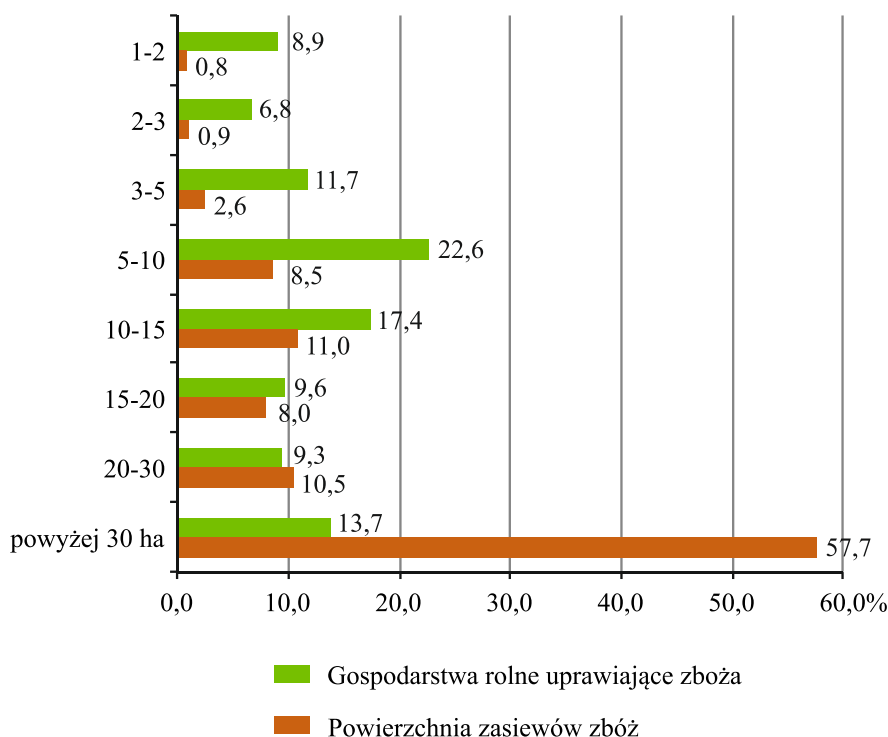
W 2013 r. powierzchnia zasiewów zbóż ogółem w gospodarstwach o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych wyniosła 395,6 tys. ha, co stanowiło 69,9% ogólnej powierzchni zasiewów w omawianych gospodarstwach (w kraju 72,5%). Powierzchnia uprawy zbóż podstawowych z mieszankami zbożowymi kształtowała się na poziomie 377,3 tys. ha i była mniejsza o 2,6% (w kraju o 1,7%) w porównaniu z 2010 r.

Liczba gospodarstw rolnych o areale powyżej 1 ha użytków rolnych zajmujących się uprawą zbóż wyniosła 31,3 tys., tj. 92,6% ogólnej liczby gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych posiadających zasiewy (w kraju 92,1%). W poszczególnych grupach obszarowych najniższy odsetek gospodarstw uprawiających zboża był w grupie 1-2 i 2-3 ha użytków rolnych (odpowiednio 84,7% i 83,9%) i począwszy od grupy obszarowej 3-5 ha użytków rolnych (91,5%) wzrastał osiągając najwyższą wartość (96,9%) wśród gospodarstw o powierzchni 30-50 ha użytków rolnych. Udział powierzchni uprawy zbóż w ogólnej powierzchni zasiewów w poszczególnych grupach obszarowych użytków rolnych wahał się od 62,5% w grupie gospodarstw o powierzchni 100 ha i więcej użytków rolnych do 82,7% w grupie obszarowej 3-5 ha użytków rolnych.

Uprawą zbóż zajmowały się głównie gospodarstwa o powierzchni 3-15 ha użytków rolnych i stanowiły one 51,7% ogólnej liczby tego typu gospodarstw uprawiających zboża. Gospodarstwa o powierzchni powyżej 30 ha stanowiły 13,7% gospodarstw uprawiających zboża, ale ich udział w ogólnej powierzchni uprawy zbóż wyniósł 57,7%.

Średnia powierzchnia zasiewów zbóż ogółem w 1 gospodarstwie rolnym o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych zajmującym się ich uprawą wyniosła 12,64 ha (w kraju 6,78 ha).

Wykres 9. Struktura powierzchni uprawy zbóż oraz gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych prowadzących uprawę zbóż według grup obszarowych użytków rolnych w 2013 r.

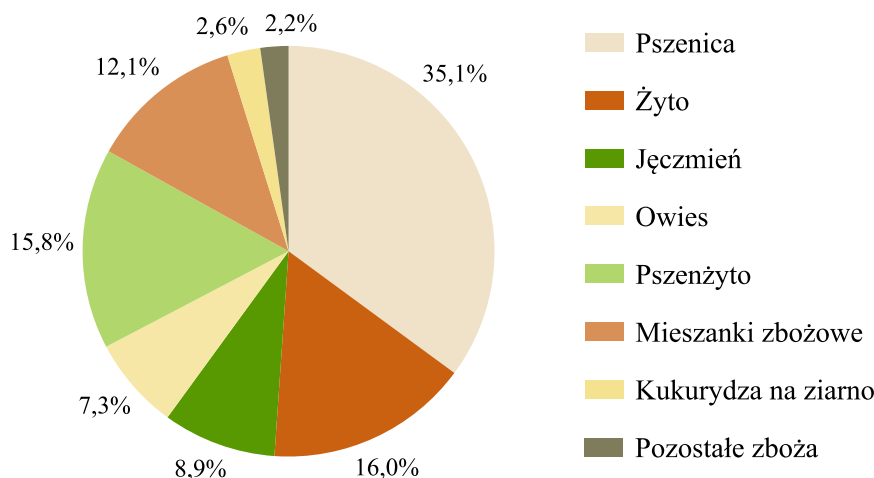

W strukturze zasiewów zbóż podstawowych z mieszankami zbożowymi udział zbóż intensywnych (pszenicy, jęczmienia i pszenżyta łącznie) wyniósł 62,8%, natomiast zbóż ekstensywnych (żyta, owsa, mieszanek zbożowych) 37,2%.

W ogólnej liczbie gospodarstw rolnych o areale powyżej 1 ha użytków rolnych zajmujących się uprawą zbóż liczba gospodarstw prowadzących poszczególne uprawy przedstawiała się następująco:

- pszenicę ozimą uprawiało 9,0 tys. gospodarstw rolnych, tj. 28,7% ogólnej liczby omawianych gospodarstw rolnych uprawiających zboża (w kraju 41,9%),
- pszenicę jara uprawiało 3,8 tys., tj. 12,1% (w kraju 12,6%),
- żyto uprawiało 12,3 tys., tj. 39,1% (w kraju 34,3%),
- jęczmień ozimy uprawiało 1,4 tys., tj. 4,5% (w kraju 6,8%),
- jęczmień jary uprawiało 5,3 tys., tj. 16,9% (w kraju 21,5%),
- owies uprawiało 7,6 tys., tj. 24,2% (w kraju 22,0%),
- pszenżyto ozime uprawiało 9,1 tys., tj. 29,0% (w kraju 31,7%),
- pszenżyto jare uprawiało 3,8 tys., tj. 12,1% (w kraju 5,2%),
- mieszanki zbożowe ozime uprawiało 1,8 tys., tj. 5,7% (w kraju 5,0%),
- mieszanki zbożowe jare uprawiało 10,2 tys., tj. 32,5% (w kraju 31,0%),
- grykę uprawiało 1,4 tys., tj. 4,5% (w kraju 2,3%),
- kukurydzę na ziarno uprawiało 1,0 tys., tj. 3,3% (w kraju 8,3%) ogólnej liczby omawianych gospodarstw uprawiających zboża.

Wykres 10. Struktura gatunkowa powierzchni zbóż w gospodarstwach o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych w 2013 r.

Strączkowe jadalne

W 2013 r. rośliny strączkowe jadalne na nasiona zajmowały w gospodarstwach o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych powierzchnię 2,1 tys. ha, tj. o 0,5 tys. ha (o 20,1%) mniejszą niż w 2010 r. (w kraju o 8,8%).

Liczba omawianych gospodarstw rolnych zajmujących się uprawą roślin strączkowych jadalnych wyniosła 0,3 tys. i stanowiła 0,9% ogólnej liczby gospodarstw rolnych o areale powyżej 1 ha użytków rolnych prowadzących uprawy. Odsetek gospodarstw uprawiających strączkowe jadalne wzrastał od 0,2% w gospodarstwach z uprawami w grupach obszarowych użytków rolnych 1-2 i 5-10 ha (w grupach obszarowych 2-3 i 3-5 ha uprawa ta nie wystąpiła) do 3,2% w grupie obszarowej 50 ha więcej.

Na 1 omawiane gospodarstwo uprawiające rośliny strączkowe jadalne przypadało średnio 7,04 ha (w kraju 2,01 ha) powierzchni tych upraw.

Ziemniaki

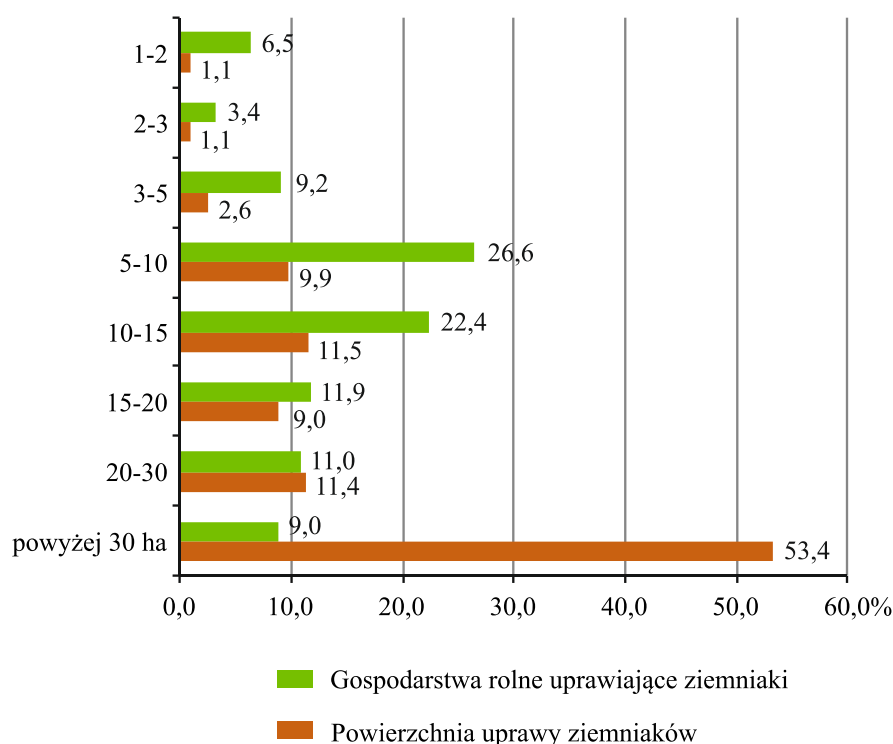
Powierzchnia uprawy ziemniaków w gospodarstwach rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych w 2013 r. wyniosła 19,9 tys. ha i w porównaniu z danymi PSR 2010 zmniejszyła się o 0,9 tys. ha, tj. o 4,5% (w kraju o 10,1%).

Liczba omawianych gospodarstw rolnych zajmujących się uprawą ziemniaków wyniosła 13,9 tys., tj. 41,1% ogólnej liczby gospodarstw o areale powyżej 1 ha użytków rolnych posiadających grunty pod zasiewami (w kraju 42,2%). Uprawą ziemniaków zajmowały się głównie gospodarstwa o powierzchni 5-10 ha użytków rolnych (10,9% ogólnej liczby gospodarstw posiadających zasiewy). Gospodarstwa o powierzchni 100 ha i więcej użytków rolnych stanowiły zaledwie 0,4% ogólnej liczby gospodarstw posiadających zasiewy, w ich posiadaniu było 33,9% powierzchni uprawy ziemniaków.

Najwięcej gospodarstw posiadających uprawę ziemniaków znajdowało się w grupach obszarowych użytków rolnych 5-10 i 10-15 ha, odpowiednio 26,6% i 22,4% tego typu gospodarstw. Łącznie skupiały one 21,5% ogólnej powierzchni tej uprawy.

Średnia powierzchnia uprawy ziemniaków w 1 gospodarstwie rolnym o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych zajmującym się ich uprawą wyniosła 1,43 ha (*w kraju 0,67 ha*). W poszczególnych grupach obszarowych użytków rolnych największa (54,5%) liczba gospodarstw posiadających ziemniaki w stosunku do gospodarstw posiadających uprawy w danej grupie była w grupie obszarowej 10-15 ha użytków rolnych. Najniższa (16,9%) w grupie gospodarstw powyżej 100 ha i więcej. Porównując analogicznie powierzchnię uprawy ziemniaków w danej grupie obszarowej użytków rolnych, największy jej udział był w grupie obszarowej 1-2 ha użytków rolnych (5,3%), a najmniejszy w grupie obszarowej gospodarstw 50-100 ha użytków rolnych (2,5%).

Wykres 11. Struktura powierzchni uprawy ziemniaków oraz gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych prowadzących uprawę ziemniaków według grup obszarowych użytków rolnych w 2013 r.

Buraki cukrowe

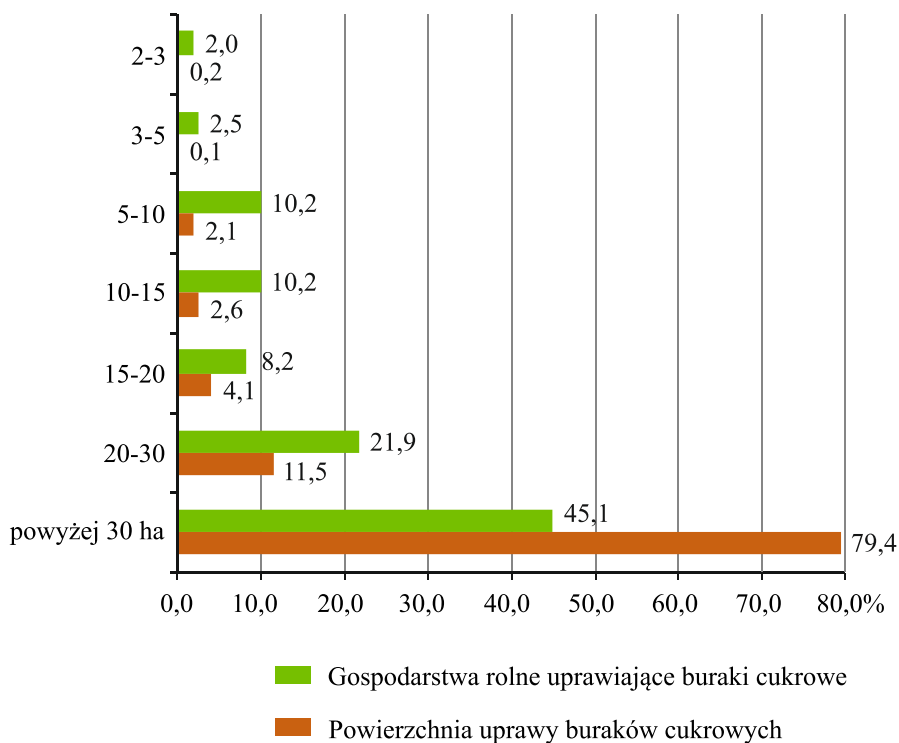
W 2013 r. uprawa buraków cukrowych zajmowała 10,3 tys. ha, tj. o 0,4 tys. ha (4,1%) więcej niż w 2010 r. (*w kraju mniej o 6,1%*).

Liczba gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych zajmujących się uprawą buraków cukrowych w 2013 r. wyniosła 1,3 tys., tj. 3,7% ogólnej liczby gospodarstw rolnych o areale powyżej 1 ha użytków rolnych posiadających grunty pod zasiewami.

Uprawę buraków cukrowych prowadziły przede wszystkim gospodarstwa duże. Udział omawianych gospodarstw uprawiających buraki w ogólnej liczbie gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych z zasiewami w danej grupie obszarowej użytków rolnych był najwyższy w grupie obszarowej 100 ha i więcej i wyniósł 16,6%, a w grupie obszarowej 3-5 ha użytków rolnych był najniższy i wyniósł 0,8%. W posiadaniu największych gospodarstw (posiadających 100 ha i więcej) znajdowało się 51,4% ogólnej powierzchni uprawy buraka cukrowego. Natomiast najmniejsza powierzchnia uprawy buraka cukrowego (0,1%) była w grupie obszarowej 3-5 ha użytków rolnych.

Średnia powierzchnia uprawy buraków cukrowych w 1 gospodarstwie rolnym o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych zajmującym się ich uprawą wyniosła 8,11 ha (w kraju 4,72 ha).

Wykres 12. Struktura powierzchni uprawy buraków cukrowych oraz gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych prowadzących uprawę buraków cukrowych według grup obszarowych użytków rolnych w 2013 r.

Rzepak i rzepik

W 2013 r. powierzchnia uprawy rzepaku i rzepiku wyniosła 77,6 tys. ha i była większa o 4,3 tys. ha, tj. o 5,9% od powierzchni zasiewów wykazanej w Powszechnym Spisie Rolnym z 2010 r.

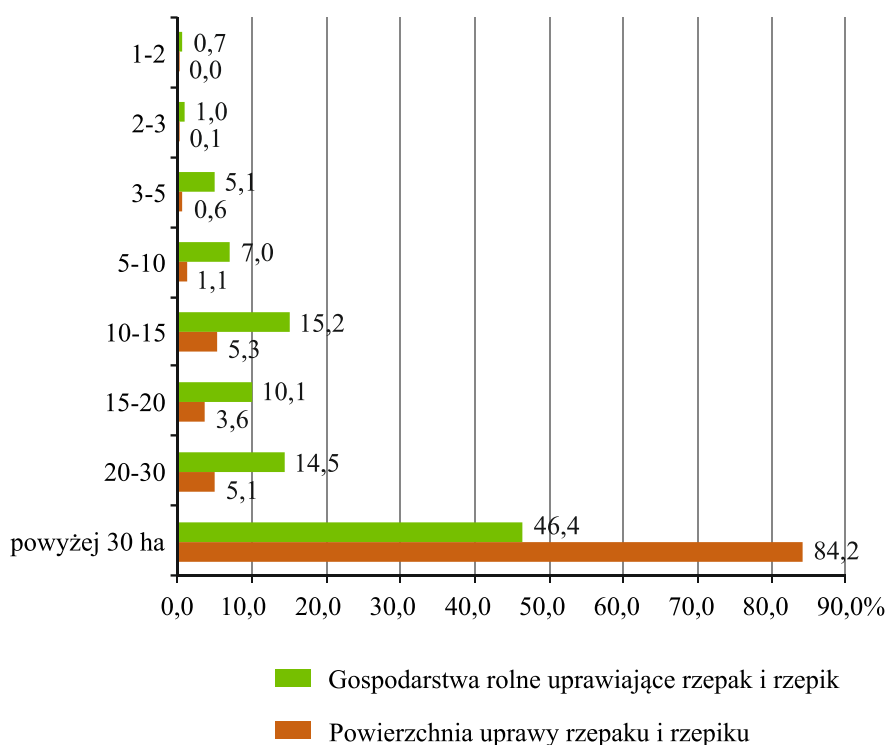
Liczba gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych zajmujących się uprawą rzepaku i rzepiku wyniosła 4,3 tys. i była większa o 0,3 tys., tj. o 6,6% od liczby gospodarstw rolnych o areale powyżej 1 ha użytków rolnych uprawiających rzepak i rzepik w 2010 r.

Rzepak i rzepik uprawiało 12,6% ogólnej liczby gospodarstw powyżej 1 ha użytków rolnych posiadających zasiewy, a 57,9% powierzchni tej uprawy znajdowało się w gospodarstwach rolnych należących do grupy obszarowej 100 ha i więcej użytków rolnych. Natomiast gospodarstwa z grupy obszarowej 1-3 ha użytków rolnych skupiały zaledwie 0,1% powierzchni tej uprawy.

Średnia powierzchnia uprawy rzepaku i rzepiku w 1 omawianym gospodarstwie rolnym zajmującym się tymi uprawami wyniosła 18,15 ha (w kraju 10,43 ha).

W poszczególnych grupach obszarowych powierzchni użytków rolnych, najwyższa (63,7%) liczba gospodarstw posiadających uprawę rzepaku i rzepiku w ogólnej liczbie gospodarstw z uprawami w danej grupie obszarowej była w gospodarstwach o powierzchni powyżej 100 ha, a najniższa (1,0%) w grupie obszarowej 1-2 ha użytków rolnych. Te same grupy obszarowe również odnotowały najwyższy i najniższy udział powierzchni omawianej uprawy (odpowiednio 21,8% i 0,8%) w danej grupie obszarowej.

Wykres 13. Struktura powierzchni uprawy rzepaku i rzepiku oraz gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych prowadzących uprawę rzepaku i rzepiku według grup obszarowych użytków rolnych w 2013 r.

Warzywa gruntowe

W 2013 r. areal uprawy warzyw gruntowych (bez powierzchni ich uprawy w ogrodach przydomowych) wyniósł 4,5 tys. ha i w porównaniu z 2010 r. zmniejszył się o 1,2 tys. ha, tj. o 21,1% (w kraju o 6,9%).

Warzywa gruntowe w 2013 r. uprawiano w 1,3 tys. gospodarstwach rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych, tj. w 3,8% gospodarstw rolnych o areale powyżej 1 ha użytków rolnych prowadzących uprawę ziemniaków (o 0,2 tys. gospodarstw, tj. o 11,0% mniej niż w 2010 r.).

Średnia powierzchnia uprawy warzyw gruntowych w 1 gospodarstwie rolnym posiadającym powyżej 1 ha użytków rolnych zajmującym się uprawą warzyw gruntowych wyniosła 3,53 ha, co oznacza niewielki spadek (o 0,45 ha) w porównaniu z 2010 r. Największa powierzchnia uprawy warzyw gruntowych – 27,2% ogólnego areалу tej uprawy – znajdowała się w gospodarstwach 100 ha i więcej użytków rolnych, chociaż stanowiły one zaledwie 0,1% gospodarstw posiadających zasiewy. Najwięcej gospodarstw uprawiających warzywa (21,4%) było w grupie obszarowej 1-2 ha użytków rolnych, ale w ich posiadaniu było zaledwie 1,9% powierzchni tych upraw.

Truskawki i poziomki gruntowe

Powierzchnia uprawy truskawek i poziomek gruntowych wyniosła w 2013 r. 1,4 tys. ha i w porównaniu z 2010 r. była większa o 0,3 tys. ha, tj. o 25,0% (*w kraju o 57,6%*).

Uprawą truskawek i poziomek gruntowych w 2013 r. zajmowało się 1,9 tys. gospodarstw posiadających powyżej 1 ha użytków rolnych, tj. 5,5% ogólnej liczby gospodarstw rolnych o areale powyżej 1 ha użytków rolnych prowadzących uprawy ziemniaków rolnych lub ogrodniczych (*w kraju 4,8%*). Najwięcej gospodarstw (1,5% ogólnej liczby gospodarstw posiadających zasiewy) zajmujących się uprawą truskawek i poziomek gruntowych znajdowało się w grupie obszarowej 5-10 ha użytków rolnych, a średnia powierzchnia omawianej uprawy w tej grupie obszarowej wyniosła 0,85 ha, natomiast najmniej gospodarstw (odpowiednio 0,1%) było w grupie obszarowej 50 ha i więcej użytków rolnych, a ich średnia powierzchnia wyniosła 18,60 ha.

ZWIERZĘTA GOSPODARSKIE

Uogólnione wyniki badania przeprowadzonego na dzień 1 czerwca 2013 r. wykazały, że 21,7 tys. gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych w województwie pomorskim utrzymywało zwierzęta gospodarskie, co stanowiło 55,4% ogólnej liczby omawianych gospodarstw rolnych (*w kraju 56,4%*), w tym 21,7 tys. (99,7%) gospodarstw indywidualnych o areale powyżej 1 ha użytków rolnych (*w kraju 55,6%*).

Pogłowie poszczególnych gatunków zwierząt w omawianym okresie w gospodarstwach o areale powyżej 1 ha użytków rolnych kształtowało się następująco:

- ✓ bydło – 203,1 tys. szt.,
 - w tym krowy – 72,8 tys. szt.,
- ✓ trzoda chlewna – 742,6 tys. szt.,
 - w tym lochy – 69,8 tys. szt.,
- ✓ owce – 17,8 tys. szt.,
- ✓ konie – 10,1 tys. szt.,
- ✓ kozy – 1,2 tys. szt.,

- ✓ drób ogółem (w wieku powyżej 2 tygodni) – 2985,4 tys. szt.,
- ✓ króliki (samice) – 5,1 tys. szt.,
- ✓ pozostałe zwierzęta futerkowe (samice) – 14,9 tys. szt.

W porównaniu z informacjami uzyskanymi podczas spisu rolnego w 2010 r. zmniejszyło się погольwie krów – o 3,8%; trzody chlewnej – o 11,2%, w tym loch na chów – o 20,5%; drobiu ogółem – o 49,4%; kóz – o 53,0%; samic króliczych – o 37,6%; samic pozostałych zwierząt futerkowych – o 33,5% i koni – o 27,7%. Odnotowano natomiast wzrost liczebności bydła ogółem – o 4,1% oraz owiec – o 3,2%.

W 2013 r. w gospodarstwach indywidualnych o areale powyżej 1 ha utrzymywano 93,5% погольwia bydła w województwie ogółem (w 2010 r. – 90,9%), 63,3% погольwia trzody chlewnej (w 2010 r. – 72,8%) oraz 93,8% погольwia owiec (w 2010 r. – 92,2%).

Tabl. 4. Pогольwie zwierząt gospodarskich w gospodarstwach rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych w 2013 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	Gospodarstwa indywidualne
W sztukach		
Bydło	203128	190006
w tym krowy	72751	66618
Trzoda chlewna	742624	470103
w tym lochy	69807	40087
Owce.....	17761	16653
Konie	10066	9862
Drób ogółem	2985388	2956151
2010 = 100		
Bydło	104,1	107,1
w tym krowy	96,2	99,0
Trzoda chlewna	88,8	77,3
w tym lochy	79,5	68,5
Owce.....	103,2	105,0
Konie	72,3	72,1
Drób ogółem	50,6	51,0

Tabl. 5. Obsada zwierząt gospodarskich na 100 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych

L A T A	Bydło		Trzoda chlewna		Owce	Kozy	Konie
	razem	w tym krowy	razem	w tym lochy			
w szt. na 100 ha użytków rolnych							
2010	26,0	10,1	111,5	11,7	2,3	0,4	1,9
2013	27,5	9,9	100,7	9,5	2,4	0,2	1,4

W 2013 r. gospodarstwa rolne o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych, utrzymywały większość poszczególnych gatunków pogłównia zwierząt gospodarskich, których odsetek w ogólnej liczbie wyniósł:

- ✓ 99,8% pogłównia bydła (w 2010 r. – 99,7%),
- ✓ 99,0% trzoda chlewna (w 2010 r. – 98,9%),
- ✓ 100,0% owiec (w 2010 r. – 98,6%),
- ✓ 96,6% kóz (w 2010 r. – 95,5%),
- ✓ 99,9% koni (w 2010 r. – 98,7%),
- ✓ 52,8% drobiu ogółem (w 2010 r. – 76,1%),
- ✓ 92,8% samic królików (w 2010 r. – 85,0%),
- ✓ 100,0% samic pozostałych zwierząt futerkowych (w 2010 r. – 68,2%).

Najwyższy odsetek pogłównia bydła (18,7%) odnotowano w gospodarstwach o powierzchni 30-50 ha użytków rolnych. W przypadku trzody chlewnej i owiec największy odsetek (odpowiednio 53,2% i 51,6%) występował w gospodarstwach o powierzchni 50 ha i więcej użytków rolnych. Natomiast największy odsetek samic pozostałych zwierząt futerkowych (89,7%), samic królików (37,0%) i koni (20,7%) odnotowano w gospodarstwach o powierzchni 10-15 ha użytków rolnych, największy odsetek kóz (19,6%) występował w gospodarstwach należących do grupy 3-5 ha użytków rolnych, a najwięcej drobiu ogółem (23,2%) było w gospodarstwach o powierzchni 5-10 ha użytków rolnych.

W 2013 r. pogłównie zwierząt gospodarskich (bydło, trzoda chlewna, owce, kozy, konie, drób ogółem oraz króliki) w **przeliczeniowych sztukach dużych (SD)** wyniosło 360,3 tys. szt. w gospodarstwach o areale powyżej 1 ha użytków rolnych.

Obsada zwierząt gospodarskich na 100 ha użytków rolnych ogółem w gospodarstwach o areale powyżej 1 ha użytków rolnych wyniosła 48,8 SD. Na 1 gospodarstwo rolne ogółem o powierzchni powyżej 1 ha przypadało średnio 9,2 SD, a na 1 omawiane gospodarstwo prowadzące chów zwierząt gospodarskich – 16,6 SD (*w kraju odpowiednio 6,2 SD i 11,0 SD*).

Bydło

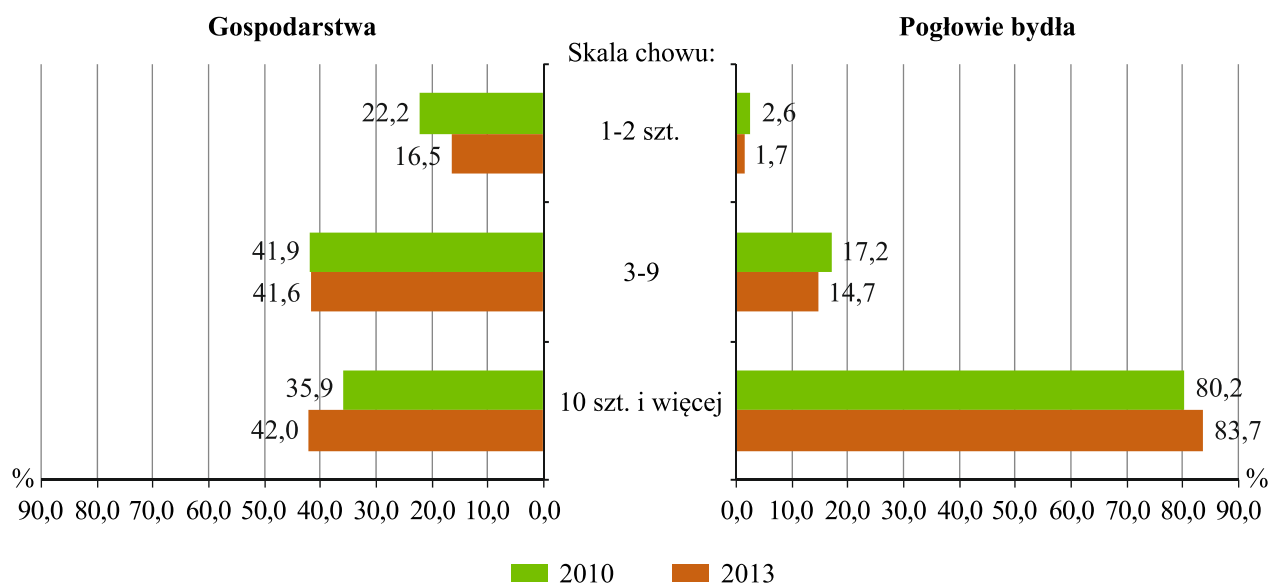
W czerwcu 2013 r. chów i hodowlę bydła prowadziło 13,4 tys. gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych (w 2010 r. – 15,0 tys.), tj. 34,1% ogólnej liczby omawianych gospodarstw (w 2010 r. – 37,1%). Gospodarstwa o areale powyżej 1 ha użytków rolnych zajmujące się chowem i hodowlą bydła w województwie pomorskim stanowiły 3,2% ogólnej liczby omawianych gospodarstw utrzymujących bydło w kraju.

W województwie pomorskim 61,6% gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych prowadzących produkcję zwierzęcą posiadało bydło. W danej grupie obszarowej największy udział gospodarstw rolnych utrzymujących bydło w ogólnej liczbie gospodarstw posiadających zwierzęta był w grupach obszarowych 15-20 ha i 20-30 ha użytków rolnych, gdzie wyniósł odpowiednio 78,0% i 76,6%, a najmniejszy wśród gospodarstw należących do grupy obszarowej 1-2 ha użytków rolnych (18,8%) oraz 2-3 ha (21,9%).

Wśród gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych utrzymujących bydło w województwie:

- 16,5% posiadało 1-2 szt. (w 2010 r. – 22,2%); w gospodarstwach tych znajdowało się 1,7% pogłowia bydła w województwie ogółem (w 2010 r. – 2,6%),
- 41,6% posiadało 3-9 szt. (w 2010 r. – 41,9%); odpowiednio 14,7% bydła (w 2010 r. – 17,2%),
- 42,0% posiadało 10 szt. i więcej (w 2010 r. – 35,9%); 83,7% bydła (w 2010 r. – 80,2%).

Wykres 14. Struktura gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych i pogłowia bydła według skali chowu

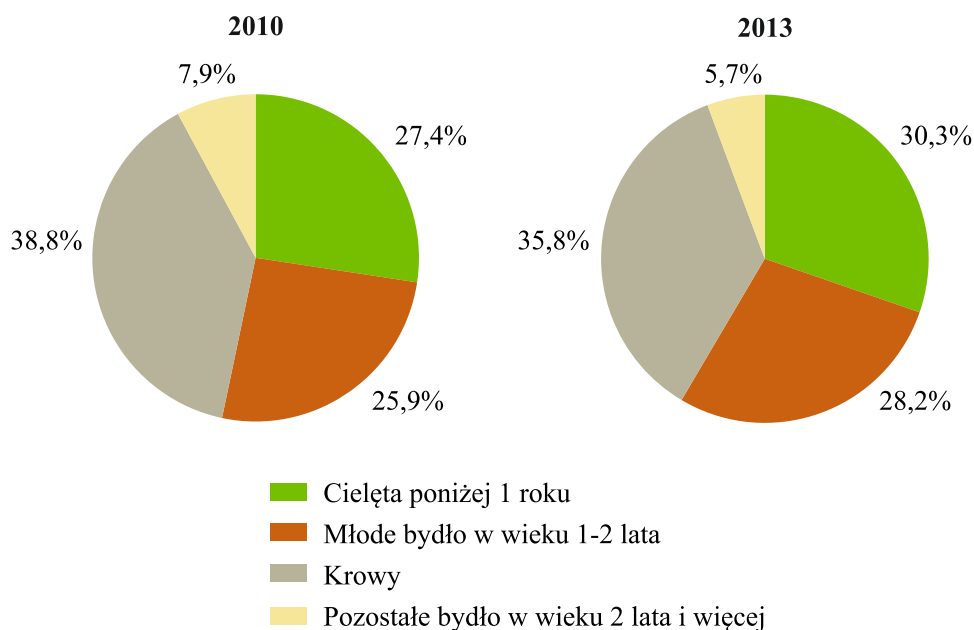

Odsetek pogłowia bydła w gospodarstwach o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych o najmniejszej skali chowu, tj. posiadających 1-2 szt. bydła ogółem dla danej grupy obszarowej był wyraźnie mniejszy im większa była powierzchnia użytków rolnych. W gospodarstwach o powierzchni 1-2 ha użytków rolnych odsetek ten wyniósł 45,0%, w gospodarstwach z grupy obszarowej 5-10 ha użytków rolnych – odpowiednio 6,8%, natomiast o powierzchni 15 ha i więcej użytków rolnych jedynie 0,4%.

W gospodarstwach rolnych o największej skali chowu bydła, tj. utrzymujących 10 szt. i więcej, odsetek pogłowia bydła w pogłowie bydła ogółem dla danej grupy obszarowej kształtował się na poziomie 13,5% w jednostkach najmniejszych obszarowo (1-2 ha użytków rolnych), a w podmiotach o powierzchni 15 ha i więcej użytków rolnych wyniósł 94,5%.

Na 1 gospodarstwo rolne o areale powyżej 1 ha użytków rolnych utrzymujące bydło przypadało 15,2 szt. bydła (w 2010 r. – 13,0 szt.).

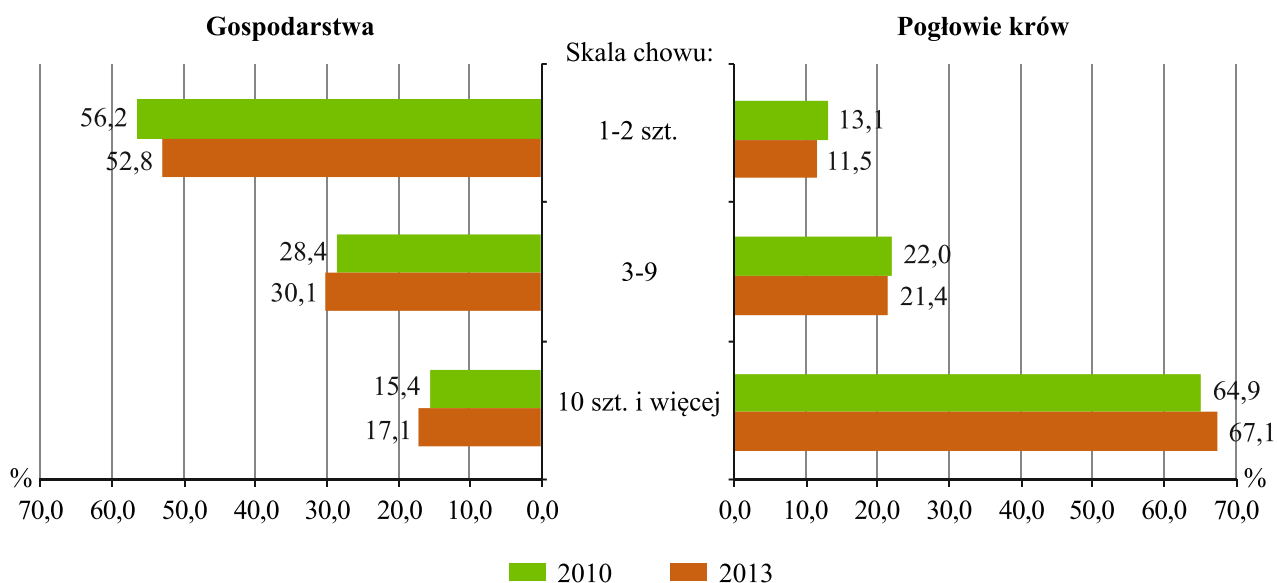
Według stanu na dzień 1 czerwca 2013 r. w strukturze pogłowia bydła ogółem, w porównaniu z wynikami spisu rolnego z 2010 r., odnotowano spadek udziału liczby krów o 3,0 p.proc. i pozostałego bydła w wieku 2 lat i więcej (o 2,2 p.proc.), natomiast wzrost udziału cieląt w wieku poniżej 1 roku o 2,9 p.proc. i młodego bydła w wieku 1-2 lat o 2,3 p.proc.

Wykres 15. Struktura ста byдła

W 2013 r. chowem i hodowlą **krów** zajmowało się 11,1 tys. gospodarstw rolnych o areale powyżej 1 ha użytków rolnych (w 2010 r. – 12,7 tys.).

Wśród omawianych gospodarstw utrzymujących krowy:

- 52,8% posiadało 1-2 szt. (w 2010 r. – 56,2%); w gospodarstwach tych znajdowało się 11,5% pogłowia krów w województwie ogółem (w 2010 r. – 13,1%),
- 30,1% posiadało 3-9 szt. (w 2010 r. – 28,4%); odpowiednio 21,4% krów (w 2010 r. – 22,0%),
- 17,1% posiadało 10 szt. i więcej (w 2010 r. – 15,4%); 67,1% krów (w 2010 r. – 64,9%).

Wykres 16. Struktura gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych i pogłowia krów według skali chowu

Odsetek pogłowa krów w gospodarstwach o areale powyżej 1 ha użytków rolnych o najmniejszej skali chowu, tj. posiadających 1-2 krowy w pogłowie krów ogółem dla danej grupy obszarowej, był uzależniony od wielkości powierzchni użytków rolnych. W gospodarstwach o powierzchni 1-2 ha użytków rolnych odsetek ten wyniósł 79,7%, w grupie obszarowej 10-15 ha użytków rolnych – odpowiednio 24,4%, a w gospodarstwach największych, tj. o powierzchni 15 ha i więcej użytków rolnych – 4,0%.

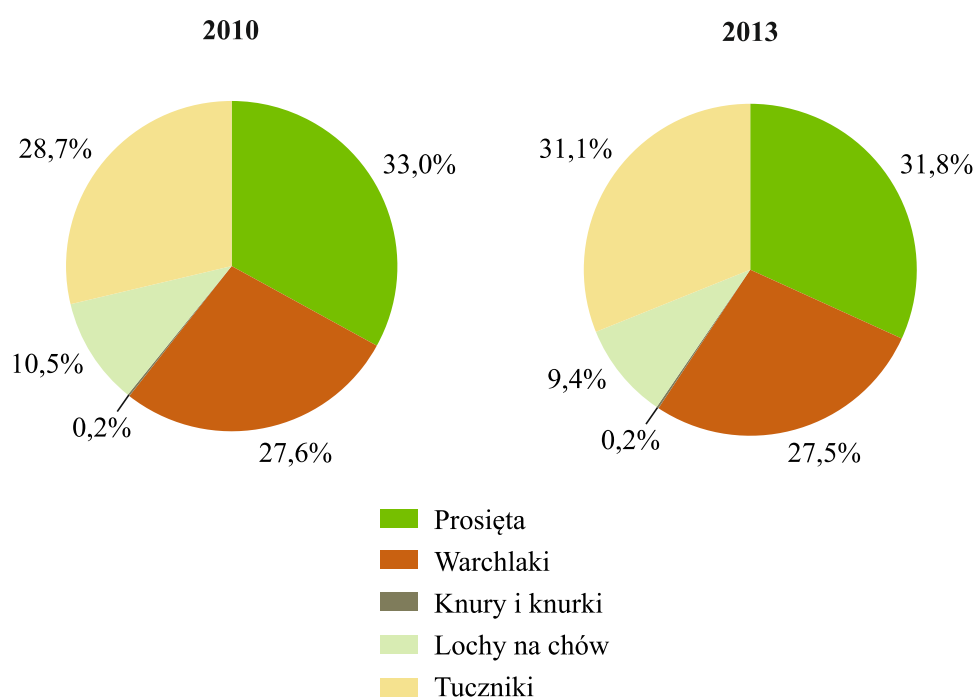
W gospodarstwach rolnych o największej skali chowu krów, tj. utrzymujących 10 szt. i więcej, najwyższy odsetek pogłowa krów w pogłowie krów ogółem dla danej grupy obszarowej odnotowano w gospodarstwach o powierzchni 15 ha i więcej użytków rolnych – 81,8%.

Na 1 gospodarstwo o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych posiadające bydło przypadało 5,4 szt. krów (w 2010 r. – 5 szt.).

Trzoda chlewna

W 2013 r. chowem i hodowlą trzody chlewniej zajmowało się 10,0 tys. gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych (w 2010 r. – 12,9 tys.), tj. 25,5% ogólnej liczby omawianych gospodarstw rolnych (w 2010 r. – 31,8%). Gospodarstwa o areale powyżej 1 ha użytków rolnych prowadzące chów i hodowlę trzody chlewniej w województwie pomorskim stanowiły 3,6% ogólnej liczby omawianych gospodarstw utrzymujących trzodę chlewną w kraju.

Wykres 17. Struktura stada trzody chlewniej

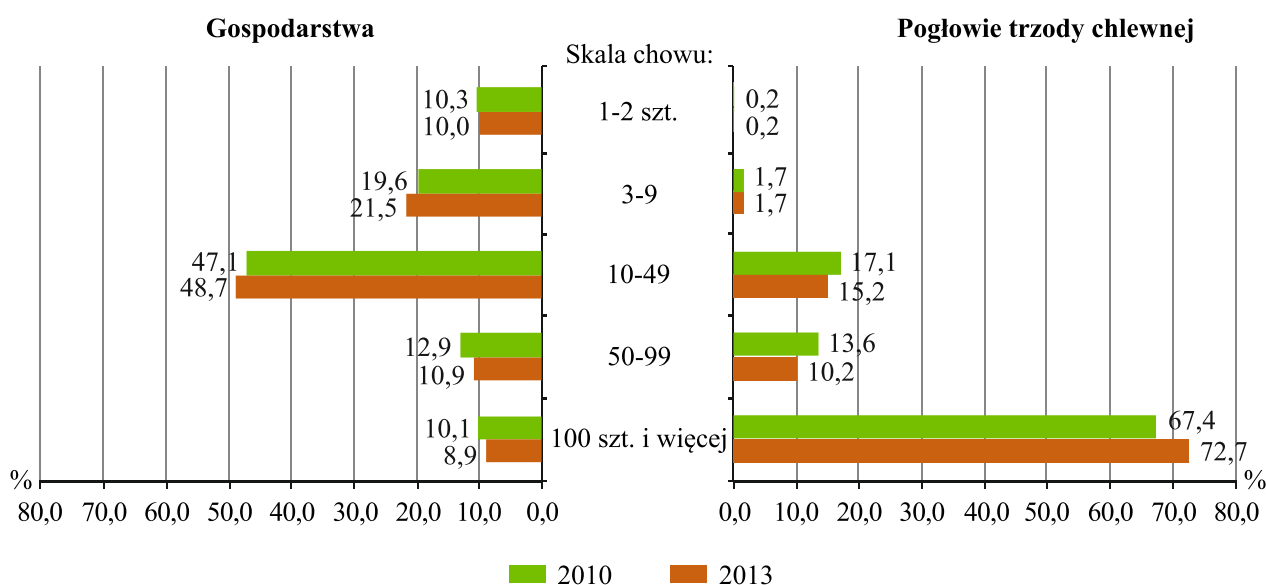
W strukturze stada trzody chlewnej, w porównaniu z 2010 r., odnotowano spadek udziału prosiąt (o 1,2 p.proc.) i loch na chów (o 1,1 p.proc.) oraz wzrost udziału tuczników (o 2,4 p.proc.).

Wśród omawianych gospodarstw utrzymujących zwierzęta gospodarskie 46,0% prowadziło chów i hodowlę trzody chlewnej. W danej grupie obszarowej największy udział gospodarstw posiadających trzodę chlewną w ogólnej liczbie gospodarstw posiadających zwierzęta odnotowano w grupach obszarowych 10-15 ha i 15-20 ha użytków rolnych (odpowiednio 59,4% i 59,5%). Chów trzody chlewnej był najmniej popularny wśród najmniejszych gospodarstw utrzymujących zwierzęta, gdzie omawiany odsetek w grupie 1-2 ha użytków rolnych wyniósł 8,7%, a w grupie 2-3 ha użytków rolnych – 14,7%.

Wśród gospodarstw o areale powyżej 1 ha użytków rolnych utrzymujących trzodę chlewną:

- 10,0% posiadało 1-2 szt. (w 2010 r. – 10,3%); w gospodarstwach tych znajdowało się 0,2% pogłowia trzody chlewnej w województwie ogółem (w 2010 r. – 0,2%),
- 21,5% posiadało 3-9 szt. (w 2010 r. – 19,6%); odpowiednio 1,7% trzody chlewnej (w 2010 r. – 1,7%),
- 48,7% posiadało 10-49 szt. (w 2010 r. – 47,1%); 15,2% trzody chlewnej (w 2010 r. – 17,1%),
- 10,9% posiadało 50-99 szt. (w 2010 r. – 12,9%); 10,2% trzody chlewnej (w 2010 r. – 13,6%),
- 8,9% posiadało 100 szt. i więcej (w 2010 r. – 10,1%); 72,7% trzody chlewnej (w 2010 r. – 67,4%).

Wykres 18. Struktura gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych i pogłowia trzody chlewnej według skali chowu

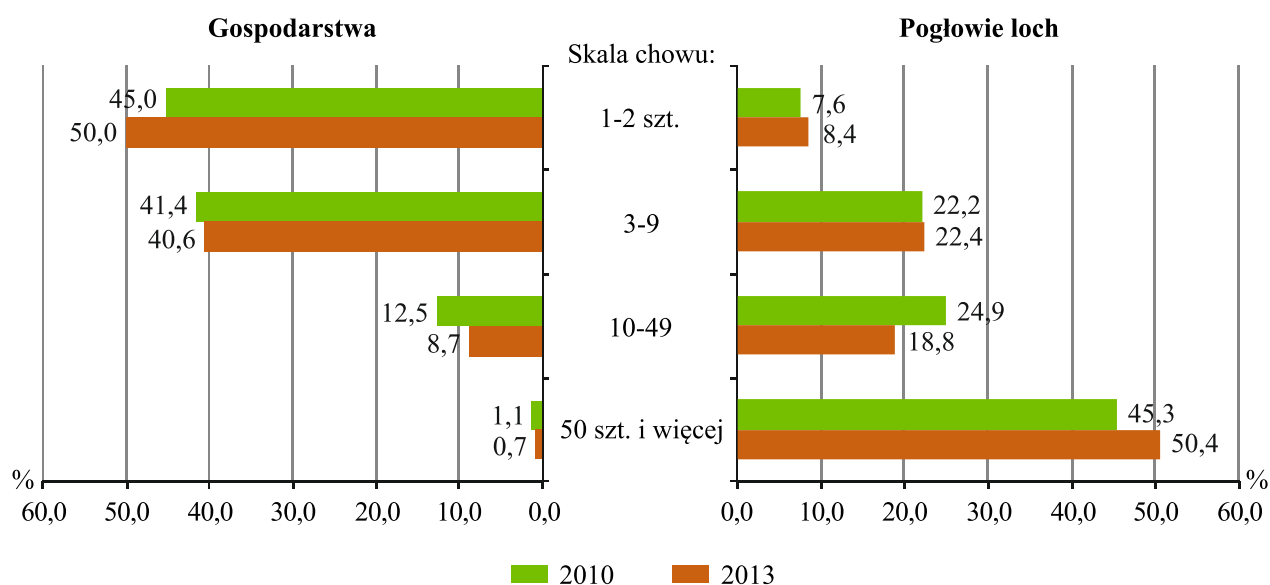
Odsetek pogłowia trzody chlewnej w gospodarstwach o najmniejszej skali chowu, tj. posiadających 1-2 świny, w pogłowie trzody chlewnej ogółem dla danej grupy obszarowej wyniósł 6,4% w gospodarstwach o powierzchni 1-2 ha użytków rolnych. W jednostkach o powierzchni 2-5 ha użytków rolnych odsetek ten wyniósł 2,6%, a w gospodarstwach z grupy obszarowej 5-10 ha użytków rolnych – 1,8%.

W gospodarstwach rolnych o największej skali chowu trzody chlewnej, tj. utrzymujących 10 szt. i więcej, odsetek pogłowia świń w pogłowie trzody chlewnej ogółem dla danej grupy obszarowej wyniósł 86,9% w jednostkach o powierzchni 1-5 ha użytków rolnych, a w gospodarstwach o powierzchni 15 ha i więcej użytków rolnych – odpowiednio 99,4%.

Na 1 gospodarstwo o areale powyżej 1 ha użytków rolnych prowadzące chów i hodowlę trzody chlewnej przypadało ich 74,2 szt. (w 2010 r. – 65,1 szt.).

W 2013 r. chowem i hodowlą **loch** zajmowało się 8,0 tys. gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych (w 2010 r. – 10,0 tys.).

Wykres 19. Struktura gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych i pogłowia loch według skali chowu

Wśród omawianych gospodarstw utrzymujących lochy w województwie:

- 50,0% posiadało 1-2 szt. (w 2010 r. – 45,0%); w gospodarstwach tych znajdowało się 8,4% pogłowia loch ogółem w województwie (w 2010 r. – 7,6%),
- 40,6% posiadało 3-9 szt. (w 2010 r. – 41,4%); odpowiednio 22,4% loch (w 2010 r. – 22,2%),
- 8,7% posiadało 10-49 szt. (w 2010 r. – 12,5%); 18,8% loch (w 2010 r. – 24,9%),
- 0,7% posiadało 50 szt. i więcej (w 2010 r. – 1,1%); 50,4% loch (w 2010 r. – 45,3%).

Największy odsetek pogłowa loch na chów w gospodarstwach o najmniejszej skali chowu, tj. posiadających 1-2 maciory w pogłowie loch ogółem dla danej grupy obszarowej, wystąpił w gospodarstwach z grupy obszarowej 2-3 ha użytków rolnych – 64,9%, a najmniejszy w gospodarstwach o powierzchni 15 ha i więcej użytków rolnych – 3,1%.

W gospodarstwach rolnych o największej skali chowu loch, tj. utrzymujących 10 szt. i więcej, odsetek pogłowa loch w pogłowie loch ogółem dla danej grupy obszarowej wyniósł 80,3% w gospodarstwach największych, tj. o powierzchni 15 ha i więcej użytków rolnych.

Na 1 gospodarstwo o areale powyżej 1 ha użytków rolnych prowadzące chów i hodowlę trzody chlewnej przypadało średnio 7 loch (w 2010 r. – 6,8 szt.).

Owce

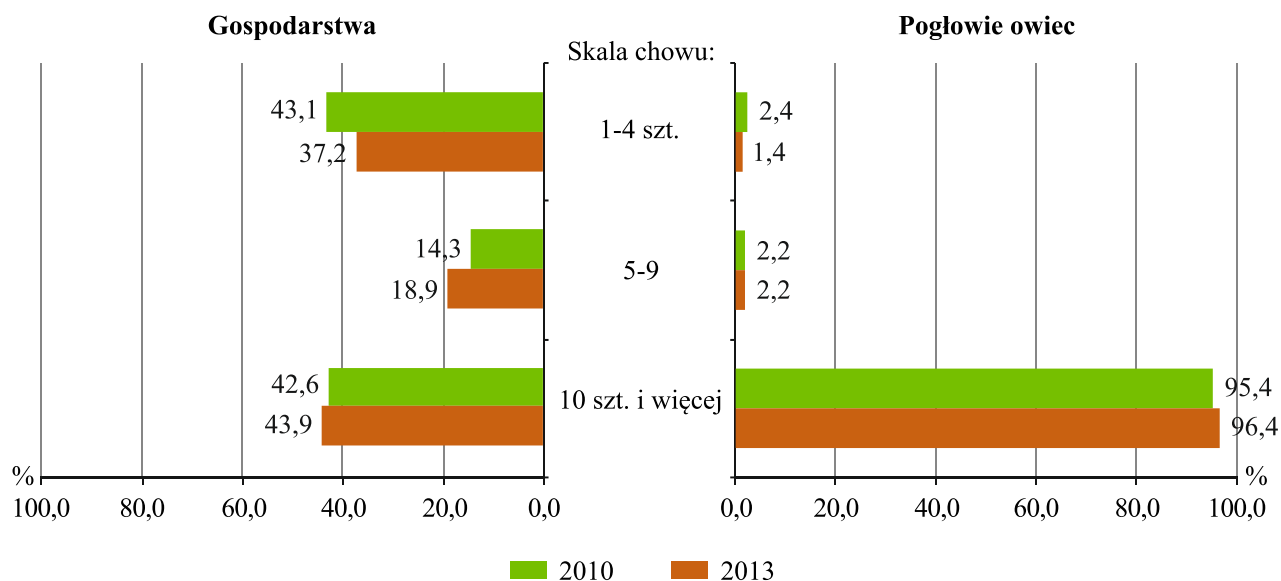
Wyniki badania wykazały, że w 2013 r. chów i hodowlę owiec prowadziło 0,3 tys. gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych (w 2010 r. – 0,4 tys. omawianych gospodarstw).

W skali województwa zaledwie 1,5% gospodarstw o areale powyżej 1 ha użytków rolnych prowadzących produkcję zwierzęcą posiadało owce. Analiza liczby gospodarstw rolnych utrzymujących owce w poszczególnych grupach obszarowych użytków rolnych wykazała, że ich udział w ogólnej liczbie gospodarstw posiadających zwierzęta był najwyższy w gospodarstwach największych, tj. o powierzchni 100 ha i więcej użytków rolnych (8,5%), a najniższy (0,9%) wśród gospodarstw należących do grupy 1-5 ha użytków rolnych.

Wśród gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych utrzymujących owce:

- 37,2% posiadało 1-4 szt. (w 2010 r. – 43,1%); w gospodarstwach tych znajdowało się 1,4% pogłowa owiec w województwie (w 2010 r. – 2,4%),
- 18,9% posiadało 5-9 szt. (w 2010 r. – 14,3%); odpowiednio 2,2% owiec (w 2010 r. – 2,2%),
- 43,9% posiadało 10 szt. i więcej (w 2010 r. – 42,6%); 96,4% owiec (w 2010 r. – 95,4%).

Wykres 20. Struktura gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych i pogłowia owiec według skali chowu

Najwyższy odsetek pogłowia owiec w gospodarstwach o najmniejszej skali chowu, tj. posiadających tylko 1-4 szt. owiec w pogłowiu owiec ogółem dla danej grupy obszarowej wystąpił w gospodarstwach o powierzchni 1-2 ha użytków rolnych (75,0%), a najniższy (0,5%) w gospodarstwach największych, tj. o powierzchni 15 ha i więcej użytków rolnych.

W gospodarstwach rolnych o największej skali chowu owiec, tj. utrzymujących 10 szt. i więcej, odsetek pogłowia owiec w pogłowiu owiec ogółem dla danej grupy obszarowej wyniósł 25,0% w jednostkach najmniejszych obszarowo (1-2 ha użytków rolnych) oraz 98,4% w gospodarstwach największych o powierzchni 15 ha i więcej użytków rolnych.

Na 1 gospodarstwo o areale powyżej 1 ha użytków rolnych prowadzące chów i hodowlę owiec przypadało 54,1 szt. owiec (w 2010 r. – 41,9 szt.).

Kozy

W czerwcu w 2013 r. chów i hodowlę kóz prowadziło 0,3 tys. gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych (w 2010 r. – 0,6 tys.).

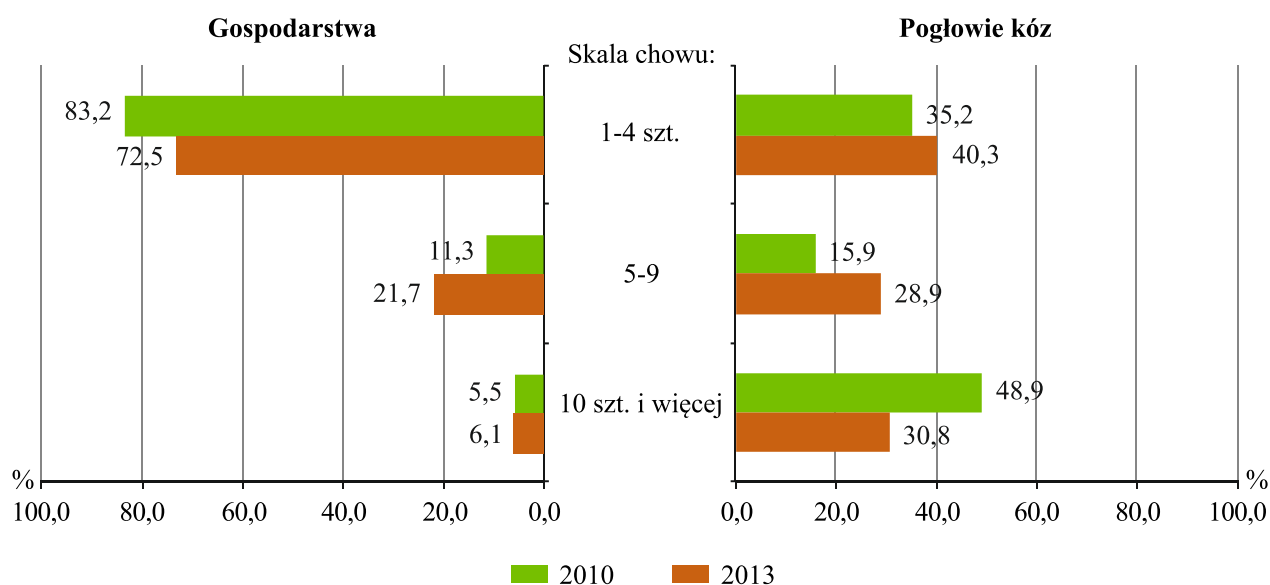
W skali województwa 1,4% omawianych gospodarstw posiadających zwierzęta prowadziło chów kóz. W poszczególnych grupach obszarowych użytków rolnych najwyższy poziom tego wskaźnika zanotowano w grupie gospodarstw o powierzchni 1-2 ha użytków rolnych (5,4%), a najniższy (po 0,7%) w grupach 5-10 ha, 15-20 ha oraz 50-100 ha użytków rolnych.

Wśród gospodarstw o areale powyżej 1 ha użytków rolnych utrzymujących kozy:

- 72,5% posiadało 1-4 szt. (w 2010 r. – 83,2%); w gospodarstwach tych znajdowało się 40,3% pogłowia kóz w województwie (w 2010 r. – 35,2%),

- 21,7% posiadało 5-9 szt. (w 2010 r. – 11,3%); odpowiednio 28,9% kóz (w 2010 r. – 15,9%),
- 6,1% posiadało 10 szt. i więcej (w 2010 r. – 5,5%), 30,8% kóz (w 2010 r. – 48,9%).

Wykres 21. Struktura gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych i pogłowia kóz według skali chowu

Odsetek pogłowia kóz w gospodarstwach o najmniejszej skali chowu, tj. posiadających tylko 1-4 szt. kóz, w pogłowiu kóz ogółem dla danej grupy obszarowej, różnił się w zależności od wielkości powierzchni gospodarstw – w gospodarstwach o powierzchni 1-2 ha użytków rolnych odsetek ten wyniósł 81,1%, a w podmiotach o powierzchni 15 ha i więcej użytków rolnych – 21,1%.

W gospodarstwach rolnych o największej skali chowu kóz, tj. utrzymujących 10 szt. i więcej, odsetek pogłowia kóz w pogłowiu kóz ogółem dla danej grupy obszarowej wyniósł 62,3% w gospodarstwach obszarowo największych (o powierzchni 15 ha i więcej użytków rolnych).

Na 1 omawiane gospodarstwo prowadzące chów i hodowlę kóz przypadało 4,2 szt. kóz (w 2010 r. – 4,4 szt.).

Konie

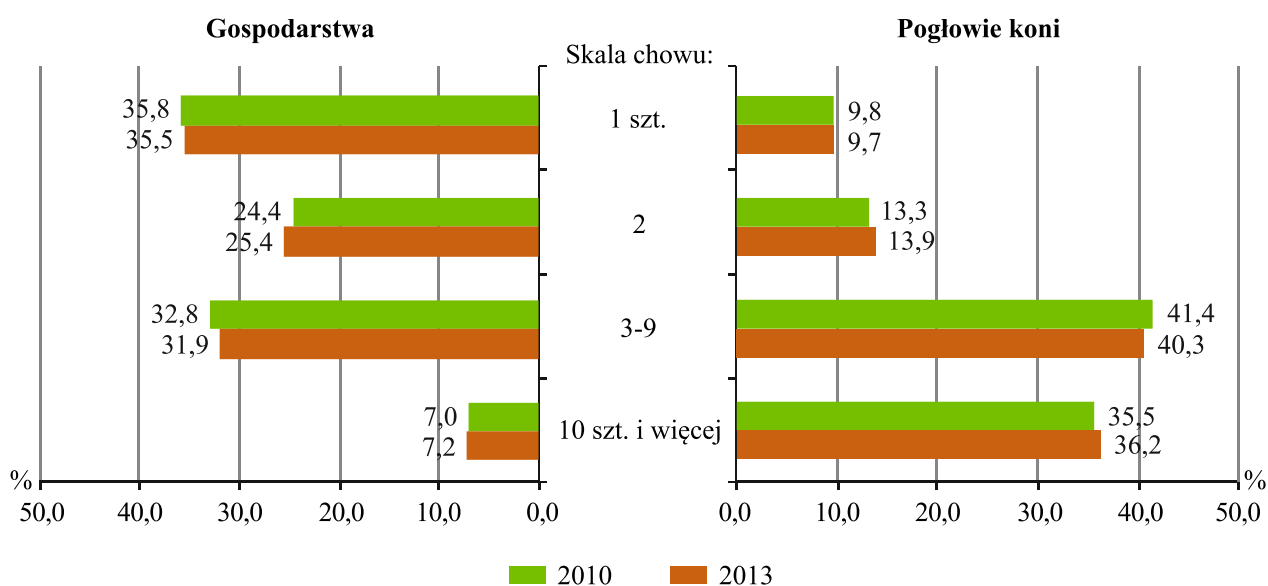
Wyniki badania wykazały, że w 2013 r. chowem i hodowlą koni zajmowało się 2,7 tys. gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych (w 2010 r. – 3,8 tys.).

Blisko co trzynaste (12,6%) omawiane gospodarstwo prowadzące chów i hodowlę zwierząt gospodarskich posiadało konie. Omawiany odsetek był najwyższy wśród gospodarstw największych, tj. o powierzchni 100 ha i więcej użytków rolnych (17,6%), a najniższy w grupie gospodarstw najmniejszych, tj. o powierzchni 1-2 ha użytków rolnych (9,2%).

Wśród gospodarstw o areale powyżej 1 ha użytków rolnych utrzymujących konie:

- 35,5% posiadało 1 szt. (w 2010 r. – 35,8%); w gospodarstwach tych znajdowało się 9,7% pogłowia koni w województwie ogółem (w 2010 r. – 9,8%),
- 25,4% posiadało 2 szt. (w 2010 r. – 24,4%); odpowiednio 13,9% koni (w 2010 r. – 13,3%),
- 31,9% posiadało 3-9 szt. (w 2010 r. – 32,8%); 40,3% koni (w 2010 r. – 41,4%),
- 7,2% posiadało 10 szt. i więcej (w 2010 r. – 7,0%); 36,2% koni (w 2010 r. – 35,5%).

Wykres 22. Struktura gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych i pogłowia koni według skali chowu

Odsetek pogłowia koni w gospodarstwach o najmniejszej skali chowu, tj. posiadających tylko 1 konia, w pogłowiu koni ogółem dla danej grupy obszarowej, był najwyższy w gospodarstwach o powierzchni 2-3 ha oraz 5-10 ha (odpowiednio 28,9% oraz 22,8%), a najniższy (po 5,0%) w gospodarstwach o powierzchni 1-2 ha oraz 15 ha i więcej użytków rolnych.

W gospodarstwach rolnych o największej skali chowu koni, tj. utrzymujących 10 szt. i więcej, największy odsetek pogłowia koni w pogłowiu koni ogółem dla danej grupy obszarowej wyniósł 53,2% w gospodarstwach największych (o powierzchni 15 ha i więcej użytków rolnych).

Na 1 omawiane gospodarstwo prowadzące chów i hodowlę koni przypadało 3,7 szt. koni (analogicznie jak w 2010 r.).

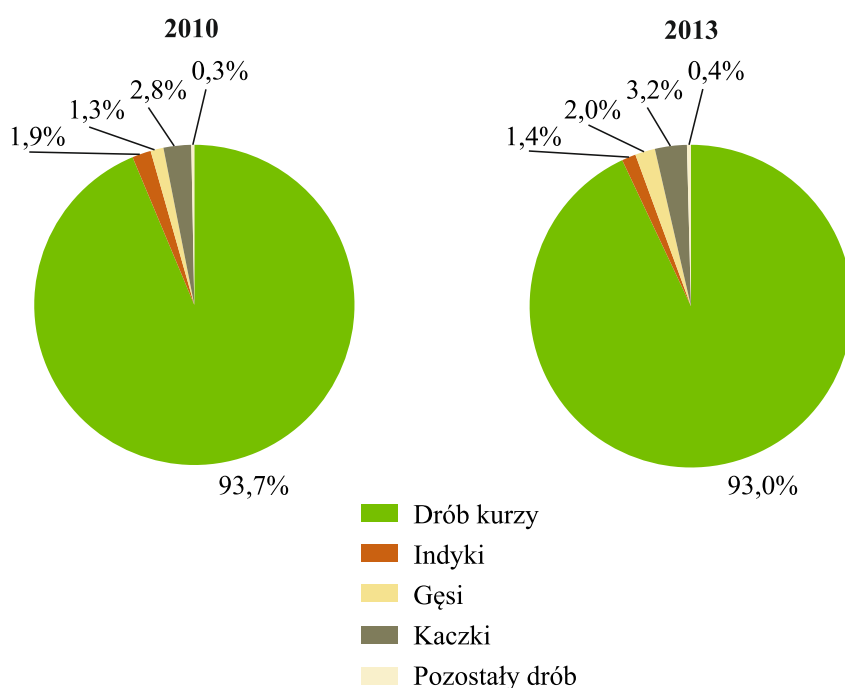
Drób kurzy

W 2013 r. chowem drobiu kurzego zajmowało się 16,3 tys. gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych (w 2010 r. – 18,4 tys.), tj. 74,9% ogólnej liczby omawianych gospodarstw utrzymujących zwierzęta. Największy udział gospodarstw utrzymujących drób kurzy

w ogólnej liczbie gospodarstw posiadających zwierzęta w danej grupie obszarowej odnotowano w grupie obszarowej 1-2 ha użytków rolnych (81,1%), a najmniejszy w gospodarstwach największych, tj. o powierzchni 100 ha i więcej użytków rolnych (31,1%).

W 2013 r. w strukturze gatunkowej stada drobiu ogółem drób kurzy stanowił 93,0% (w 2010 r. – 93,7%).

Wykres 23. Struktura gatunkowa pogłowia drobiu

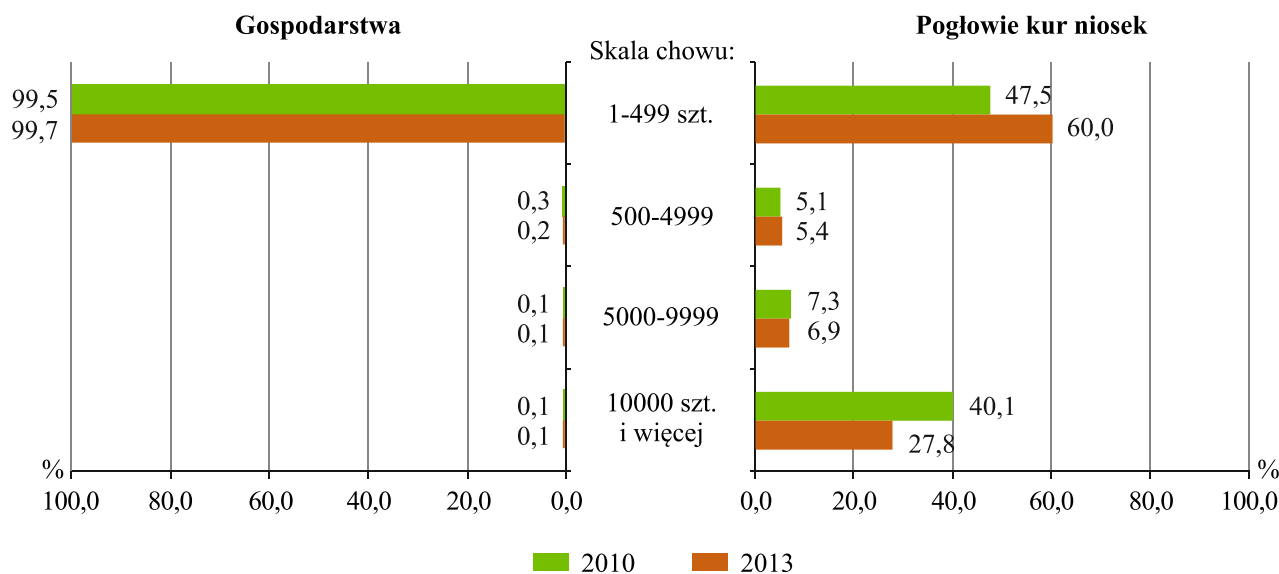
Chowem i hodowlą **niosek kurzych** (utrzymywanych w celu pozyskania jaj konsumpcyjnych i wylęgowych) zajmowało się 15,5 tys. gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych (w 2010 r. – 17,5 tys.), tj. 71,2% ogólnej liczby omawianych gospodarstw utrzymujących zwierzęta.

W województwie pomorskim najwyższy odsetek gospodarstw utrzymujących nioski kurze w ogólnej liczbie gospodarstw posiadających zwierzęta w danej grupie obszarowej odnotowano w grupie obszarowej 5-10 ha użytków rolnych – 76,0%, a najniższy w grupie 100 ha i więcej użytków rolnych – 30,2%.

Wśród gospodarstw o areale powyżej 1 ha użytków rolnych utrzymujących kury nioski:

- 99,7% posiadało 1-499 szt. (w 2010 r. – 99,5%); w gospodarstwach tych znajdowało się 60,0% pogłowia kur niosek w województwie ogółem (w 2010 – 47,5%),
- 0,2% posiadało 500-4999 szt. (w 2010 r. – 0,3%); odpowiednio 5,4% niosek kurzych (w 2010 r. – 5,1%),
- 0,1% posiadało 5000-9999 szt. (analogicznie jak w 2010 r.); 6,9% niosek (w 2010 r. – 7,3%),
- 0,1% posiadało 10000 szt. i więcej (analogicznie jak w 2010 r.); 27,8% niosek (w 2010 r. – 40,1%).

Wykres 24. Struktura gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych i pogłowia kur niosek według skali chowu

W gospodarstwach o najmniejszej skali chowu kur niosek, tj. posiadających tylko 1-499 szt., największy odsetek pogłowia kur niosek w pogłowiu kur niosek dla danej grupy obszarowej znajdował się w gospodarstwach o powierzchni 3-5 ha użytków rolnych (85,6%), a najmniejszy (42,0%) w gospodarstwach o areale 1-2 ha użytków rolnych.

W gospodarstwach rolnych o największej skali chowu niosek kurzych, tj. utrzymujących 10000 szt. i więcej, najmniejszy odsetek pogłowia kur niosek w pogłowiu kur niosek dla danej grupy obszarowej wystąpił w jednostkach o powierzchni 15-20 ha użytków rolnych (16,1%), a największy w gospodarstwach o areale 1-2 ha użytków rolnych (41,1%).

Przeciętnie w województwie na 1 omawiane gospodarstwo rolne prowadzące chów i hodowlę niosek kurzych przypadało ich 55,3 szt. (w 2010 r. – 70,0 szt.).

Chowem **brojlerów kurzych** zajmowało się 2,3 tys. gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych (w 2010 r. – 4,1 tys.), tj. 10,5% ogólnej liczby omawianych gospodarstw posiadających zwierzęta gospodarskie.

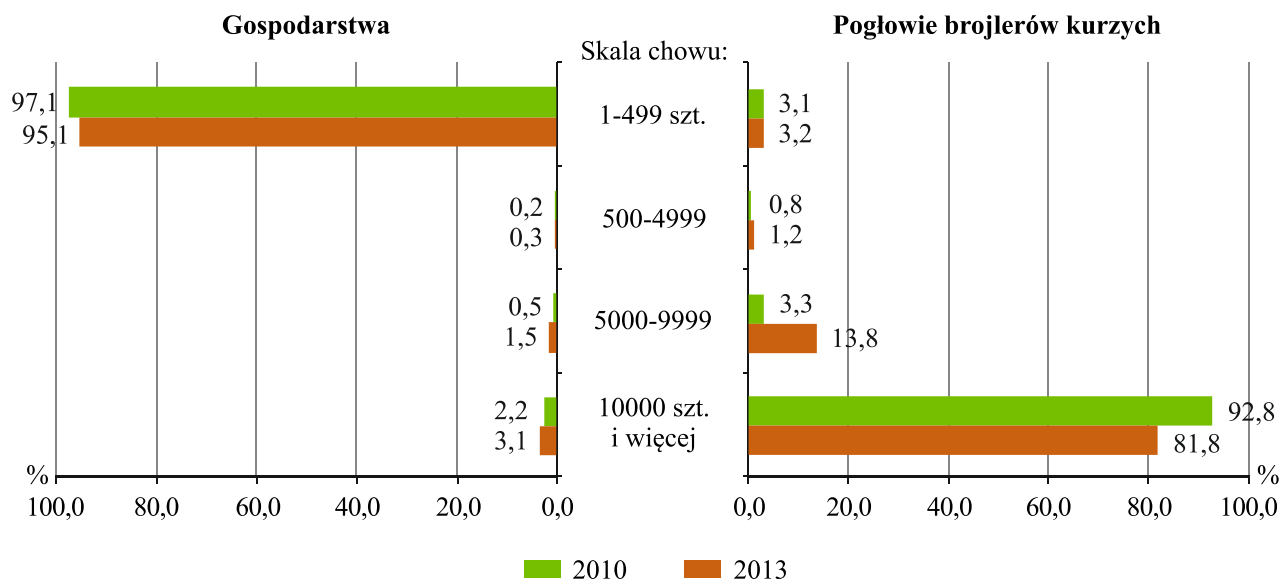
Analiza liczby gospodarstw rolnych prowadzących chów brojlerów kurzych w ogólnej liczbie gospodarstw posiadających zwierzęta w danej grupie obszarowej powierzchni użytków rolnych wykazała, że ich udział był najwyższy w grupie 2-3 ha (15,0%), a najniższy (3,8%) wśród gospodarstw największych, tj. o powierzchni 100 ha i więcej.

Wśród gospodarstw o areale powyżej 1 ha użytków rolnych utrzymujących brojlerzy:

- 95,1% posiadało 1-499 szt. (w 2010 r. – 97,1%); w gospodarstwach tych znajdowało się 3,2% pogłowia brojlerów kurzych ogółem w województwie (w 2010 r. – 3,1%),
- 0,3% posiadało 500-4999 szt. (w 2010 r. – 0,2%); odpowiednio 1,2% brojlerów (w 2010 r. – 0,8%),

- 1,5% posiadało 5000-9999 szt. (w 2010 r. – 0,5%); 13,8% brojlerów (w 2010 r. – 3,3%),
- 3,1% posiadało 10000 szt. i więcej (w 2010 r. – 2,2%); 81,8% brojlerów (w 2010 r. – 92,8%).

Wykres 25. Struktura gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych i pogłowia brojlerów kurzych według skali chowu

W gospodarstwach o najmniejszej skali chowu brojlerów, tj. posiadających tylko 1-499 szt., największy odsetek pogłowia brojlerów w pogłowiu brojlerów ogółem dla danej grupy obszarowej (9,5%) znajdował się w gospodarstwach o powierzchni 30-50 ha użytków rolnych, a najmniejszy (1,4%) w gospodarstwach o areale 1-2 ha użytków rolnych.

W gospodarstwach rolnych o skali chowu brojlerów kurzych 10000 szt. i więcej, największy odsetek pogłowia brojlerów w pogłowiu brojlerów ogółem dla danej grupy obszarowej wyniósł (92,9%) w jednostkach o powierzchni 2-3 ha użytków rolnych, a najmniejszy w gospodarstwach o areale 10-15 ha użytków rolnych (58,9%).

Przeciętnie w województwie, na 1 omawiane gospodarstwo rolne prowadzące chów brojlerów kurzych przypadało 813,6 szt. brojlerów (w 2010 r. – 1039,3 szt.).

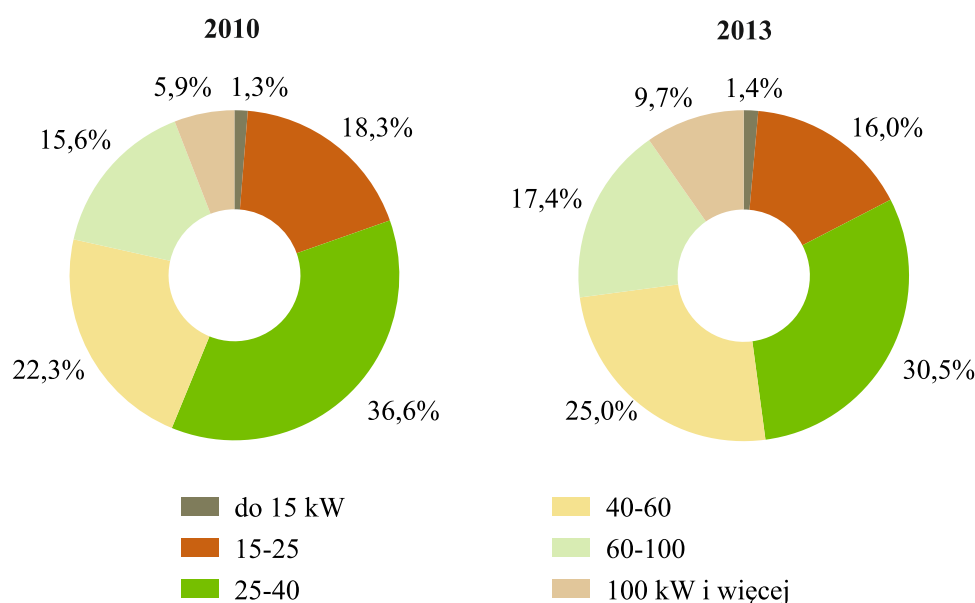
CIĄGNIKI, MASZYNY I URZĄDZENIA ROLNICZE

Według wyników badania w 2013 r. 25,7 tys. (65,4%) gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych wyposażonych było w **ciągniki**. Spisano w nich 46,5 tys. ciągników (3,3% ogólnej liczby ciągników w kraju), tj. o 0,2% więcej niż w 2010 r., a w gospodarstwach indywidualnych o areale powyżej 1 ha użytków rolnych odnotowano 45,3 tys. szt. (97,5% ogólnej liczby ciągników).

Udział gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych z ciągnikami w ogólnej liczbie omawianych gospodarstw był zróżnicowany w zależności od powierzchni użytków rolnych i kształtował się od 22,8% w gospodarstwach najmniejszych (1-2 ha użytków rolnych) i 24,7% w grupie gospodarstw 2-3 ha użytków rolnych do 94,2% w grupie gospodarstw o powierzchni 20-30 ha oraz 94,0% w gospodarstwach o powierzchni 30-50 ha użytków rolnych.

Analizując wyposażenie gospodarstw w ciągniki pod względem **mocy silnika** należy zauważyć, że najczęściej gospodarstw o areale powyżej 1 ha użytków rolnych wyposażonych było w ciągniki o mocy silnika 25-40 kW. Takie ciągniki posiadało 31,5% ogólnej liczby omawianych gospodarstw rolnych. Najmniej było gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych z ciągnikami zarówno o najmniejszej (do 15 kW), jak i o największej mocy (powyżej 100 kW). Ich udział w ogólnej liczbie omawianych gospodarstw wyniósł odpowiednio 1,6% i 7,5%.

Wykres 26. Struktura ciągników według mocy silnika

Na przestrzeni 3 lat, które upłynęły od Powszechnego Spisu Rolnego 2010 znacznie zmniejszył się odsetek liczby ciągników o mocy 25-40 kW. O ile w 2010 r. stanowiły one 36,6% ogólnej liczby ciągników, to w 2013 r. – 30,5%. Z kolei w 2013 r. udział grupy ciągników o mocy 100 kW i więcej wzrósł z 5,9% w 2010 r. do 9,7% w 2013 r.

W gospodarstwach rolnych w określonych grupach obszarowych użytków rolnych obserwuje się zróżnicowanie liczby posiadanych ciągników, jak również ich mocy. Najwyższy odsetek liczby ciągników o mocy 100 kW i więcej w liczbie ciągników ogółem dla danej grupy obszarowej wystąpił wśród gospodarstw największych (100 ha i więcej użytków rolnych) – 44,7%. Natomiast wśród ciągników o mocy 25-40 kW najwyższy ich odsetek wystąpił w gospodarstwach o powierzchni 5-10 ha użytków rolnych (44,1%), a najniższy w grupie 100 ha i więcej użytków rolnych (7,6%).

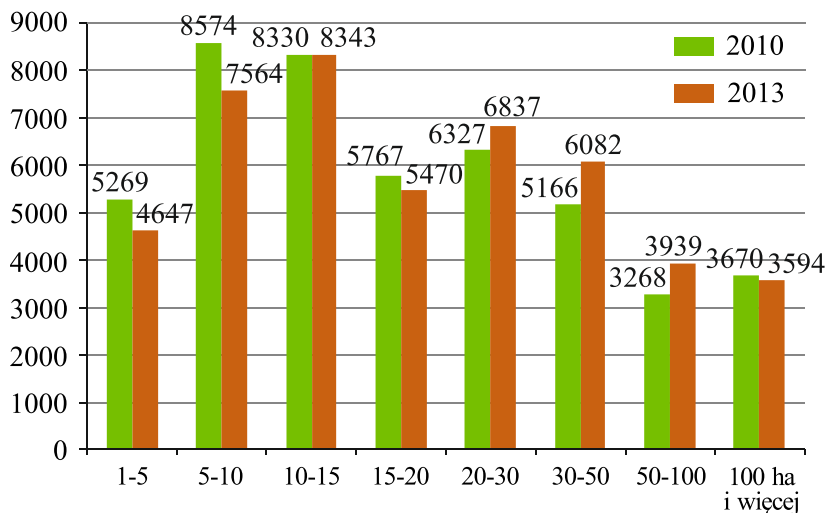
Średnio w województwie na jedno gospodarstwo o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych i posiadające ciągniki przypadało 1,8 szt. ciągników (w kraju 1,5 szt.).

Tabl. 6. Ciągniki w gospodarstwach rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych według grup obszarowych użytków rolnych

Grupy obszarowe użytków rolnych	Gospodarstwa posiadające ciągniki			Ciągniki w szt.		
	2010	2013	2010=100	2010	2013	2010=100
O G Ó Ł E M	26951	25667	95,2	46371	46476	100,2
1-5 ha	4671	4364	93,4	5269	4647	88,2
5-10	6767	5956	88,0	8574	7564	88,2
10-15	5530	5177	93,6	8330	8343	100,2
15-20	3202	2914	91,0	5767	5470	94,9
20-50	4930	5197	105,4	11493	12919	112,4
50-100	1143	1272	111,3	3268	3939	120,5
100 ha i więcej	708	787	111,2	3670	3594	97,9

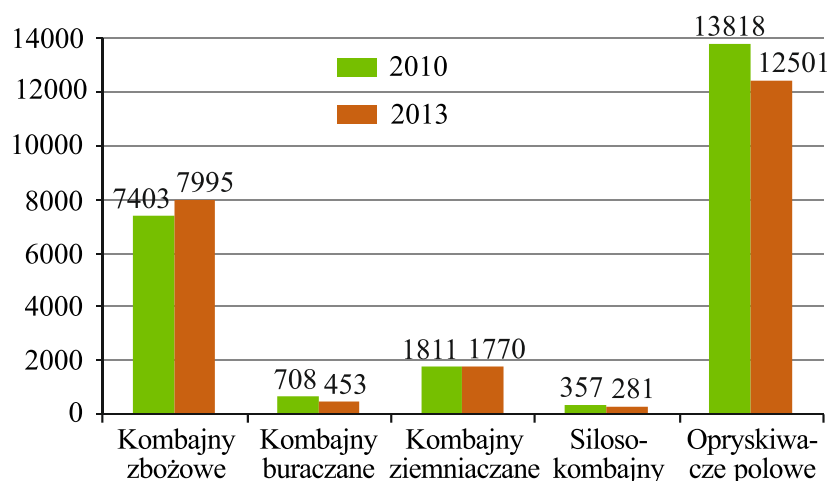
Przy wzroście liczby ciągników i jednocześnie spadku liczby gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych oraz powierzchni użytkowanych gruntów, **średnia powierzchnia użytków rolnych powyżej 1 ha przypadająca na 1 ciągnik** w 2013 r. zmniejszyła się w stosunku do wyników Powszechnego Spisu Rolnego 2010 i wyniosła 15,87 ha wobec 16,17 ha w 2010 r. (w kraju odpowiednio 10,22 ha wobec 10,51 ha).

Wykres 27. Ciągniki według grup obszarowych użytków rolnych

W 2013 r. w **maszyny i urządzenia rolnicze** wyposażonych było 21,9 tys. (55,7%) zbadanych gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych (w kraju 57,1%).

W okresie między 2010 r. a 2013 r. nastąpił wzrost wyposażenia omawianych gospodarstw w kombajny zbożowe, a spadek liczby kombajnów ziemniaczanych, kombajnów buraczanych, silosokombajnów i opryskiwaczy polowych.

Wykres 28. Maszyny i urządzenia rolnicze

W 2013 r. w **kombajny zbożowe** wyposażonych było 7,7 tys. gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych, tj. 19,5% ogólnej liczby omawianych gospodarstw. W stosunku do 2010 r. liczba kombajnów zbożowych zwiększyła się o 8,0% i wyniosła 8,0 tys. Najwięcej kombajnów zbożowych znajdowało się w gospodarstwach o powierzchni 20-30 ha i 30-50 ha użytków rolnych – odpowiednio 19,5% i 19,6% ogólnej liczby kombajnów zbożowych, a najmniej w najmniejszych gospodarstwach o powierzchni 1-5 ha użytków rolnych – 1,1%.

Kombajny ziemniaczane posiadało 1,7 tys. gospodarstw o areale powyżej 1 ha użytków rolnych, tj. 4,4% ogólnej liczby omawianych gospodarstw. Liczba kombajnów ziemniaczanych w stosunku do wyników Powszechnego Spisu Rolnego 2010 zmniejszyła się o 2,3% i wyniosła 1,8 tys. Najwięcej tego typu kombajnów odnotowano w gospodarstwach o powierzchni 20-30 ha i 30-50 ha użytków rolnych (odpowiednio 23,6% i 18,2%). W gospodarstwach tych spisano łącznie 41,9% tego typu maszyn.

W 2013 r. **kombajny buraczane** odnotowano w 1,1% (0,4 tys.) gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych. W stosunku do 2010 r. ich liczba uległa zmniejszeniu o 36,0%. Najwięcej omawianych gospodarstw z kombajnami buraczanymi spisano w grupach gospodarstw o powierzchni 20-30 ha i 30-50 ha użytków rolnych (odpowiednio 24,2% i 21,9%), gdzie łącznie znajdowało się 45,3% tego typu maszyn. Najmniej kombajnów buraczanych znajdowało się w gospodarstwach o powierzchni 5-10 ha użytków rolnych, w których spisanych zostało 6,2% tego typu kombajnów.

W 2013 r. 0,3 tys. gospodarstw o areale powyżej 1 ha użytków rolnych, tj. 0,6% ogólnej liczby omawianych gospodarstw posiadało 0,3 tys. **silosokombajnów**. Ich liczba w ciągu 3 lat zmniejszyła się o 21,3%. Najwięcej gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych z silosokombajnami spisano w grupie gospodarstw o powierzchni 30-50 ha użytków rolnych (20,6%), a najmniej w jednostkach o powierzchni 5-10 ha użytków rolnych (5,6%). Zdecydowana większość tych maszyn została zarejestrowana w grupach gospodarstw o powierzchni 30-50 ha oraz 100 ha i więcej użytków rolnych i stanowiła razem 38,4% ogólnej liczby spisanych silosokombajnów.

Liczba gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych posiadających **polowe opryskiwacze ciągnikowe** wyniosła 12,1 tys., tj. 30,9% ogólnej liczby omawianych gospodarstw. Ogólna liczba opryskiwaczy, obejmowała nie tylko maszyny stosowane w ochronie roślin (opryskiwacze w użyciu), ale również do nawożenia, nawadniania i innych celów gospodarczych. W porównaniu z 2010 r. liczba omawianych opryskiwaczy nieznacznie zmniejszyła się (o 9,5%) do 12,5 tys. Najwyższy odsetek gospodarstw wyposażonych w opryskiwacze (22,9%) odnotowano w grupie obszarowej 10-15 ha użytków rolnych. Jednocześnie w tych gospodarstwach znajdowała się największa liczba tych maszyn, tj. 22,6% ogólnej liczby spisanych opryskiwaczy.

NAWOZY I ZABIEGI ŚRODKAMI OCHRONY ROŚLIN

Wyniki reprezentacyjnego badania struktury gospodarstw rolnych wykazały, że w roku gospodarczym 2012/13, tj. w okresie od 2 czerwca 2012 r. do 1 czerwca 2013 r., w województwie pomorskim 31,6 tys. gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych stosowało **nawozy mineralne, wapniowe lub naturalne pochodzenia zwierzęcego**, co stanowiło 80,6% (w 2009/10 – 81,5%) ogólnej liczby gospodarstw o areale powyżej 1 ha użytków rolnych (*w kraju 82,2%*).

Udział gospodarstw o areale powyżej 1 ha użytków rolnych stosujących nawożenie mineralne, wapniowe lub naturalne pochodzenia zwierzęcego w ogólnej liczbie gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych wyniósł odpowiednio 73,7%, 9,5% i 46,6% (*w kraju 72,1%, 6,9% i 48,9%*).

Tabl. 7. Gospodarstwa rolne o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych stosujące nawożenie w roku gospodarczym 2012/13

WYSZCZEGÓLNIENIE	Mineralne, wapniowe lub naturalne	Mineralne					Wapniowe	Naturalne
		ogółem	azotowe	fosforowe	potasowe	wieloskładnikowe		
w liczbach bezwzględnych								
OGÓŁEM	31600	28920	27195	1468	1403	9727	3736	18284
W tym gospodarstwa indywidualne	31434	28769	27066	1451	1355	9630	3676	18236

Najczęściej używanymi **nawozami mineralnymi** były nawozy azotowe, które stosowało 69,3% gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych i 94,0% gospodarstw stosujących nawożenie mineralne. Udział gospodarstw stosujących nawozy fosforowe, potasowe i wieloskładnikowe zarówno w ogólnej liczbie gospodarstw o areale powyżej 1 ha użytków rolnych, jak i w omawianych gospodarstwach stosujących nawożenie mineralne był znacznie niższy i wyniósł odpowiednio:

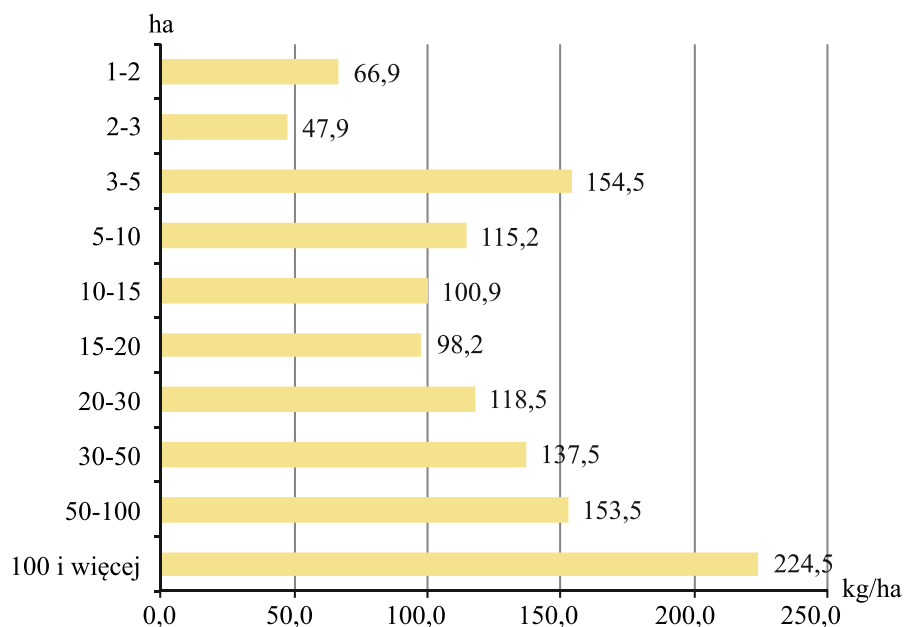
- nawozy fosforowe – 3,7% i 5,1%,
- nawozy potasowe – 3,6% i 4,9%,
- nawozy wieloskładnikowe – 24,8% i 33,6%.

Analizując gospodarstwa stosujące nawożenie mineralne w poszczególnych grupach obszarowych użytków rolnych należy zauważyć, że najwyższy odsetek w ogólnej liczbie gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych w danej grupie obszarowej odnotowano w grupach 20-30 ha oraz 30-50 ha – odpowiednio 89,2% i 89,1%, a najniższy wśród gospodarstw o powierzchni 1-2 ha – 50,4%.

Zużycie nawozów mineralnych w roku gospodarczym 2012/13 w omawianych gospodarstwach w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej osiągnęło poziom 156,8 kg czystego składnika NPK (w kraju 135,1 kg), w tym:

- ✓ nawozów azotowych – 96,2 kg N (w kraju 81,9 kg N),
- ✓ nawozów fosforowych – 27,0 kg P₂O₅ (w kraju 26,0 kg P₂O₅),
- ✓ nawozów potasowych – 33,6 kg K₂O (w kraju 27,2 kg K₂O).

Wykres 29. Zużycie nawozów mineralnych (NPK) na 1 ha użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej w gospodarstwach rolnych o powierzchni powyżej 1 ha według grup obszarowych użytków rolnych w roku gospodarczym 2012/13

Najniższy poziom zużycia nawozów mineralnych odnotowano w gospodarstwach o powierzchni 2-3 ha użytków rolnych (47,9 kg/ha) oraz 1-2 ha użytków rolnych (66,9 kg/ha), natomiast najintensywniejsze nawożenie (224,5 kg/ha) stosowano w gospodarstwach dużych o powierzchni 100 ha i więcej użytków rolnych.

Pod względem zużycia nawozów mineralnych na 1 ha użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej, w gospodarstwach o areale powyżej 1 ha użytków rolnych, województwo pomorskie zajęło 6 pozycję w kraju po województwie opolskim, lubuskim, kujawsko-pomorskim, łódzkim i dolnośląskim.

Wyniki badania wykazały, że 3,7 tys. gospodarstw o areale powyżej 1 ha użytków rolnych stosowało **nawozy wapniowe** w 2013 r. Najniższy odsetek gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych stosujących nawożenie wapniowe w danej grupie obszarowej wyniósł odpowiednio 2,3% i 2,6% w grupach obszarowych 2-3 ha użytków rolnych i 1-2 ha użytków rolnych, a najwyższy – 20,8% w grupie obszarowej 100 ha i więcej użytków rolnych.

Przeciętnie w województwie zużycie nawozów wapniowych w gospodarstwach o areale powyżej 1 ha użytków rolnych kształtowało się na poziomie 68,2 kg na 1 hektar (w 2010 r. – 63,3 kg/ha) użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej (*w kraju 44,1 kg/ha*), co plasowało województwo pomorskie na 3 pozycji w kraju po województwie opolskim i dolnośląskim.

Wyniki badania wykazały, że 18,3 tys. gospodarstw o areale powyżej 1 ha użytków rolnych stosowało **nawozy naturalne pochodzenia zwierzęcego**, a wśród nich 98,6% stosowało nawożenie obornikiem, 34,8% – gnojówką i 8,5% – gnojowicą (*w kraju odpowiednio 98,5%, 23,8% i 8,0%*).

Analizując liczbę gospodarstw stosujących nawozy naturalne w poszczególnych grupach obszarowych użytków rolnych o powierzchni powyżej 1 ha należy zauważyć, że najwyższy ich odsetek odnotowano w grupach 20-30 ha użytków rolnych (70,5%) oraz 10-15 ha użytków rolnych (67,1%), a najniższy wśród gospodarstw najmniejszych – 14,8% w grupie 1-2 ha użytków rolnych i 19,1% w grupie 2-3 ha użytków rolnych.

Wśród gospodarstw stosujących nawożenie naturalne w danej grupie obszarowej dominowały jednostki wykorzystujące obornik. W grupach obszarowych 1-2 ha użytków rolnych, 15-20 ha użytków rolnych i 30-50 ha użytków rolnych tego typu gospodarstwa stanowiły ponad 99%. Najniższy odsetek podmiotów stosujących obornik w ogólnej liczbie gospodarstw stosujących nawozy naturalne pochodzenia zwierzęcego dla danej grupy obszarowej wystąpił wśród największych gospodarstw (100 ha i więcej użytków rolnych) stosujących nawożenie naturalne – 95,5%. Nawożenie gnojówką najczęściej stosowały gospodarstwa z grupy obszarowej 20-30 ha użytków rolnych (47,2% gospodarstw stosujących nawozy naturalne w tej grupie obszarowej) i 30-50 ha (odpowiednio 46,2%), a gnojowicą – o powierzchni 50 ha i więcej użytków rolnych (18,0%).

Przeciętnie w województwie zużycie obornika w gospodarstwach o areale powyżej 1 ha użytków rolnych kształtowało się na poziomie 2,0 t na 1 ha użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej (*w kraju 3,1 t/ha*).

W badaniu zebrane zostały również informacje o **zabiegach środkami ochrony roślin**. Spośród gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych 24,1 tys., tj. 61,5% stosowało zabiegi środkami ochrony roślin (*w kraju 66,9%*). Przy wyborze odpowiedniego środka 22,8 tys. rolników (94,3% gospodarstw stosujących środki ochrony roślin) uwzględniło jego szkodliwość dla ludzi, pszczoł i środowiska naturalnego. Najwięcej zabiegów (48,0 tys.) wykonano w celu ochrony zbóż.

DOCHODY GOSPODARSTW DOMOWYCH Z UŻYTKOWNIKIEM GOSPODARSTWA ROLNEGO

W okresie od 2 czerwca 2012 r. do 1 czerwca 2013 r. dochody z prowadzenia działalności rolniczej uzyskiwało 39,0 tys. gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych. Oprócz działalności rolniczej źródłami dochodu były także:

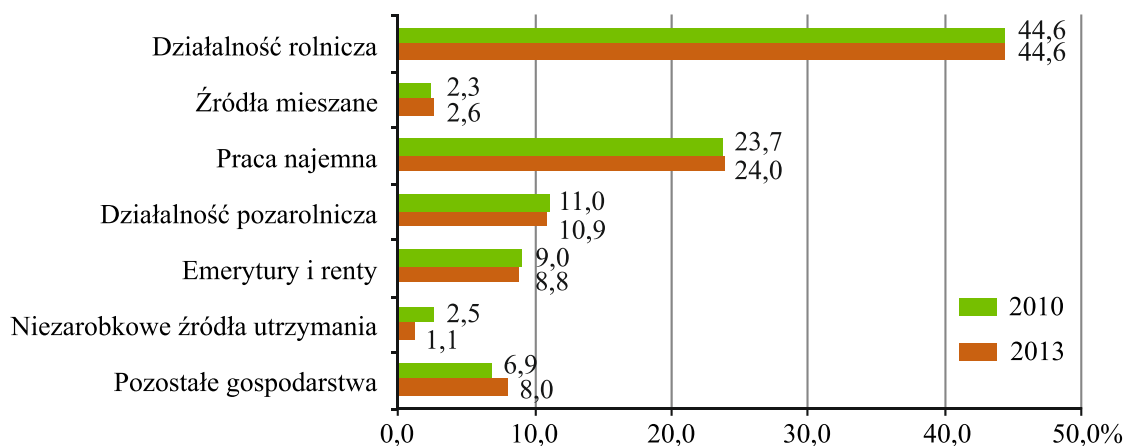
- praca najemna – 41,9% (w kraju 49,7%), w 2010 r. – 41,1%,
- emerytury i renty – 23,5% (w kraju 30,7%), w 2010 r. – 21,1%,
- działalność pozarolnicza – 20,9% (w kraju 15,2%), 20,1% w 2010 r.,
- inne niezarobkowe źródła poza emeryturą i rentą – 3,7% (w kraju 4,5%), w 2010 r. – 7,1%.

Działalność rolnicza stanowiła dla 44,6% gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych (w kraju 35,4%) główne źródło utrzymania (przekraczające 50% dochodów ogółem). W 2010 r. odsetek omawianych gospodarstw był identyczny.

Emerytury i renty stanowiły główne źródło dochodów dla 8,8% gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych (w kraju 13,1%), natomiast w 2010 r. dla 9,0%.

Dochody z **pracy najemnej** przekraczały 50% dochodów ogółem w przypadku 24,0% omawianych gospodarstw domowych (w kraju 30,0%), wobec 23,7% gospodarstw w 2010 r.

Wykres 31. Struktura gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych według głównego źródła utrzymania

Działalność pozarolnicza stanowiła główne źródło utrzymania dla 10,9% omawianych gospodarstw domowych (w kraju 7,5%), a w 2010 r. dla 11,0%.

Inne niezarobkowe źródła utrzymania (poza emeryturą i rentą) były głównym źródłem utrzymania dla 1,1% gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych (*w kraju 1,6%*). W 2010 r. ze środków pochodzących głównie z tych źródeł korzystało 2,5% gospodarstw.

Wśród omawianej grupy gospodarstw domowych wyodrębniono również gospodarstwa uzyskujące główne dochody ze **źródeł mieszanych**. Odsetek gospodarstw domowych, dla których łączne dochody z **działalności rolniczej i pracy najemnej** (z przewagą dochodów z działalności rolniczej) przekraczały 50% dochodów ogółem, wyniósł 0,7% (*w kraju 0,9%*), natomiast w 2010 r. – 0,9%.

Odsetek gospodarstw domowych, dla których łączne dochody z **pracy najemnej i działalności rolniczej** (z przewagą dochodów z pracy najemnej) przekraczały 50% dochodów ogółem, wyniósł 1,9% (*w kraju 3,0%*), a w 2010 r. – 1,4%.

Dla 8,0% ogólnej liczby gospodarstw domowych użytkujących gospodarstwo indywidualne o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych żadne z wyżej wymienionych źródeł dochodów nie przekroczyło 50% dochodów ogółem (*w kraju 8,6%*).

Analizując główne źródła utrzymania gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego o areale przekraczającym 1 ha użytków rolnych w poszczególnych grupach obszarowych należy zauważyć, że wraz ze wzrostem powierzchni:

- odnotowano wzrost udziału gospodarstw domowych, których dochody z działalności rolniczej przekraczały 50% dochodów ogółem – z 11,8% w grupie obszarowej 1-2 ha użytków rolnych do 88,5% w grupie 50-100 ha,
- obserwowano zmniejszenie udziału gospodarstw domowych, w których dochody z pracy najemnej przekraczały 50% dochodów ogółem – z 37,5% w grupie obszarowej 1-2 ha użytków rolnych do 1,3% w grupie obszarowej 100 ha i więcej użytków rolnych,
- zmniejszył się udział gospodarstw domowych, w których dochody z emerytur i rent przekraczały 50% dochodów ogółem w danej grupie obszarowej – z 20,4% w grupie 1-2 ha użytków rolnych do 0,8% w grupie 50-100 ha użytków rolnych.

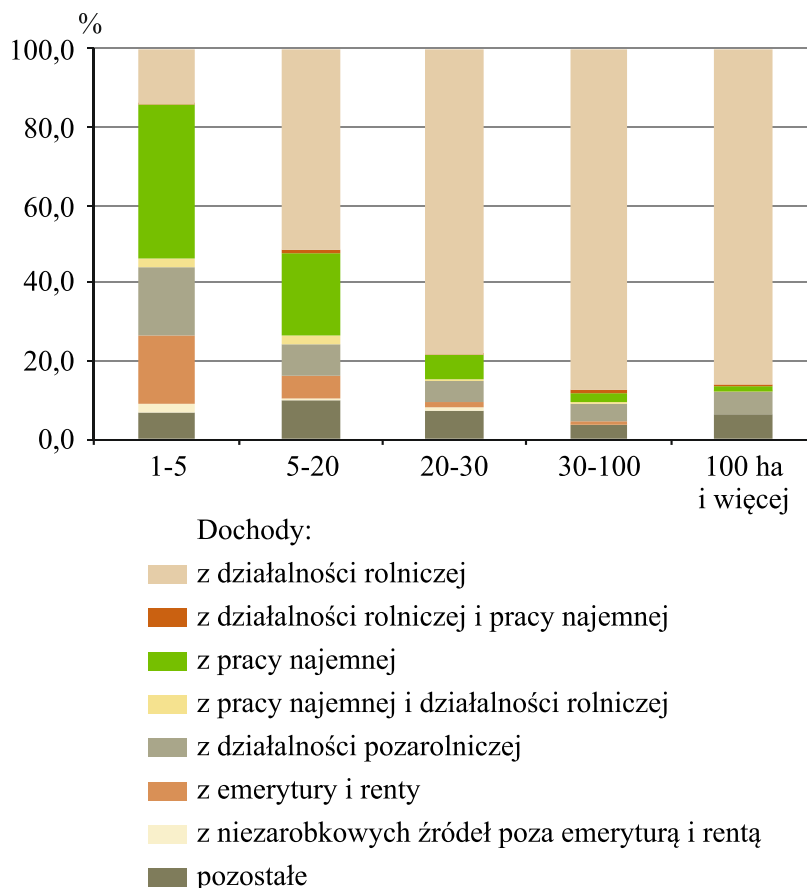
Odsetek gospodarstw domowych, w których dochody z działalności pozarolniczej przekraczały 50% dochodów ogółem był najwyższy w grupie gospodarstw rolnych o powierzchni 1-2 ha użytków rolnych (23,3%), a najniższy w grupie gospodarstw o powierzchni 50-100 ha użytków rolnych (3,4%).

W ogólnej liczbie gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych, których gospodarstwa domowe uzyskiwały ponad 50% dochodów z działalności rolniczej, dominowały gospodarstwa o powierzchni 10-15 ha (21,0%) i 5-10 ha (18,3%). Gospodarstwa domowe, gdzie głównym źródłem utrzymania była praca najemna użytkowały przede wszystkim gospodarstwa o powierzchni 5-10 ha użytków rolnych (26,4%) oraz o powierzchni 3-5 ha (20,5%), a gospodarstwa domowe, w których ponad 50% dochodów uzyskiwano z emerytur i rent prowadziły najczęściej gospodarstwa o powierzchni użytków rolnych 1-2 ha (30,0%) i 2-3 ha (23,7%). Natomiast

w grupie gospodarstw uzyskujących główny dochód ze źródeł mieszanych dominowały gospodarstwa rolne o powierzchni użytków rolnych:

- w przypadku źródła dochodu „działalność rolnicza i praca najemna” – 5-10 ha (39,4%) i 10-15 ha (22,1%),
- w przypadku źródła dochodu „praca najemna i działalność rolnicza” – 5-10 ha (31,4%) i 3-5 ha (18,7%).

Wykres 32. Struktura gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych według głównego źródła dochodu w ciągu roku^a oraz grup obszarowych użytków rolnych

a Obejmuje okres od 2 czerwca 2012 r. do 1 czerwca 2013 r.

CELE PRODUKCJI GOSPODARSTW DOMOWYCH Z UŻYTKOWNIKIEM GOSPODARSTWA ROLNEGO

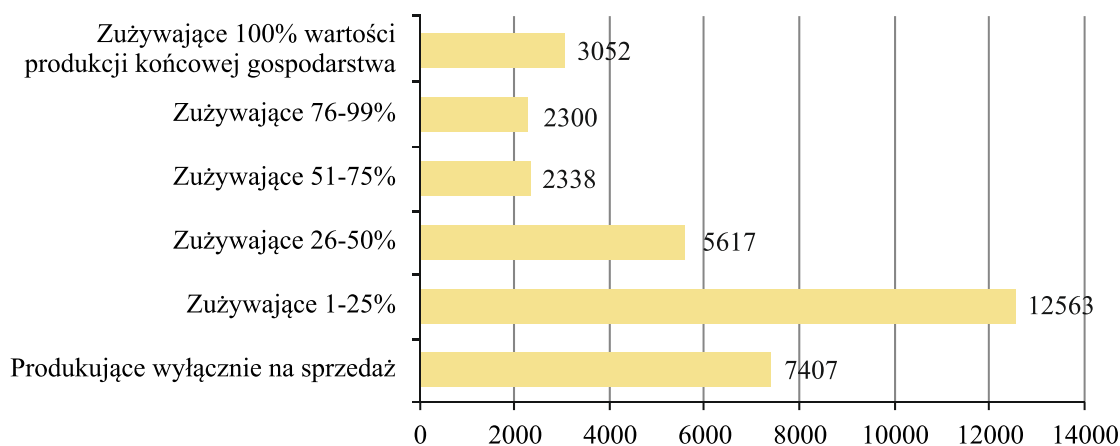
Wyniki badania struktury gospodarstw rolnych w 2013 r. wykazały, że spośród 39,0 tys. gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych 30,2 tys. (77,5% ogólnej liczby omawianych gospodarstw) prowadziło sprzedaż wytworzonej produkcji rolniczej. W przypadku 7,7 tys. gospodarstw (19,7%) **gospodarstwo do-**

mowe użytkownika zużywało więcej niż 50% wartości wytworzonej końcowej produkcji rolniczej, a więc produkowało **głównie na samozaopatrzenie**. Udział ten zmniejszał się wraz z rosnącą powierzchnią użytków rolnych: z 23,3% w grupie 1-2 ha i 26,9% w grupie 3-5 ha do 5,3% wśród gospodarstw o powierzchni 50 ha i więcej użytków rolnych.

Wśród gospodarstw produkujących głównie na samozaopatrzenie 3,1 tys. (7,8% ogólnej liczby omawianych gospodarstw) produkowało **wyłącznie na samozaopatrzenie** gospodarstwa domowe użytkownika, tj. zużywało całość wytworzonej końcowej produkcji rolniczej. Wyodrębniono także podgrupę gospodarstw, których **gospodarstwo domowe zużywało od 51% do 75% wartości końcowej produkcji rolniczej** liczącą 2,3 tys. gospodarstw (6,0%) oraz podgrupę gospodarstw, których **gospodarstwo domowe zużywało od 76% do 99% wartości końcowej produkcji rolniczej** liczącą 2,3 tys. gospodarstw (5,9%).

50% i mniej wartości końcowej produkcji rolniczej zużywało 25,6 tys. (65,6%) gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych. Zdecydowana większość tych gospodarstw przeznaczała wytworzone produkty rolne na sprzedaż i w związku z tym przyjęto, że jest to grupa gospodarstw produkujących **głównie na sprzedaż**, a ich udział w danej grupie obszarowej wzrastał wraz z rosnącą powierzchnią użytków rolnych z 42,2% w grupie obszarowej 1-2 ha do 93,5% wśród gospodarstw o powierzchni 50 ha i więcej użytków rolnych. W omawianej grupie gospodarstw **wyłącznie na sprzedaż** produkowało 7,4 tys. gospodarstw domowych (19,0%). Dodatkowo wyodrębniono podgrupę gospodarstw, których **gospodarstwo domowe zużywało od 1% do 25% wartości końcowej produkcji rolniczej** liczącą 12,6 tys. gospodarstw (32,2%), a także podgrupę gospodarstw, których **gospodarstwo domowe zużywało od 26% do 50% wartości końcowej produkcji rolniczej** obejmującą 5,6 tys. gospodarstw (14,4% ogólnej liczby omawianych gospodarstw).

Wykres 33. Gospodarstwa domowe z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych według zużycia wartości końcowej produkcji rolniczej w 2013 r.

PRACUJĄCY I NAKŁADY PRACY W GOSPODARSTWACH ROLNYCH

Działalność rolnicza prowadzona w gospodarstwach rolnych wymaga udziału i wkładu pracy człowieka. W gospodarstwach indywidualnych jest to zazwyczaj pracujący użytkownik i członkowie jego rodziny (tworzący wspólne gospodarstwo domowe z użytkownikiem lub utrzymujący się oddzielnie), wspomagani przez opłacanych pracowników najemnych lub pracowników kontraktowych (osoby zatrudnione przy zakontraktowanych usługach), a czasem także przez bezpłatną pomoc sąsiedzką.

Osobą zarządzającą, podejmującą decyzje co do kierunku i rozmiarów prowadzonej w gospodarstwie produkcji, jest kierujący gospodarstwem rolnym. W gospodarstwach indywidualnych w przeważającej części jest to sam użytkownik, a w gospodarstwach pozostałych – najczęściej zatrudniony do tego celu pracownik najemny.

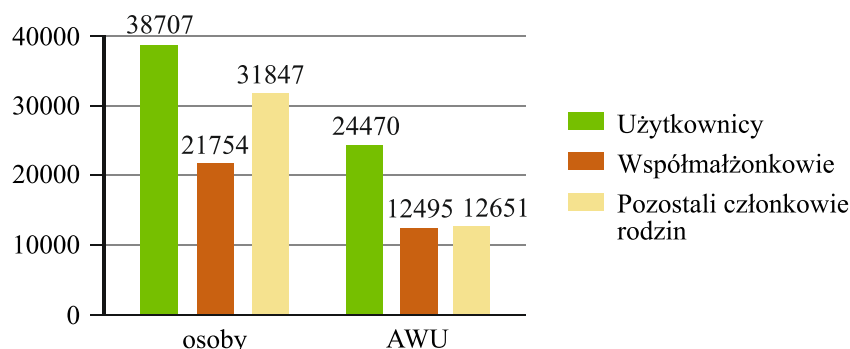
Z uwagi na duży udział pracujących w niepełnym wymiarze czasu nakłady pracy wyrażone są **w umownych rocznych jednostkach pracy AWU**, będących **odpowiednikiem rocznego wkładu pracy osoby zatrudnionej w pełnym wymiarze czasu pracy**.

Wyniki badania struktury gospodarstw rolnych w 2013 r. wykazały, że **nakłady pracy na prowadzenie działalności rolniczej** w gospodarstwach rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych w województwie pomorskim wyniosły 55,3 tys. AWU, z tego zdecydowana większość w gospodarstwach indywidualnych – 52,5 tys. AWU (95,0%), co jest w dużej mierze konsekwencją struktury własnościowej rolnictwa.

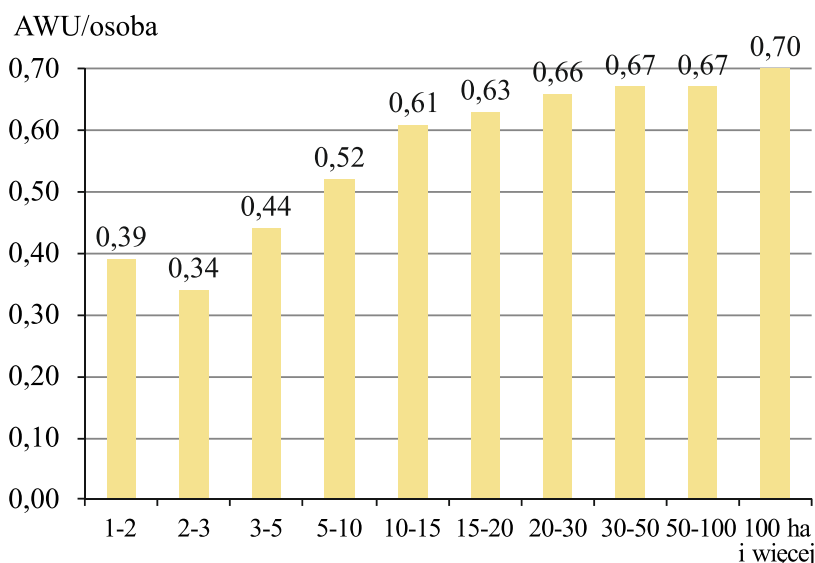
Wśród **gospodarstw indywidualnych** o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych dominowały gospodarstwa prowadzone wyłącznie siłami użytkownika i jego rodziny, a w mniejszości były te, w których zatrudniano pracowników najemnych. W efekcie 94,5% (w kraju 95,0%) nakładów pracy ponoszonych na prowadzenie działalności rolniczej stanowiła **rodzinna siła robocza** – 49,6 tys. AWU.

Gospodarstwa indywidualne o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych zatrudniały 1,4 tys. **pełnozatrudnionych pracowników najemnych stałych**, 1,0 tys. **pełnozatrudnionych pracowników dorywczych**, 0,1 tys. **pełnozatrudnionych pracowników kontraktowych** i korzystały z 0,4 tys. AWU **pełnoetatowej wymiany pracy w ramach usług sąsiedzkich**.

W porównaniu z wynikami Powszechnego Spisu Rolnego 2010 zmniejszyła się liczba **członków rodziny użytkownika pracujących w ciągu roku w gospodarstwie rolnym** o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych oraz liczba **pracowników najemnych (spoza gospodarstwa domowego) zatrudnionych na stałe**.

Wykres 34. Pracujący i nakłady pracy rodzinnej siły roboczej w 2013 r.

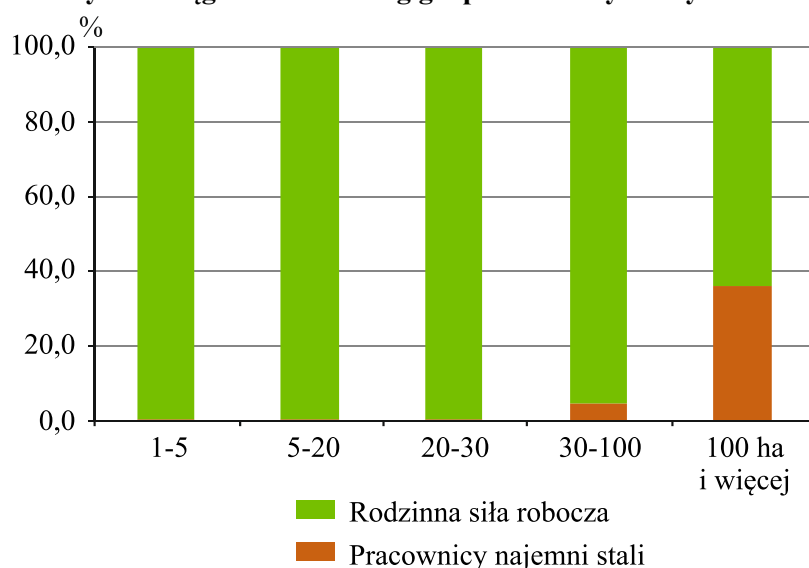
Struktura gospodarstw indywidualnych według powierzchni użytków rolnych, ich rozdrobnienie agrarne – szczególnie gospodarstw rodzinnych oraz sytuacja na lokalnym rynku pracy przekładała się wyraźnie na strukturę ludności wnoszącą jakikolwiek wkład pracy w gospodarstwo rolne w ciągu roku. Zgodnie z wynikami badania struktury gospodarstw rolnych w 2013 r. 35,0% gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych miało powierzchnię nieprzekraczającą 5 ha, a odsetek gospodarstw o powierzchni 15 ha i więcej wyniósł 27,8%. W gospodarstwach o **powierzchni do 5 ha użytków rolnych** pracowało 30,8% ogólnej liczby pracujących w ciągu roku liczonych w osobach fizycznych (22,7% w odniesieniu do ogólnych nakładów w przeliczeniu na pełnozatrudnionych). Była to praca przede wszystkim użytkownika, współmałżonka, ale także innych członków rodziny użytkownika. Generalnie gospodarstwa o powierzchni 1-5 ha użytków rolnych prowadzone były prawie wyłącznie przez rodzinną siłę roboczą, tj. 95,8% nakładów pracy wyrażonych w AWU zostało wniesionych przez członków rodziny użytkownika.

Wykres 35. Przeciętna liczba AWU przypadająca na pracującego w ciągu roku^a członka rodziny użytkownika gospodarstwa rolnego o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych według grup obszarowych użytków rolnych

a Obejmuje okres od 2 czerwca 2012 r. do 1 czerwca 2013 r.

Dopiero w gospodarstwach o powierzchni 30 ha i więcej użytków rolnych, a w szczególności w gospodarstwach o powierzchni przekraczającej 50 ha użytków rolnych istotnego znaczenia nabral fakt zatrudniania pracowników najemnych, co oznacza, że zasoby w ramach własnej rodzinnej siły roboczej były niewystarczające. Najmniejszą liczbę pracowników najemnych stałych zatrudniały gospodarstwa o powierzchni 1-5 ha użytków rolnych – 5,2% wszystkich pracowników najemnych stałych, gospodarstwa o powierzchni 30-100 ha – 28,7%, a w największych gospodarstwach o powierzchni ponad 100 ha użytków rolnych pracowało 56,0%.

Wykres 36. Struktura pracujących w gospodarstwach indywidualnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych w ciągu roku^a według grup obszarowych użytków rolnych

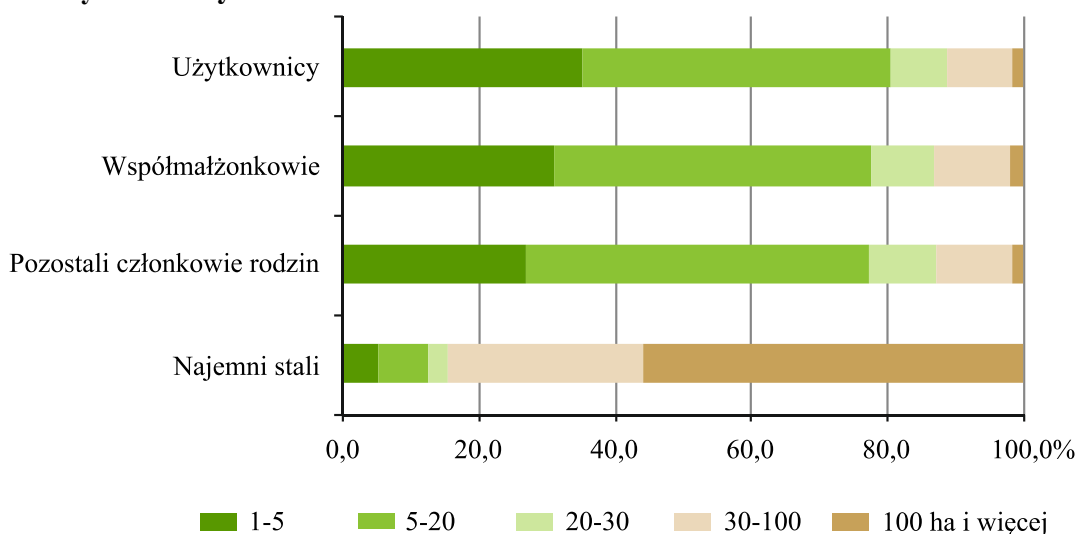

a Obejmuje okres od 2 czerwca 2012 r. do 1 czerwca 2013 r.

Większość użytkowników gospodarstw indywidualnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych zadeklarowała pracę przy produkcji rolnej w ciągu roku, chociaż praca ta może być wykonywana także przez innego z członków rodziny. Także kierowanie gospodarstwem rolnym może być zlecane innej osobie z rodziny, bądź zatrudniani są w tym celu pracownicy najemni. Zdecydowana większość użytkowników to **pracujący i jednocześnie kierujący** własnym gospodarstwem rolnym. Na 39,0 tys. gospodarstw indywidualnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych – 37,3 tys. (95,6%) kierowanych było przez użytkowników, 0,8 tys. (2,0%) przez współmałżonków użytkowników, 0,9 tys. (2,3%) przez innego członka rodziny, a zaledwie kilkanaście gospodarstw zatrudniało pracownika najemnego do zarządzania gospodarstwem rolnym.

Wśród ogólnej liczby pracujących użytkowników gospodarstw rolnych 76,4% stanowili **mężczyźni** (w kraju ponad $\frac{2}{3}$). **Kobiety** w porównaniu z mężczyznami użytkowały mniejsze obszary gospodarstwa rolne. Na ogólną liczbę 9,1 tys. gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych, w których pracującym użytkownikiem była kobieta – 4,9 tys. (54,0%) to gospodarstwa o powierzchni do 5 ha użytków rolnych (dla mężczyzn odpowiednio: 29,6 tys. i 8,6 tys. (29,1%)).

Wykres 37. Struktura pracujących w ciągu roku^a w gospodarstwach indywidualnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych według kategorii i grup obszarowych użytków rolnych

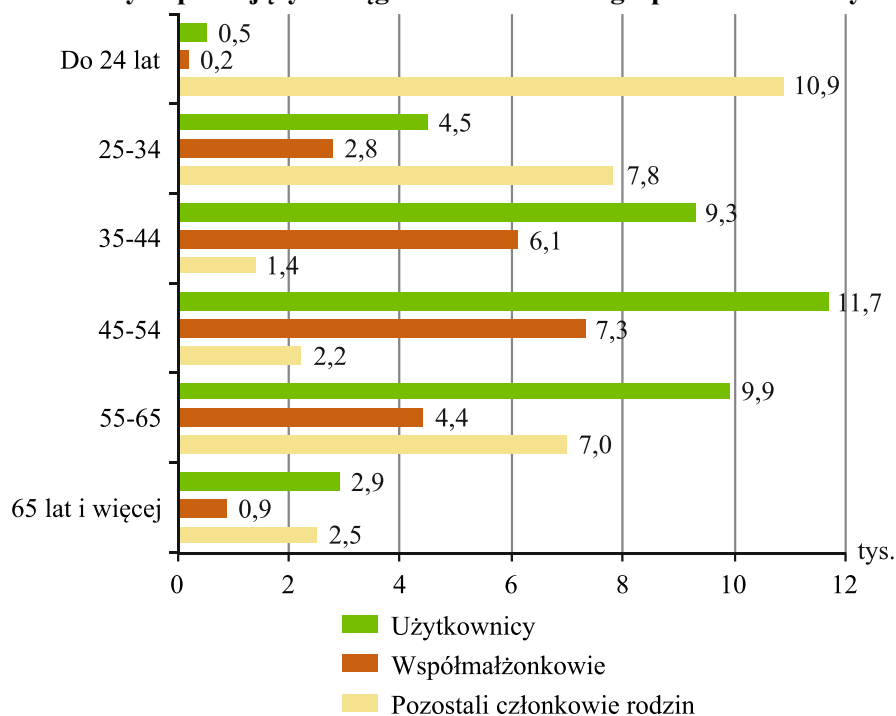

a Obejmuje okres od 2 czerwca 2012 r. do 1 czerwca 2013 r.

Wśród użytkowników pracujących w swoich gospodarstwach rolnych większość (63,1%) to osoby w **wieku** powyżej 44 lat, a tylko 7,4% pracujących użytkowników przekroczyło wiek 65 lat.

Wyniki badania struktury gospodarstw rolnych w 2013 r. wskazują, że im większe gospodarstwo rolne – tym pracowały w nim młodsze osoby.

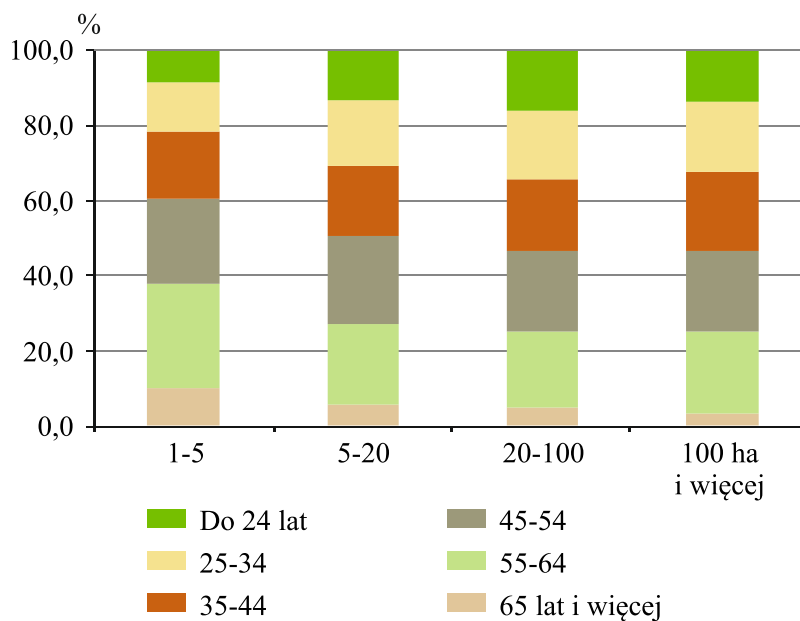
Wykres 38. Członkowie rodziny użytkownika gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych pracujący w ciągu roku^a w swoim gospodarstwie rolnym według wieku

a Obejmuje okres od 2 czerwca 2012 r. do 1 czerwca 2013 r.

Zdecydowanie młodszy od użytkowników, a także ich współmałżonków, byli pozostali członkowie rodzin pracujący w gospodarstwach rolnych, wśród których 36,7% przekroczyło 44 rok życia.

Wykres 39. Struktura członków rodzinnej siły roboczej pracujących w ciągu roku^a w gospodarstwach indywidualnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych według wieku i grup obszarowych użytków rolnych

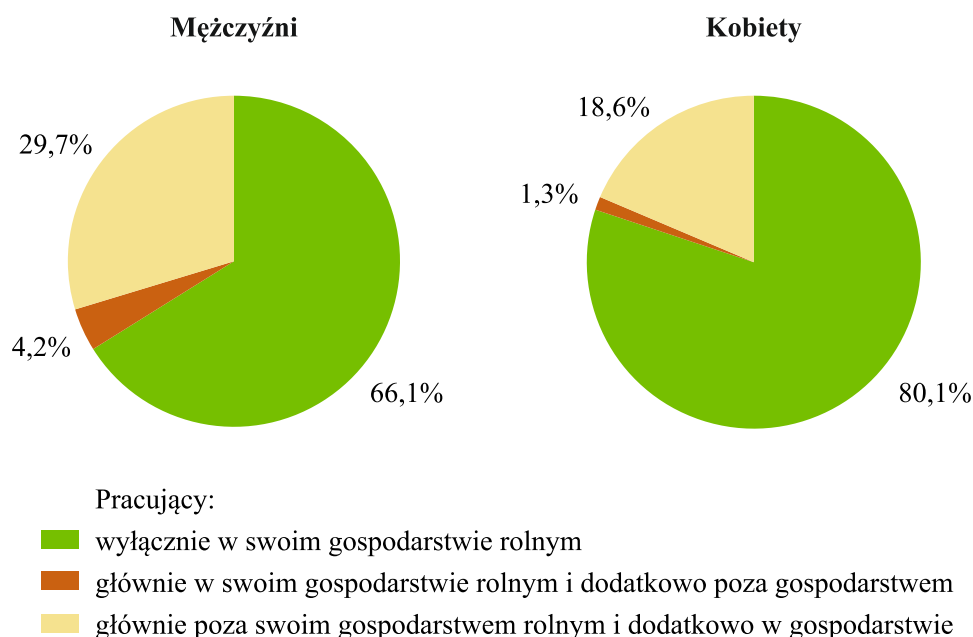

a Obejmuje okres od 2 czerwca 2012 r. do 1 czerwca 2013 r.

Na ogólną liczbę 92,3 tys. członków rodziny użytkownika pracujących w swoich rodzinnych gospodarstwach rolnych 25,6 tys. (27,8%) łączyło tę pracę z inną, przy czym dla zdecydowanej większości **praca poza gospodarstwem** była pracą główną. **Wyłącznie w gospodarstwie rolnym** pracowało 66,7 tys. osób (72,2% ogólnej liczby pracujących w ramach rodzinnej siły roboczej), 2,7 tys. (3,0%) pracowało **głównie w gospodarstwie i dodatkowo poza nim**, a dla 22,9 tys. (24,8%) **praca w gospodarstwie była tylko dodatkową** do innej wykonywanej.

Relatywnie częściej pracę w gospodarstwie z inną pracą łączyli mężczyźni niż kobiety.

Wykres 40. Struktura członków rodzinnej siły roboczej pracujących w ciągu roku^a w gospodarstwach indywidualnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych według wykonywania pracy dodatkowej i płci

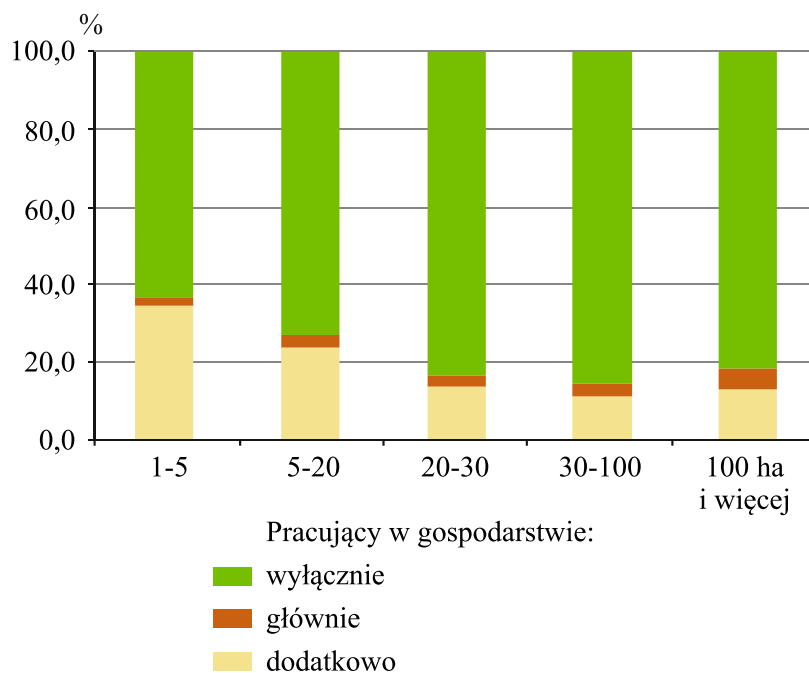

a Obejmuje okres od 2 czerwca 2012 r. do 1 czerwca 2013 r.

Im większe gospodarstwo rolne, tym wyższa była przewaga członków rodziny pracujących **wyłącznie w gospodarstwie rolnym**. Dla przykładu w gospodarstwach o powierzchni:

- 1-5 ha użytków rolnych struktura pracujących członków rodziny kształtowała się następująco:
 - 63,1% – pracujący wyłącznie w gospodarstwie (w kraju 61,9%),
 - 2,4% – pracujący głównie w gospodarstwie i dodatkowo poza nim (w kraju 2,8%),
 - 34,5% – pracujący dodatkowo w gospodarstwie, a głównie poza nim (w kraju 35,3%);
- 5-20 ha – odpowiednio: 72,9%, 3,1%, 24,0% (w kraju: 73,0%, 3,8% i 23,2%);
- 20-30 ha – odpowiednio: 83,2%, 3,0%, 13,8% (w kraju: 84,3%, 3,4% i 12,3%);
- 30-100 ha – odpowiednio: 85,5%, 3,4%, 11,1% (w kraju: 86,8%, 3,7 i 9,5%);
- 100 ha i więcej – odpowiednio: 81,7%, 5,2% i 13,1% (w kraju: 82,6%, 6,1% i 11,3%).

Wykres 41. Struktura członków rodzinnej siły roboczej pracujących w ciągu roku ^a w gospodarstwach indywidualnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych według wykonywania pracy dodatkowej i grup obszarowych użytków rolnych

a Obejmuje okres od 2 czerwca 2012 r. do 1 czerwca 2013 r.